รายงานผลการติดตาม
โครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน 2563

CENTRE FOR PROJECT AND PROGRAMME EVALUATION
OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS
MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES
SEPTEMBER 2020

รายงานผลการติดตาม
โครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

โดย

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กันยายน 2563

บทสรุปผู้บริหาร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้ติดตามโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นโครงการที่มีการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 12 หน่วยงาน มีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มพื้นที่ ปริมาณผลผลิต มูลค่าการค้า และการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศ รวมทั้งมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ สรุปผลการติดตามโครงการฯ ปี 2563 ได้ดังนี้

ผลการติดตามการดำเนินงาน ปี 2563 ข้อมูล ณ 30 มิถุนายน 2563 ได้มีการดำเนินการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านเกษตรอินทรีย์เกี่ยวกับการผลิตพืช ปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ เป้าหมาย 65,858 ราย ดำเนินการได้ 45,625 ราย ร้อยละ 69.28 ของเป้าหมาย พื้นที่เข้าร่วมโครงการและปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ เป้าหมาย436,528 ไร่ ดำเนินการได้ 256,644 ไร่ ร้อยละ 58.79 ของเป้าหมาย

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานโครงการ ปี 2562 เกษตรกรที่ผ่านการอบรมได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 46.86 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน GAP Organic Thailand และการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม ในจำนวนนี้ ร้อยละ 82.42 ผ่านการตรวจรับรอง ส่วนที่เหลืออยู่ระหว่างรอผลการตรวจรับรอง และบางส่วนไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากพื้นที่แปลงข้างเคียงทำการเกษตรแบบเคมี ส่งผลทำให้แหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิตไม่ตรงตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

2) ผลตอบแทนจากการผลิตระบบอินทรีย์

ข้าวอินทรีย์ (พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105) เกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แล้ว เช่น การทำปุ๋ยหมัก การปรับปรุงดิน การใช้สารชีวภัณฑ์จัดการศัตรูพืช การจัดการแหล่งน้ำ โดยมีต้นทุนการผลิต 2,922.32 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 374.73 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นผลตอบแทนสุทธิที่ได้รับเฉลี่ย 2,207.73 บาทต่อไร่โดยจำหน่ายในราคาเฉลี่ย 13,690 บาทต่อตัน ขึ้นอยู่กับคุณภาพข้าว ซึ่งสูงกว่าข้าวที่ผลิตแบบทั่วไปตันละ 1,500 - 2,000 บาท

ผักอินทรีย์ เกษตรกรจะปลูกผักหลากหลายชนิดแตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งชนิดพืชผักที่เกษตรกรตัวอย่างเลือกปลูกมากที่สุด ได้แก่ ผักกาดหอม โดยใน 1 รอบการผลิต มีต้นทุนการผลิต 5,551.89 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 338.57 กิโลกรัมต่อไร่ ได้ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 1,060.38 บาทต่อไร่ โดยจำหน่ายในตลาดทั่วไปได้ราคาเฉลี่ย 19.53 บาทต่อกิโลกรัม จึงไม่แตกต่างจากราคาพืชผักที่ปลูกแบบใช้สารเคมี

ด้านปศุสัตว์ (ไก่ไข่อินทรีย์) ส่วนใหญ่เพิ่งจะเริ่มทำการเลี้ยงในปี 2562 เป็นปีแรก โดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไก่ไข่ และอาหารสัตว์อินทรีย์จากกรมปศุสัตว์ เฉลี่ยฟาร์มละ 248 ตัว ระยะเวลาการผลิต 180 วัน สามารถผลิตไข่ไก่ได้ 37,980 ฟองต่อฟาร์ม จำหน่ายไข่ไก่ได้ฟองละ 5.00 บาท ซึ่งราคาสูงกว่าไก่ไข่ที่เลี้ยงแบบทั่วไปเฉลี่ยฟองละ 2.60 บาท มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยปีละ 42,372 บาทต่อฟาร์ม และเกิดมูลค่าเพิ่มจากการจำหน่ายปีละ 91,152 บาทต่อฟาร์ม

ด้านประมง (ปลานิลอินทรีย์) เป็นการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลควบคู่ไปกับการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยนำปลายข้าว รำข้าว และฟางข้าวอินทรีย์มาใช้เป็นอาหารเลี้ยงปลา เฉลี่ย 4,912 ตัวต่อบ่อ ระยะเวลาการผลิต

240 วัน จำหน่ายขนาดเฉลี่ย 0.8 - 1 กิโลกรัมต่อตัว รวม 4,833 ตัวต่อบ่อ จำหน่ายได้ในราคากิโลกรัมละ 49.14 บาท สูงกว่าราคาปลานิลที่เลี้ยงแบบทั่วไป 5.60 บาทต่อกิโลกรัม มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยปีละ 157,199.26 บาทต่อบ่อ คิดเป็นมูลค่าเพิ่มจากการจำหน่ายปีละ 27,064 บาทต่อบ่อ

สำหรับประเด็นที่พบและข้อเสนอแนะ ในปี 2563 ช่วงต้นปีเกษตรกรประสบกับปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนแหล่งน้ำในการผลิต กระทบต่อกิจกรรมการเลี้ยงปลา และการปลูกผัก เกษตรกรร้อยละ 26.67 อยู่ในระยะปรับเปลี่ยนและขาดเงินทุน ยังไม่ได้นำความรู้ไปปรับใช้ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจรับรองมาตรฐาน นอกจากนี้ ยังประสบกับปัญหาเรื่องขาดการเชื่อมโยงตลาดสินค้า ต้องขายสินค้าอินทรีย์ในตลาดทั่วไป ทำให้ราคาเท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป ประกอบกับการผลิตตามระบบเกษตรอินทรีย์ ในช่วงการปรับเปลี่ยน ผลผลิตที่ได้จะน้อยกว่าการผลิตแบบทั่วไป ทำให้ขาดแรงจูงใจ และมีโอกาสเปลี่ยนกลับมาผลิตแบบทั่วไปได้อีก ดังนั้น กรมพัฒนาที่ดิน ในฐานะหน่วยงานหลักควรประสานกับกรมชลประทานในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำ และกรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ ในการเชื่อมโยงตลาดสินค้าอินทรีย์ในแต่ละพื้นที่ แปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประสบปัญหาสภาพอากาศที่ร้อนจัด ทำให้พันธุ์ปลาที่ได้รับตายบางส่วน นอกจากนี้ ยังไม่สามารถผลิตอาหารสัตว์อินทรีย์ได้เพียงพอต่อการเลี้ยง และใช้วิธีการซื้ออาหารสำเร็จรูปทั่วไปมาเลี้ยง ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต และส่งผลให้ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เห็นควรให้กรมประมงให้ความรู้และสนับสนุนการรวมกลุ่มผลิตอาหารสัตว์อินทรีย์ เพื่อลดปัญหาการผลิตอาหารสัตว์ที่ไม่เพียงพอ และช่วยลดรายจ่ายค่าอาหารดังกล่าว ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ควรให้ความสำคัญในเรื่องแหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิต สร้างการรับรู้ให้แก่เกษตรกร เน้นการตลาดนำการผลิต และการเพิ่มพื้นที่ในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

คำนำ

การติดตามผลโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปี 2563 จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานโครงการ และผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงผลการดำเนินงานของโครงการฯ ทั้งด้านผลได้ ผลลัพธ์เบื้องต้น ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานโครงการ

นอกจากนี้ยังสามารถใช้ผลการติดตามผลในครั้งนี้ ประกอบการพิจารณาสนับสนุน ส่งเสริม หรือปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ สำหรับการจัดทำรายงานฉบับนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ และเกษตรกรที่ได้ร่วมให้ข้อมูล จนทำให้การติดตามผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงใคร่ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กันยายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ค
คำนำ	จ
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	**ด**
บทที่ 1 สาระสำคัญยุทธศาสตร์	**1**
1.1 ความเป็นมาของยุทธศาสตร์	1
1.2 วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์	1
1.3 เป้าหมายของยุทธศาสตร์	2
1.4 วิธีการดำเนินงานยุทธศาสตร์	2
1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ	5
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการติดตามผล	7
2.1 ความสำคัญของการติดตามผล	7
2.2 วัตถุประสงค์ของการติดตามผล	8
2.3 ขอบเขตของการติดตามผล	8
2.4 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี	8
2.5 วิธีการติดตามผล	13
2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	17
บทที่ 3 สภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายของโครงการ	**19**
3.1 ข้อมูลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	19
3.2 การรวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ และการเข้าร่วมกิจกรรมของเกษตรกร	22
บทที่ 4 ผลการติดตาม	**23**
4.1 ผลการติดตามโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แยกตามรายกรม	23
4.1.1 โครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)	23
4.1.2 โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)	30
4.1.3 โครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)	39
4.1.4 โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)	47
4.1.5 โครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.6 โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)	63
4.1.7 โครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)	71
4.1.8 โครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)	79
4.2 ผลการติดตามโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ภาพรวม	**86**
4.2.1 ปัจจัยนำเข้า(Inputs)	86
4.2.2 กิจกรรม (Activities)	87
4.2.3 ผลได้ (Outputs)	95
4.2.4 ผลลัพธ์ (Outcomes)	101
4.2.5 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในภาพรวมที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์	103
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	**105**
5.1 สรุป	105
5.2 ข้อเสนอแนะ	109
บรรณานุกรม	111
ภาคผนวก	113
ภาคผนวกที่ 1 ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล	115
ภาคผนวกที่ 2 บันทึกสรุปผลการติดตามเสนอปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	121

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 ประเด็นตัวชี้วัด และเกณฑ์การติดตามผลโครงการ 14
ตารางที่ 2.2 จำนวนประชากรและตัวอย่างเกษตรกร 16
ตารางที่ 2.3 การกำหนดระดับคะแนนสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล 17
ตารางที่ 3.1 เพศ และระดับการศึกษาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 20
ตารางที่ 3.2 อาชีพหลักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 20
ตารางที่ 3.3 การถือครองพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 22
ตารางที่ 4.1 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 24
ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 24
ตารางที่ 4.3 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัดและความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 25
ตารางที่ 4.4 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 26
ตารางที่ 4.5 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 27
ตารางที่ 4.6 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 27
ตารางที่ 4.7 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 28
ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 28
ตารางที่ 4.9 การตรวจรับรองมาตรฐานเกสรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 28
ตารางที่ 4.10 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 29
ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน) 30
ตารางที่ 4.12 ความพอเพียง และความทันเวลาของงบประมาณโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 31

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 32

ตารางที่ 4.14 การบูรณาการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 33

ตารางที 4.15 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 34

ตารางที่ 4.16 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 35

ตารางที่ 4.17 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 35

ตารางที่ 4.18 การได้รับสนับสนุนปัจจัยกาผลิตของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 36

ตารางที่ 4.19 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 36

ตารางที่ 4.20 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 37

ตารางที่ 4.21 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 37

ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) 38

ตารางที่ 4.23 ความพอเพียง และความทันเวลาของงบประมาณโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 40

ตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 40

ตารางที่ 4.25 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 41

ตารางที่ 4.26 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 42

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.27 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 43

ตารางที่ 4.28 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตร ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 43

ตารางที่ 4.29 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 44

ตารางที่ 4.30 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอิตทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 44

ตารางที่ 4.31 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์(กรมส่งเสริมการเกษ๖ร 45

ตารางที่ 4.32 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 45

ตารางที่ 4.33 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) 46

ตารางที่ 4.34 ความพอเพียง และความทันเวลาของงบประมาณโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั้งยืนกิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 48

ตารางที่ 4.35 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั้งยืนกิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 48

ตารางที่ 4.36 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นองเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั้งยืนกิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 49

ตารางที่ 4.37 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 50

ตารางที่ 4.38 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนกิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 51

ตารางที่ 4.39 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 52

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.40 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั้งยืนกิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 52

ตารางที่ 4.41 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 53

ตารางที่ 4.42 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 53

ตารางที่ 4.43 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 54

ตารางที่ 4.44 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนกิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) 54

ตารางที่ 4.45 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 56

ตารางที่ 4.46 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 57

ตารางที่ 4.47 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 57

ตารางที่ 4.48 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 58

ตารางที่ 4.49 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 59

ตารางที่ 4.50 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 60

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.51 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 60
ตารางที่ 4.52 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 61
ตารางที่ 4.53 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 61
ตารางที่ 4.54 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 62
ตารางที่ 4.55 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) 63
ตารางที่ 4.56 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนกิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 64
ตารางที่ 4.57 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั้งยืนกิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 65
ตารางที่ 4.58 การบูรณาการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั้งยืนกิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 66
ตารางที่ 4.59 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 67
ตารางที่ 4.60 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนกิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 68
ตารางที่ 4.61 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 68
ตารางที่ 4.62 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนกิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 68
ตารางที่ 4.63 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 69
ตารางที่ 4.64 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ 69

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.65 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 70
ตารางที่ 4.66 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) 71
ตารางที่ 4.67 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 72
ตารางที่ 4.68 ความคิดเห็นชองเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 73
ตารางที่ 4.69 การบูรณาการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 74
ตารางที่ 4.70 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 75
ตารางที่ 4.71 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 75
ตารางที่ 4.72 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 76
ตารางที่ 4.73 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 76
ตารางที่ 4.74 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 76
ตารางที่ 4.75 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 77
ตารางที่ 4.76 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 78
ตารางที่ 4.77 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 78
ตารางที่ 4.78 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 80

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.79 ความติดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 80
ตารางที่ 4.80 การบูรณาการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 81
ตารางที่ 4.81 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกรและแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 82
ตารางที่ 4.82 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 82
ตารางที่ 4.83 ระดับความรู้หลังการอบกรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตร โครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 83
ตารางที่ 4.84 การได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 83
ตารางที่ 4.85 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 83
ตารางที่ 4.86 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 84
ตารางที่ 4.87 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 84
ตารางที่ 4.88 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมเกาตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) 85
ตารางที่ 4.89 ผลการเบิกจ่ายงบประมาณในการดำเนินโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม ปี 2562 87
ตารางที่ 4.90 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 88
ตารางที่ 4.91 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 89

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.92 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 90
ตารางที่ 4.93 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 91
ตารางที่ 4.94 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 92
ตารางที่ 4.95 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 92
ตารางที่ 4.96 การได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 93
ตารางที่ 4.97 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 93
ตารางที่ 4.98 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอินทรีย์ในภาพรวม 94
ตารางที่ 4.99 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม 94
ตารางที่ 4.100 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของแปลงที่ไม่เข้าร่วมโครงการของข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 96
ตารางที่ 4.101 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของแปลงที่เข้าร่วมโครงการของข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 96
ตารางที่ 4.102 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผักกาดหอมอินทรีย์ ปี 2562 97
ตารางที่ 4.103 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนด้านปศุสัตว์อินทรีย์ปี 2562 99
ตารางที่ 4.104 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนด้านประมงอินทรีย์ปี 2562 100
ตารางที่ 4.105 ความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ 101
ตารางที่ 4.106 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมที่มีต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ 102
ตารางที่ 4.107 ความคิดเห็นและความพึงพอใจภาพรวมของเกษตรกรในภาพรวมที่มมีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ 103

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ตัวแบบเชิงตรรกะ (Logic Model) 11
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการติดตามผลโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปี 2563 13

บทที่ 1
สาระสำคัญของยุทธศาสตร์

1.1 ความเป็นมาของยุทธศาสตร์

ในการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการผลิตแบบอุตสาหกรรมและการค้า ทำให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรเชิงเดี่ยว และทำการเกษตรที่ใช้สารเคมีเกินความจำเป็น มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบให้เกิดภาวะโลกร้อน จึงทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งตระหนักถึงปัญหาดั่งกล่าว จึงมีการรวมกลุ่มทำการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยใช้ต้นแบบของการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ตามแนวของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเกษตรอินทรีย์ก็เป็นหนึ่งในทางเลือกที่มีศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน สร้างความมั่นคงด้านอาหาร และส่งผลต่อความปลอดภัยกับสุขภาพ อีกทั้งตอบสนองต่อความต้องการผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ทั้งในและนอกประเทศ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์มาโดยตลอด แต่ส่วนใหญ่เป็นแผนระยะสั้นที่ขาดความต่อเนื่องและการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ดังนั้น เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงก่อให้เกิดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2551 – 2554)

การพัฒนาเกษตรเกษตรอินทรีย์ของประเทศตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554 สิ้นสุดลงตามระยะเวลาของยุทธศาสตร์ โดยได้ขยายเวลาของแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานไปถึงปี พ.ศ. 2555 แต่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์มีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการเพื่อความยั่งยืน คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2554 เห็นชอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับต่อไปโดยการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และในปี 2560 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบยุทธศาสตร์ฯ เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2560

1.2 วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์

1.2.1 เพื่อเพิ่มพื้นที่และปริมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์

1.2.2 เพื่อเพิ่มการค้าและการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศ

1.2.3 เพื่อให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล

1.2.5 เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

1.3 เป้าหมายของยุทธศาสตร์

1.3.1 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 600,000 ไร่ ภายในปี 2564

1.3.2 เพิ่มจำนวนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 30,000 ราย ภายในปี 2564

1.3.3 เพิ่มสัดส่วนตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศต่อตลาดส่งออก โดยให้มีสัดส่วนตลาดในประเทศร้อยละ 40 ต่อตลาดส่งออกร้อยละ 60

1.3.4 ยกระดับกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านเพิ่มขึ้น

1.4 วิธีการดำเนินงานยุทธศาสตร์

ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1.4.1 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรกรรม

ส่งเสริมให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนการนำผลการวิจัย องค์ความรู้ และนวัตกรรมต่างๆ เผยแพร่ให้บุคลากรทุกภาคส่วนได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นสิ่งสำคัญต่อการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1) ผลักดันให้เกิดกระบวนการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม ตลอดห่วงโซ่อุปทานในด้านเกษตรอินทรีย์

2) จัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลของเกษตรอินทรีย์ที่เกิดจากการค้นคว้า วิจัย และรวบรวมองค์ความรู้ทั้งในและต่างประเทศให้ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3) พัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ให้มีความรู้ และความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ได้อย่างถูกต้อง และสามารถถ่ายทอดได้

เป้าหมาย

1) สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ หรืองานวิจัยเพื่อใช้ต่อยอดในเชิงพาณิชย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่น้อยกว่า 40 โครงการ

2) จัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้เป็นระบบ ทันสมัย และเข้าถึงได้โดยสะดวก

3) จัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรด้านเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่า 5 หลักสูตร

กลยุทธ์

1) ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร บุคลากรที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป

3) สร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

1.4.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์

การสร้างความเข้มแข็งในการผลิตเกษตรอินทรีย์ จะต้องมีการพัฒนาด้านต่างๆ ในกระบวนการผลิต ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โครงสร้างพื้นฐาน รูปแบบในการผลิต ปัจจัยการผลิต ความรู้ทางการผลิตการแปรรูป การบรรจุเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิต ให้ตรงตามมาตรฐานและความต้องการของตลาด ก่อให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์

พัฒนาและเชื่อมโยงระบบการผลิต ด้านพืช ด้านปศุสัตว์ และด้านประมง เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและสร้างความยั่งยืนของระบบการผลิต

เป้าหมาย

พื้นที่เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ในปี 2560 -2561 และ ร้อยละ 20 ต่อปี ในปี 2562 – 2564

กลยุทธ์

1) พัฒนาศักยภาพการผลิตเกษตรอินทรีย์

2) บริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

สินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ มีความเข้มแข็งได้รับความเชื่อมั่นและยอมรับจากผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ มีการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้บริโภครับรู้และตระหนักถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ของการบริโภคสินค้าและบริการ อันจะนำมาสู่การปรับพฤติกรรมในการบริโภค คุณภาพของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์มีมาตรฐานได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ และสามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานสากลได้ มีความหลากหลายของสินค้าและบริการ อุปสงค์และอุปทานของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคมีช่องทางการตลาดที่แพร่หลาย ผู้บริโภคมีความสะดวกในการซื้อสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1) เพิ่มปริมาณ การบริโภค และการบริการสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ

2) ส่งเสริมตราสัญลักษณ์เกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ

3) ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้กลุ่มผู้บริโภคทราบถึงคุณประโยชน์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์

4) สร้างความเชื่อมั่นให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์ทุกระดับทั้งภายในและต่างประเทศ

5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของตลาดและธุรกิจเกษตรอินทรีย์

เป้าหมาย

1) ส่งเสริมตราประกอบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ

2) เทียบเคียงระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยกับประเทศคู่ค้าอย่างน้อย 1 ประเทศ/หรือกลุ่มประเทศ

3) ให้เกิดการยอมรับระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS: Participatory Guarantee System) ในประเทศไทย

4) ให้มีจุดรวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Distribution Center) ทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 4 แห่ง

5) ให้มีตลาดที่ขายสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีตลาด/จุดจำหน่าย/บริเวณที่จำหน่ายในตลาดชุมชนอย่างน้อย จังหวัดละ 5 แห่ง

6) กำหนดมาตรการ/นโยบาย ให้โรงเรียน โรงพยาบาล หรือหน่วยงานของรัฐ ๆ จัดหาอาหาร/วัตถุดิบที่ผลิตจากเกษตรอินทรีย์ให้นักเรียน ผู้ป่วย และ บุคลากรในหน่วยงาน บริโภคไม่น้อยกว่าอำเภอละ 1 แห่ง

กลยุทธ์

1) ผลักดันมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์

2) ส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์และบริการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์

3) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สู่ผู้บริโภค

1.4.4 ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์

การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปสู่การปฏิบัติตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ถึงระดับชาติโดยมีกลไกในการให้ความรู้และคำแนะนำ มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อให้การบูรณาการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อผลักดันการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ไทยให้เกิดผลเป็นรูปธรรม บรรลุผล ตามเป้าหมาย โดยความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

เป้าหมาย

1) ใช้รูปแบบยโสธรโมเดลในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยบูรณาการของหน่วยงานของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตั้งแต่ระดับประเทศ จนถึงระดับท้องถิ่น

2) จัดให้มีกลไกที่รับผิดชอบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้ชัดเจน โดยเป็นผู้กำหนดนโยบาย/แนวทางติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผล

3) จัดเวทีสมัชชาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และการประชุมสัมมนาเกษตรอินทรีย์ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

กลยุทธ์

1) ใช้รูปแบบยโสธรโมเดล โดยภาคเอกชนเป็นหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

2) การสนับสนุนแหล่งเงินทุนเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์

3) สร้างกลไกและเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปสู่การปฏิบัติ

1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการคลัง สำนักนายกรัฐมนตรี สภาเกษตรกรแห่งชาติ สถาบันเกษตรกร ภาคีเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และภาคเอกชน

บทที่ 2
ระเบียบวิธีการติดตามผล

2.1 ความสำคัญของการติดตามผล

ในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการผลิตแบบอุตสาหกรรมและการค้า ทำให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรเชิงเดี่ยวและใช้สารเคมีเกินความจำเป็น บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบให้เกิดภาวะโลกร้อน จากปัญหาดังกล่าว จึงเกิดแนวคิดเกษตรแบบดั้งเดิมหรือเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในการกระบวนการผลิต GMOs โดยความสำคัญในด้านคุณภาพของผลผลิต ความปลอดภัยทางด้านอาหาร และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นหนึ่งนโยบายที่รัฐบาลให้ความสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง โดยมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการวิจัย การสร้างแผนเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ 2) พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ 3) พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และ 4) การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2560 ทั้งนี้ในกระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไปสู่ปฏิบัติได้มีการจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อนทั้งระดับชาติ และระดับจังหวัด ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา เกษตรกร และผู้บริโภค

ผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติที่สำคัญ ตั้งแต่ปี 2560 – 2562 อาทิยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมการวิจัย สร้างและเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ ได้มีการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรในรูปแบบ Microsoft Office และ Application (Organic Zoning และ Organic Database) และมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ PGS ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมเกษตรกรปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ และสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ผลักดันมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ บริการตรวจรับรอง พัฒนาตลาดสินค้าและบริการครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ รวมถึงประชาสัมพันธ์เกษตรอินทรีย์สู่ผู้บริโภค หลากหลายช่องทาง เช่น สื่อออนไลน์ ทั้งทางเฟสบุ๊คและเว็บไซต์ และยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนแหล่งเงินทุนเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์ จัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย แนวทางขับเคลื่อน และมีการติดตามประเมินผลภาพรวมแนวทางยุทธศาสตร์ในระยะครึ่งแผน ซึ่งในปี 2562 นำมาสู่การทบทวนแผนยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป

ทั้งนี้ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยศูนย์ประเมินผลเล็งเห็นถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ฯ ดังกล่าว เนื่องจากมีการขับเคลื่อนแผนงานโครงการมาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาการเกษตรฉบับที่ 12 ตลอดจนเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบทั้งทางด้านการผลิต ความเป็นอยู่ และรายได้ของเกษตรกรในระยะยาว จึงได้ติดตามผลดำเนินงาน และผลลัพธ์โครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เพื่อจะได้สะท้อนข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อกระบวนการขับเคลื่อนงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2.2 วัตถุประสงค์ของการติดตาม

เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน และประสิทธิผลของการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

2.3 ขอบเขตการติดตามผล

2.3.1 ผลการดำเนินงานโครงการ ปี 2563 เป็นการรวบรวมผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563

2.3.2 ผลการติดตามเชิงลึก เป็นข้อมูลการสอบถามจากเกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการภายใต้แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 8 โครงการ โดยคลอบคลุมจังหวัดที่ได้มีการดำเนินการ 10 จังหวัด ใน 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก เฉียงเหนือ และประชากรเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2.4 การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี

2.4.1 การตรวจเอกสาร

1) การใช้นโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่เกษตรกรรม

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นหนึ่งนโยบายที่รัฐบาลให้ความสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง โดย เจษฎา มิ่งฉาย (2552) ได้ศึกษาการวิเคราะห์เชิงนโยบายในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า เกษตรอินทรีย์เป็นนโยบายสาธารณะที่ดำเนินการโดยภาครัฐ ภายใต้แนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและนโยบายรัฐบาล เงื่อนไขที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย คือ ความปลอดภัยของอาหารและมาตรฐานการผลิต การค้าเสรีและบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ การดำเนินงานตามนโยบายเป็นแบบเชิงเดี่ยว รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ระบบการเมืองและรัฐบาล สั่งการผ่านโครงสร้างของรัฐที่มีลำดับชั้น โดยรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ควรมีสองลักษณะคือ ทั้งการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง ที่ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้ผลิตเพื่อพัฒนาการบริโภคอย่างพอเพียง ภายใต้ความร่วมมือของเครือข่ายเกษตรกรที่สามารถเชื่อมโยงการสร้างมูลค่าของสินค้าในทุกระดับในห่วงโซ่การผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยที่ภาครัฐจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนทางวิชาการ ขณะที่การผลิตตามมาตรฐานสากลนั้น ภาคธุรกิจภาคเอกชน เป็นผู้พัฒนาการผลิตเพื่อการแข่งขันในทุกตลาดสากล ภายใต้การสนับสนุนโอกาสทางการแข่งขัน

จากภาครัฐ และปัจจัยทางการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ ความเข้าใจและความชัดเจนในนโยบาย การสนับสนุนจากภาคการเมืองและภาคสังคม องค์ความรู้ และการจัดการ เพื่อการดำเนินงาน ซึ่งการจะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกรถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง โดย ปรารถนา ยศสุข และคณะ (2557) ได้ทำการประเมินผลนโยบายเกษตรกรอินทรีย์ต่อการผลิต วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ของเกษตรกรอินทรีย์ พบว่า เกิดผลทั้งทางบวกและทางลบ โดยด้านการหนุนเสริมการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ของประเทศ (ด้านบวก) ได้แก่ เกิดกระแสผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของการสนับสนุนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนด้านการชะลอการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ของประเทศ (ด้านลบ) ได้แก่ การขาดการรับรู้เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานและนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง การไม่เข้มงวดการใช้สารเคมีของภาครัฐ รวมนโยบายอื่นของรัฐที่มีผลต่อการลดปริมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์ และขัดขวางการเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ระบบการติดตามประเมินผลที่ไม่มีความชัดเจน วิถีเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของภาครัฐ และนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์ของภาครัฐไม่ได้มองถึงคุณค่าทางจริยธรรมของชุมชน ดังนั้นแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติต่อพื้นที่ แต่การปฏิบัติดังกล่าวส่วนใหญ่ไม่ได้ตอบสนองความต้องการของเกษตรกรและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายเกษตรอินทรีย์ เห็นได้จากผลที่เกิดจากนโยบายเป็นผลกระทบทางด้านลบมากกว่าด้านบวก สะท้อนให้เห็นความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับการนำนโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐ และยังมีงานวิจัยของ ณัฐวจี เขียวลือ (2560) ที่ศึกษานโยบายการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ คือ เกษตรกรจะต้องมีบทบาทผู้นำในการขับเคลื่อน ในขณะที่ภาครัฐมีบทบาทเป็นหน่วยงานที่คอยให้การสนับสนุน และกลยุทธ์การขับเคลื่อนแบ่งเป็น 3 ระยะ ในระยะแรก (ภายในระยะ 3 ปี) เป็นระยะที่เน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้ทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีการวางแผนการผลิต สนับสนุนปัจจัยการผลิต สร้างโอกาสและเวทีในการพบปะกันของเกษตรกรและผู้ประกอบการ และสร้างค่านิยมวิถีเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ ระยะกลาง (ภายในระยะเวลา 3 - 5 ปี) เป็นระยะที่เน้นการส่งเสริมโดยใช้การท่องเที่ยว โดยใช้การประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่วิธีเกษตรอินทรีย์ รวมถึงสร้างความเข้าใจ และบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร และระยะสุดท้าย (ภายในระยะเวลา 5 – 20 ปี) จะมุ่งเน้นการเข้ามามีบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในระดับใหญ่ และยกระดับการทำเกษตรอินทรีย์ให้เป็นรูปแบบของธุรกิจ รวมถึงผลักดันผลผลิตสินค้าอินทรีย์ออกสู่ตลาดระดับสากล

2) การนำรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ไปปรับใช้ของเกษตรกร

เกษตรอินทรีย์ เป็นแนวทางทางการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตพืชที่มีคุณภาพดี ไม่มีการปนเปื้อนจากสิ่งต้องห้ามทุกชนิด ทำให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยและเป็นที่ต้องการของตลาดในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังถือเป็นระบบการผลิตที่สร้างจิตสำนึกของเกษตรกร ผู้ค้าและผู้บริโภค โดยมุ่งเน้นการไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางเกษตร ซึ่งปัจจุบันเกษตรกรหลายรายเริ่มหันมาให้ความสนใจในการปรับเปลี่ยนการผลิตจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์โดยเริ่มมีการศึกษาหาความรู้จากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งเมื่อปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่องตามมาตรฐาน

เกษตรอินทรีย์ประกอบกับการขอรับรองมาตรฐานจากทั้งภาครัฐหรือเอกชนได้อย่างถูกต้อง และจะมาสามารถเป็นเกษตรอินทรีย์ได้อย่างเต็มรูปแบบ (รุ่งเกียรติ แก้วเพชร, 2559) โดยได้มีงานวิจัยหลายงานที่ศึกษาการปรับรูปแบบการผลิตจากเคมีไปทำเกษตรอินทรีย์จากหลายพื้นที่ในประเทศไทย โดยยงยุทธ ศรีเกี่ยวฝั้น และคณะ (2555) ศึกษาถึงการได้รับส่งเสริมทำเกษตรอินทรีย์และรับกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร 12 ตำบล ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้ารับการบริหารจัดการศัตรูพืช โดยวิธีผสมผสาน และกำหนดให้เกษตรกรทดลองทำการผลิตเกษตรอินทรีย์ในแปลงปลูกของตนเอง และการรับการส่งเสริม โดยทำการประเมินความรู้จากการส่งเสริม และเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำการเกษตรระหว่างก่อนกับหลังรับการส่งเสริม พบว่า หลังรับการส่งเสริมมีความรู้ ความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์มากกว่าก่อนได้รับการส่งเสริม ส่วนในด้านพฤติกรรมการทำการเกษตรของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเกษตรกรงดการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีและหันไปใช้ชีววิธี แต่เกษตรกรประสบปัญหาสำคัญเรื่องการขาดเงินทุนหมุนเวียนสำหรับทำการเกษตร และปัญหาเงินไม่เหลือออมทั้งก่อนและหลังรับการส่งเสริม แต่แนวโน้มของปัญหาลดลง เนื่องมาจากต้นทุนปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพจะลดลงในระยะยาว เพราะเกษตรกรผลิตขึ้นมาใช้เอง แม้ว่าเกษตรกรงดใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี แต่ในช่วงระหว่างรับการส่งเสริม เกษตรกรประสบปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการลดและงดใช้สารเคมี เนื่องจากความเคยชินและพื้นที่เกษตรกรรมข้างเคียงยังไม่ลดหรืองดใช้ และปัญหาภายหลังรับการส่งเสริม คือ ผลผลิตยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วงศ์พัฒนา ศรีประเสริฐ (2557) ที่ศึกษาการพัฒนาการจัดการความรู้ทางการตลาดเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร ในตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยเกษตรกรส่วนใหญ่แล้วนิยมใช้ปุ๋ยหมักสดในการปลูกผักอินทรีย์ จนได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้บริโภคในวงที่กว้างมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่บางคนยังใช้ปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตรอยู่บางส่วน ซึ่งอาจกลายเป็นอุปสรรคของผลิตภัณฑ์ของในระยะยาว โดยปัญหาทางการตลาดเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรต้องประสบ คือไม่สามารถกำหนดราคาขายได้ ขาดอำนาจในการต่อรองราคาจำหน่าย โดยเกษตรกรจะขายส่งให้แก่พ่อค้าคนกลางโดยมารับซื้อถึงหมู่บ้าน ซึ่งถูกกดราคาพืชผลต่ำลง ทำให้ได้ผลตอบแทนต่ำไม่คุ้มกับต้นทุนเท่าที่ควร และผลผลิตยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรจากการปรับระบบการผลิตจากเคมีเป็นอินทรีย์ จะต้องมีขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เข้าสู่ชุมชน โดย อภิชาติ ใจอารีย์ (2561) พบว่า เกษตรกรมีความรู้และความชำนาญในกระบวนการผลิต เนื่องจากผ่านการเรียนรู้จากการประกอบอาชีพและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดจนมีความสนใจและตื่นตัวในการผลิตและบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างมาก แต่ยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ตามหลักวิชาการเพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ในกระบวนการผลิต รวมทั้งขาดความรู้เกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการฟาร์มและกลไกการตลาด โดยการสร้างมีส่วนร่วมของเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัยในพื้นที่และหน่วยงานเอกชน สามารถผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนงานในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2.4.2 แนวคิด และทฤษฎี

1) แนวคิดการประเมินผลเชิงตรรกะ

รูปแบบการประเมินผลเชิงตรรกะ (Logic Model) เป็นวิธีการสื่อที่เป็นระบบและเห็นภาพได้ชัดเจนที่สามารถนำเสนอความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานของแผนงานหรือโครงการ การจัดทำกิจกรรมต่างๆ และผลงานที่ต้องการให้บรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ (W.K.Kellogg Foundation, 2004)

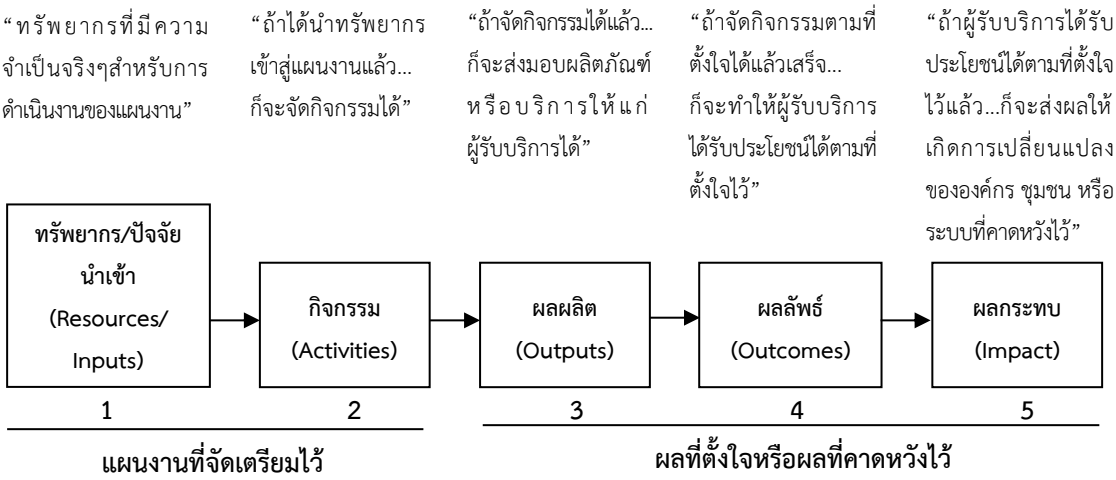

ภาพที่ 1 ตัวแบบเชิงตรรกะ (Logic Model)

ที่มา : W.K.Kellogg Foundation (2004)

ตัวแบบเชิงตรรกะ (Logic Model) มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1) ทรัพยากรต่างๆ หรือที่เรียกว่าปัจจัยนำเข้า (Resources/Input) เช่น คน งบประมาณ การจัดองค์กร และชุมชน ที่แผนงานสามารถจัดหาได้เพื่อดำเนินงาน

2) กิจกรรมของแผนงาน (Activities) เป็นสิ่งที่แผนงานจัดทำโดยใช้ทรัพยากร กิจกรรมทั้งกระบวนการ เครื่องมือ เทคโนโลยี และการกระทำที่เป็นส่วนที่แผนงานตั้งใจจะทำ กิจกรรมการพัฒนานี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือผลงานที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งได้แก่ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

3) ผลผลิต (Outputs) เป็นผลที่เกิดขึ้น โดยตรงจากการจัดกิจกรรมของแผนงาน และอาจจะครอบคลุมถึงประเภท ระดับ และเป้าหมายของการให้บริการที่ส่งมอบของแผนงาน

4) ผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ สถานภาพ และระดับของหน้าที่การงานของผู้มีส่วนร่วมในแผนงาน

5) ผลกระทบ (Impact) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจที่เกิดขึ้นในองค์กรชุมชนหรือระบบ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการจัดกิจกรรมของแผนงาน ซึ่งโดยปกติจะทำการประเมินผลกระทบเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของแผนงาน

2) การวิเคราะห์ทัศนคติและความพึงพอใจ

ได้นำมาตรวัดแบบลิเคิทสเกล (Likert Scale) ที่สร้างขึ้นโดย Rensis Likert ถือเป็นเครื่องมือการวัดข้อมูลเชิงคุณภาพที่นิยมใช้กันทั่วไป เพื่อใช้วัดตัวแปร อาทิ ทัศนคติ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และความพึงพอใจ เป็นต้น ซึ่งวิธีการได้มาของมาตรวัดแบบลิเคิทสเกล ต้องออกแบบสอบถามระดับความคิดเห็นในแต่ละคำถามแต่ละข้อได้หลายระดับ (Rensis, 1932)

การกำหนดเกณฑ์คะแนนเป็นช่วงๆ มีวิธีคำนวณ ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนนเฉลี่ย} = \frac{\text{คะแนนมาก} - \text{คะแนนน้อย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$\text{ช่วงคะแนนเฉลี่ย} = \frac{5 - 1}{5} = 0.8$$

โดยที่ คะแนนมาก คือ คะแนนที่กำหนดมากที่สุดตามแบบสอบถาม

คะแนนน้อย คือ คะแนนที่กำหนดน้อยที่สุดตามแบบสอบถาม

ตัวอย่างที่แบ่งออกเป็น 5 ระดับ กำหนดให้คะแนน ดังนี้

5 คะแนน สำหรับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 คะแนน สำหรับเห็นด้วย

3 คะแนน สำหรับไม่แน่ใจ

2 คะแนน สำหรับไม่เห็นด้วย

1 คะแนน สำหรับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.4.3 กรอบแนวคิดในการติดตามผล

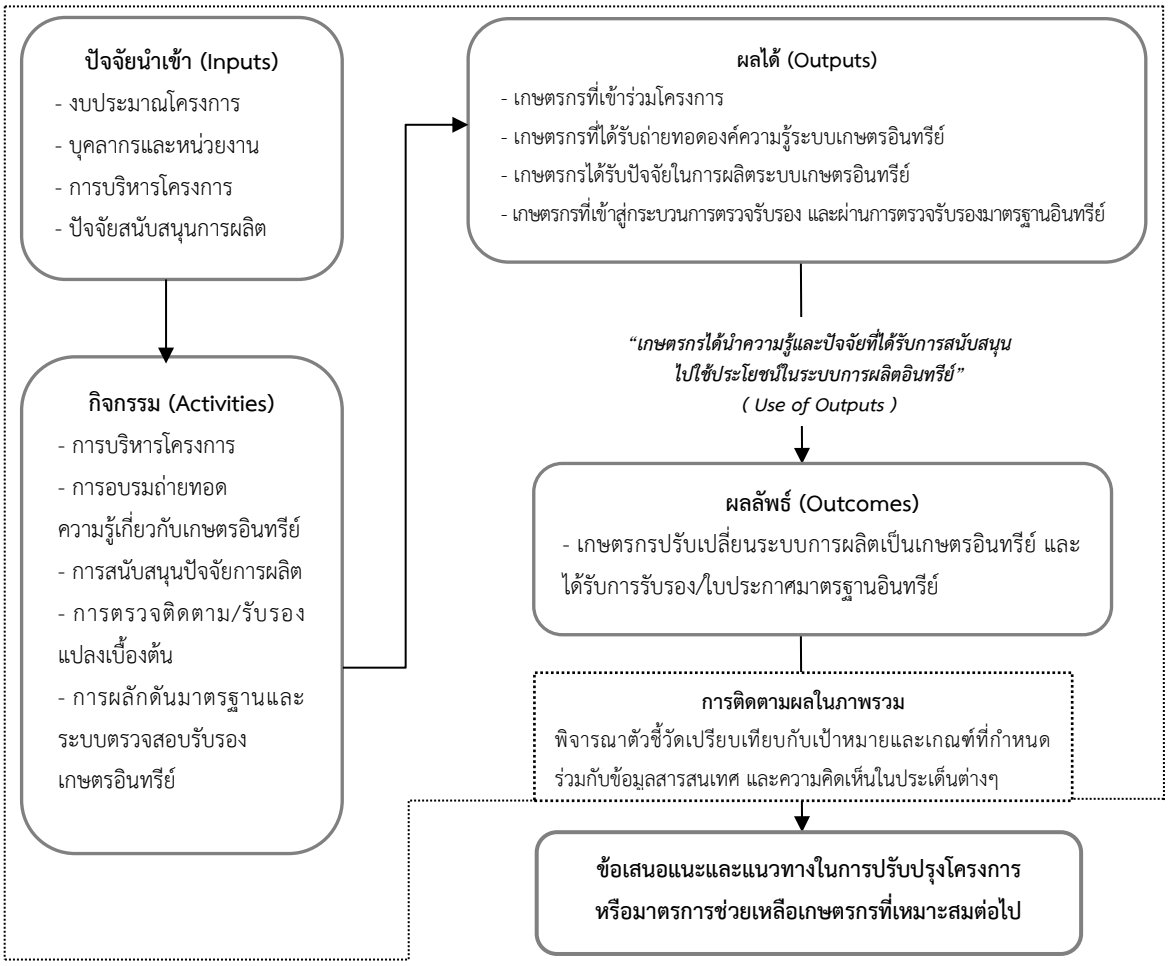

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการติดตามผลโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปี 2563

2.5 วิธีการติดตามผล

2.5.1 รูปแบบการติดตาม การติดตามผลเชิงลึกโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ได้นำรูปแบบในการประเมินผลเชิงตรรกะ (Logic Model) ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นมาประยุกต์ใช้ นำมาเป็นกรอบในการกำหนดประเด็นที่ต้องการติดตาม เนื่องจากมีองค์ประกอบสอดคล้องกับโครงสร้างของโครงการ ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็น ด้านทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า กิจกรรมของโครงการ ผลได้ และผลลัพธ์

2.5.2 ประเภทของการติดตาม การติดตามผลเชิงลึกของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นการติดตามผลระหว่างการดำเนินงานโครงการ (Ongoing - Monitoring) เนื่องจากเกษตรกรที่ได้รับการอบรบถ่ายทอดความรู้ ในปี 2562 เริ่มนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติและปรับเปลี่ยนการผลิตสู่การผลิตอินทรีย์ รวมถึงพัฒนาและยกระดับการผลิตอินทรีย์ให้เข้าสู่มาตรฐานอินทรีย์ เพื่อเตรียมพร้อมการตรวจรับรองมาตรฐานในระดับต่างๆ

2.5.3 ประเด็นและตัวชี้วัด

จากรูปแบบการติดตามดังกล่าว นำมาสร้างประเด็นและตัวชี้วัดของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยใช้การเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือเกณฑ์ตามหลักวิชาการ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด และเกณฑ์การติดตามผลโครงการ

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด
๑. ปัจจัยนำเข้า (Inputs)		
๑.๑ งบประมาณ	- จำนวนงบประมาณที่ใช้จ่ายเปรียบเทียบกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๖
	- ระดับความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
๑.๒ บุคลากร/หน่วยงาน	- ระดับความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
	- ระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
๑.๓ องค์ความรู้	- จำนวนองค์ความรู้/หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินโครงการ	ไม่น้อยกว่า ๒ หลักสูตร
๑.๔ ปัจจัยการผลิต	- ร้อยละหน่วยงานที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร	
๒. กิจกรรม (Activities)		
๒.๑ การบริหารโครงการ	- ร้อยละการบูรณาการหน่วยงานในพื้นที่ในการดำเนินงานโครงการ	
	- ระดับความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่ในการบูรณาการในการดำเนินงานโครงการ	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
๒.๒ การประชาสัมพันธ์โครงการ	- ร้อยละของหน่วยงานที่มีการประชาสัมพันธ์โครงการ	
	- ช่องทางการประชาสัมพันธ์โครงการ	
๒.๓ การอบรมถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	- จำนวนวันในการจัดอบรมความรู้แก่เกษตรกร	ไม่น้อยกว่า ๑ วัน
๒.๔ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	- ร้อยละของหน่วยงานที่มีสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
๒.๕ การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น	- ร้อยละของหน่วยงานที่มีการตรวจติดตามรับรองแปลงเบื้องต้นของเกษตรกร	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐
๒.๖ การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์	- ร้อยละของหน่วยงานที่มีการเชื่อมโยงตลาดให้แก่เกษตรกร	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
	- ร้อยละของแต่ละพื้นที่ที่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
๒.๗ การติดตามและประเมินผลโครงการ	- ร้อยละของหน่วยงานที่มีการติดตามและประเมินผลโครงการ	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
	- จำนวนครั้งการเสนอผลการติดตามและผลโครงการแก่ผู้บริหาร	ไม่น้อยกว่า ๑ ครั้ง
๓. ผลได้ (Outputs)		
๓.๑ การได้รับอบรมถ่ายทอดความรู้ระบบเกษตรอินทรีย์	- จำนวนเกษตรกรที่ได้รับถ่ายทอดองค์ความรู้ระบบเกษตรอินทรีย์	เท่ากับเป้าหมาย
๓.๒ การได้รับปัจจัยการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์	- จำนวนเกษตรกรได้รับปัจจัยในการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์	เท่ากับเป้าหมาย

ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด และเกณฑ์การติดตามผลโครงการ (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด
๓.๓ การพัฒนาเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	- จำนวนเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่เข้าสู่กระบวนการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	เท่ากับเป้าหมาย
	- จำนวนพื้นที่/ฟาร์มที่เข้าสู่กระบวนการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	เท่ากับเป้าหมาย
๔. ผลลัพธ์ (Outcomes)		
๔.๑ การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์	- ร้อยละของเกษตรกรนำองค์ความรู้ที่ได้รับการอบรมไปปรับใช้ในประโยชน์	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
	- ระดับความรู้ของเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ในด้านพัฒนาเกษตรอินทรีย์	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
	- ระดับความเหมาะสมของหลักสูตรการอบรม	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
๔.๒ การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์	- ร้อยละของเกษตรกรที่ได้รับปัจจัยการผลิตไปใช้ประโยชน์	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
	- ระดับการตรงความต้องการของปัจจัยการผลิต	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
	- ระดับความเพียงพอของการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
	- ระดับคุณภาพของปัจจัยการผลิตที่ได้รับสนับสนุน	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
๔.๓ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	- ร้อยละของเกษตรกรได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐
	- ระดับการยอมรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรและผู้บริโภค	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง
๔.๔ การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐
๔.๕ ต้นทุนในการผลิต	- ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์	
๕. ความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อโครงการ	- ระดับความพึงพอใจและความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรที่มีต่อโครงการ	ไม่น้อยกว่าระดับปานกลาง

ที่มา : จากการศึกษา

2.5.4 การรวบรวมข้อมูล

1) วิธีการรวบรวม การติดตามผลดำเนินงานโครงการฯ นี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยข้อมูลปฐมภูมิรวบรวมโดยการสำรวจตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ลักษณะแบบสอบถามมีข้อคำถามที่เป็นทั้งคำถามปลายปิด (Closed – ended question) คือ ข้อคำถามที่ผู้ประเมินเตรียมคำตอบให้กลุ่มเป้าหมายได้เลือกตอบ คำถามปลายเปิด (Open-ended question) คือ ข้อคำถามที่ผู้ประเมินต้องการให้กลุ่มเป้าหมายตอบด้วยตนเองอย่างอิสระ และการสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติม

2) แหล่งข้อมูล

2.1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และผู้บริโภค โดยกำหนดจังหวัดตัวอย่าง และขนาดตัวอย่าง ดังนี้

(1) จังหวัดตัวอย่าง จะใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากในการดำเนินโครงการในแต่ละหน่วยงานมีพื้นที่เป้าหมายในแต่ละจังหวัดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งภายใต้เงื่อนไขความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานภาคสนามจึงเลือกจังหวัดตัวอย่างแบบเจาะจง โดยจะเลือกจังหวัดที่มีการดำเนินงานโครงการในหลายหน่วยงาน โดยจะเลือกจังหวัดตัวอย่างอย่างน้อย 3 จังหวัดในแต่ละภูมิภาค ดังนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 6 จังหวัด คือ จังหวัดอุบลราชธานี สุรินทร์ ศรีสะเกษ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด และนครราชสีมา ภาคเหนือ 4 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และนครสวรรค์ ภาคกลาง 5 จังหวัด คือ จังหวัดลพบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และชลบุรี และภาคใต้ 3 จังหวัด คือ จังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา รวมทั้งหมด 18 จังหวัด

(2) ขนาดตัวอย่าง

เกษตรกรการเข้าร่วมโครงการฯ ปี 2562 จาก 8 หน่วยงาน (กรมพัฒนาที่ดิน กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 73,777 ราย ซึ่งจำนวนเกษตรกรตัวอย่างใช้การกำหนดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ซึ่งสมมติให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 5% ได้จำนวนเกษตรกรตัวอย่างทั้งหมด 400 ราย จากนั้นกำหนดจำนวนตัวอย่างในแต่ละหน่วยงานแบบสัดส่วนโดยที่จำนวนตัวอย่างเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในแต่ละหน่วยงานไม่น้อยกว่า 30 ราย ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้มีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล จึงทำให้จำนวนตัวอย่างที่ต้องการเก็บในแต่ละหน่วยงานไม่ครบตามเป้าหมาย (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2.2 จำนวนประชากรและตัวอย่างเกษตรกร

ชื่อโครงการ	หน่วยงาน	เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปี 2562 (ราย)	จำนวนตัวอย่างที่กำหนด (ราย)	จำนวนตัวอย่างที่เก็บได้ (ราย)
โครงการเกษตรอินทรีย์	พด.	4,198	50	27
โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์	กข.	57,370	100	68
โครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์	กสก.	3,051	50	23
โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์	กสส.	1,000	40	24
โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมพัฒนาเกษตรอินทรีย์	กป.	1,000	40	28
โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์	ปศ.	240	30	24
โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมพัฒนาเกษตรอินทรีย์	วก.	4,380	50	17
โครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน	สปก.	2,538	40	24
รวม		**73,777**	**400**	**235**

ที่มา : จากการศึกษา

2.2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทบทวน รวบรวมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ เอกสารประกอบการประชุม เอกสารโครงการ รายงานความก้าวหน้าโครงการ งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

2.5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด เช่น การสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามปลายเปิดจากเจ้าหน้าที่และเกษตรกร ข้อความจากเอกสารรายงาน หรือข้อมูลที่บันทึกจากการสังเกต เพื่ออธิบายผลการประเมินการดำเนินโครงการว่ามีความสอดคล้องกับแผนงานที่วางไว้หรือไม่ รวมไปถึงสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงโดยนำเครื่องมือการวัดเชิงคุณภาพของ Rensis Likert ที่เรียกว่ามาตรวัดแบบลิเคิทสเกล (Likert Scale) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็น และความพึงพอใจ โดยแบ่งช่วงของระดับค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2.3 การกำหนดระดับคะแนนสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

ระดับคะแนน	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ผลการประเมิน
1	1.00 – 1.80	ต้องปรับปรุง พอใจน้อยมาก
2	1.81 – 2.60	ควรปรับปรุง พอใจน้อย
3	2.61 – 3.40	พอใช้ ปานกลาง
4	3.41 – 4.20	ดี เป็นที่น่าพอใจ
5	4.21 – 5.00	ดีมาก เป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง

ที่มา : คู่มือมาตรฐานตัวชี้วัดการประเมินผลโครงการ ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2559

2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ ค่าเฉลี่ย ค่าผลรวม และค่าร้อยละ เป็นต้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่ออธิบายประกอบค่าตัวแปรต่างๆ และนำเสนออธิบายประกอบตารางข้อมูล แผนภูมิ เพื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์หรือเป้าหมายของโครงการ

2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการติดตามเชิงลึกจะเป็นประโยชน์ในการใช้ประกอบการพิจารณาให้การสนับสนุน ส่งเสริม หรือปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ และแก้ไขปัญหาในการดำเนินโครงการต่อไป เพื่อให้การพัฒนาระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร เป็นที่ยอมรับของตลาด และได้รับรองมาตรฐานในและนอกประเทศ

บทที่ 3
สภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย

3.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

เกษตรกรเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ปี 2562 จำนวน 235 ราย ในพื้นที่ 10 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง นครสวรรค์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น อุบลราชธานี และนครราชสีมา ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่มีอาชีพทำการเกษตรเป็นพื้นฐาน และมีประสบการณ์ในการทำการเกษตรมาก่อน โดยมีรูปแบบการทำการเกษตรที่หลากหลาย เช่น การทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีการทำการเกษตรแบบลดการใช้สารเคมี และการทำเกษตรแบบอินทรีย์ เป็นต้น ปัจจุบันมีเกษตรกรหลายรายเริ่มให้ความสนใจกับการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และเริ่มมีการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรโดยการลดใช้สารเคมีลง เพื่อเตรียมพร้อมในการเข้าสู่กระบวนการทำเกษตรแบบอินทรีย์ เนื่องจากที่ผ่านมาเกษตรกรพบปัญหาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านปัญหาสุขภาพ การเสื่อมสภาพของดิน และคุณภาพของผลผลิต จากปัญหาเหล่านี้ จึงทำให้เกษตรกรเริ่มหันมาให้ความสนใจกับการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และในบางพื้นที่เมื่อมีเกษตรกรจำนวนมากเริ่มหันมาทำเกษตรอินทรีย์จึงเกิดเป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน และสร้างมูลค่าของผลผลิตอินทรีย์ให้เป็นที่ต้องการของท้องตลาดมากยิ่งขึ้น

3.1.1 เพศและอายุ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ร้อยละ 43.83 เป็นเพศชาย และร้อยละ 56.17 เป็นเพศหญิง โดยมีอายุเฉลี่ย 54 ปี (ตารางที่ 3.1)

3.1.2 ระดับการศึกษา

เกษตรกรร้อยละ 29.79 จบการศึกษาระดับประถมต้น รองลงมาร้อยละ 25.53 จบการศึกษาระดับประถมปลาย ร้อยละ 14.89 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 14.04 จบการศึกษาระดับมัธยมต้น ส่วนที่เหลือจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ไม่สำเร็จการศึกษา และปริญญาโท (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 เพศ และระดับการศึกษาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1) เพศ	**235**	**100**
- ชาย	103	43.83
- หญิง	132	56.17
2) ระดับการศึกษา	**235**	**100**
- ไม่สำเร็จการศึกษา	7	2.98
- ระดับประถมต้น	70	29.79
- ระดับประถมปลาย	60	25.53
- ระดับมัธยมต้น	33	14.04
- ระดับมัธยมปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	35	14.89
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	10	4.26
- ระดับปริญญาตรี	17	7.23
- ระดับปริญญาโท	3	1.28

ที่มา : จากการสำรวจ

3.1.3 อาชีพหลักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

การประกอบอาชีพของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 96.17 ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร รองลงมาร้อยละ 1.28 เท่ากันประกอบอาชีพทำงานประจำและรับจ้างในภาคการเกษตร ร้อยละ 0.85 ประกอบอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตร และร้อยละ 0.43 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 อาชีพหลักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1) เกษตรกร	226	96.17
2) ทำงานประจำ	3	1.28
3) รับจ้างในภาคการเกษตตร	3	1.28
4) รับจ้างนอกภาคการเกษตร	2	0.85
5) ธุรกิจส่วนตัว	1	0.43

ที่มา : จากการสำรวจ

3.1.4 ประสบการณ์ในการทำการเกษตร

ในการทำการเกษตรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรมาก่อน โดยเฉลี่ยมีระยะเวลาในการทำการเกษตร 26 ปี สำหรับการทำเกษตรแบบอินทรีย์ มีเกษตรกรร้อยละ 73.62 เคยทำเกษตรอินทรีย์มาก่อน โดยทำเกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบ เฉลี่ย 6 ปี และบางส่วนทำการเกษตรโดยลดใช้สารเคมี เฉลี่ย 4 ปี ส่วนที่เหลือเกษตรกรร้อยละ 26.38 ไม่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากแต่เดิมมีรูปแบบการทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีเป็นหลัก

3.1.5 พื้นที่ถือครอง

เกษตรกรมีการถือครองพื้นที่ในภาคการเกษตรทั้งหมด 4,199.9 ไร่ โดยร้อยละ 88.48 เป็นพื้นที่ของตนเอง มีพื้นที่เฉลี่ยรายละ 15.81 ไร่ ได้แก่ พื้นที่นา พืชไร่ และสวนผลไม้ ตามลำดับ รองลงมาร้อยละ 7.28 เป็นพื้นที่เช่า มีพื้นที่เฉลี่ยรายละ 1.30 ไร่ และร้อยละ 4.24 เป็นพื้นที่ทำฟรี มีพื้นที่เฉลี่ยรายละ 0.76 ไร่ และมีการถือครองพื้นที่นอกภาคการเกษตรทั้งหมด 169.06 ไร่ โดยร้อยละ 97.34 เป็นพื้นที่ของตนเอง มีพื้นที่เฉลี่ยรายละ 0.714 ไร่ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยเป็นหลัก รองลงมาร้อยละ 2.51 เป็นพื้นที่ทำฟรี พื้นที่เฉลี่ยรายละ 0.001 ไร่ และร้อยละ 0.15 เป็นพื้นที่เช่า มีพื้นที่เฉลี่ยรายละ 0.018 ไร่ (ตารางที่ 3.3)

สภาพพื้นที่ของเกษตรกรที่ใช้สำหรับทำการเกษตร ประกอบด้วยพื้นที่ในภาคการเกษตร เช่น พื้นที่นา พื้นที่ไร่ พื้นที่สวน เป็นต้น สภาพพื้นที่ร้อยละ 94.47 เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ส่วนที่เหลือร้อยละ 11.06 เป็นพื้นที่ในเขตชลประทาน สำหรับพื้นที่นอกภาคการเกษตร ได้แก่ ที่ปลูกบ้าน ที่รกร้างห้วย ป่าถือครอง สภาพพื้นที่ร้อยละ 96.17 เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ส่วนที่เหลือร้อยละ 3.83 เป็นพื้นที่ในเขตชลประทาน (ตารางที่ 3.3)

แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับพื้นที่ในภาคการเกษตร ร้อยละ 112.77 เป็นแหล่งน้ำจากน้ำฝน รองลงมาร้อยละ 57.87 เป็นแหล่งน้ำจากบ่อ/สระ/บาดาลของตนเอง ร้อยละ 25.96 เป็นแหล่งน้ำจากการสูบเองจากแหล่งธรรมชาติ ส่วนที่เหลือเป็นแหล่งน้ำจากชลประทาน ซื้อจากผู้ใช้บริการ/ประปา โครงการเอกชน/ราชการสูบจากแหล่งธรรมชาติ และกลุ่ม/สถาบันสูบจากแหล่งธรรมชาติ สำหรับพื้นที่นอกภาคการเกษตร ร้อยละ 71.49 เป็นแหล่งน้ำจากการซื้อจากผู้ใช้บริการ/ประปา รองลงมาร้อยละ 14.89 เป็นแหล่งน้ำจากน้ำฝน ร้อยละ 9.36 เป็นบ่อ/สระ/บาดาลของตนเอง ส่วนที่เหลือเป็นแหล่งน้ำจากการสูบเองจากแหล่งธรรมชาติ ชลประทาน ประปา โครงการเอกชน/ราชการสูบจากแหล่งธรรมชาติ และกลุ่ม/สถาบันสูบจากแหล่งธรรมชาติ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่ใช้พื้นที่สำหรับทำการเกษตรอินทรีย์ จำนวน 1,141.88 ไร่ มีพื้นที่เฉลี่ยรายละ 4.86 ไร่ โดยมีการทำกิจกรรมทางการเกษตรที่หลากหลาย เช่น การทำนาข้าวอินทรีย์ การเลี้ยงปลาอินทรีย์ และการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ เป็นต้น

ตารางที่ 3.3 การถือครองพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	พื้นที่เฉลี่ย	ลักษณะการถือครอง (ไร่/ราย)			ที่ตั้ง (ร้อยละ)	
		ที่ตนเอง	ที่เช่า	ที่ทำฟรี	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน
ในภาคการเกษตร	17.87	15.81	1.30	0.76	11.06	94.47
นอกภาคการเกษตร	0.733	0.714	0.001	0.018	3.83	96.17

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกกว่า 1 คำตอบ

3.2 การรวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ และการเข้าร่วมกิจกรรมของเกษตรกร

3.2.1 การรวมกลุ่มการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 93.62 มีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ทำการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรในชุมชน เช่น กลุ่มปลูกผักอินทรีย์บ้างยางอ้อยเหนือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอินทรีย์บ้านกุดเชียงมี และกลุ่มเกษตรอินทรีย์แปลงใหญ่วิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน เป็นต้น มีสมาชิกภายในกลุ่มตั้งแต่ 5 – 300 ราย และเกษตรกรโดยเฉลี่ยเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มแล้วประมาณ 3 ปี ซึ่งส่วนใหญ่สถานภาพการดำเนินงานของกลุ่มจะเป็นการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่วนเกษตรกรที่เหลือร้อยละ 6.38 ไม่ได้เข้าร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากเกษตรกรบางรายติดภาระส่วนตัว ทำให้ไม่มีเวลาในการเข้ามาร่วมทำกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่ม และในบางพื้นที่ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร แต่เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์แบบพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

3.2.2 กิจกรรมโครงการที่เกษตรกรมีส่วนร่วม

กิจกรรมที่เกษตรกรได้รับหลังจากการเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 97.87 เป็นกิจกรรมการอบรม/ดูงาน รองละมาร้อยละ 49.36 เป็นกิจกรรมการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ร้อยละ 32.77 เป็นกิจกรรมตรวจรับรองแปลงเบื้องต้น ร้อยละ 17.02 เป็นกิจกรรมการรวมกลุ่ม ร้อยละ 13.19 เป็นกิจกรรมตรวจรับรองมาตรฐาน และร้อยละ 8.09 เป็นกิจกรรมสนับสนุนเงินทุน

3.2.3 การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 85.96 มีการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ โดยส่วนใหญ่จะสืบค้นข้อมูลจากหนังสือ/เอกสาร อินเทอร์เน็ต/โซเชียลมิเดีย และศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ตามลำดับ ส่วนที่เหลือร้อยละ 14.04 ไม่เคยมีการสืบค้นข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่รับความรู้จากการอบรมเพียงอย่างเดียว อีกทั้งบางรายใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เป็น

การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 77.02 รู้จักมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยส่วนใหญ่รู้จักมาตรฐาน GAP Organic Thailand และ PGS ตามลำดับ ส่วนที่เหลือร้อยละ 22.98 ไม่รู้จักมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มหันมาทำเกษตรอินทรีย์ในระยะเวลาที่สั้น จึงทำให้ยังไม่เคยเห็นหรือรู้จักมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ใช้ในประเทศไทย

บทที่ 4
ผลการติดตาม

ผลการติดตามการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปี 2563 ของ 8 กรม ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

4.1. ผลการติดตามโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์จำแนกรายกรม

4.1.1 โครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เพื่อจัดทำข้อมูลทางวิชาการด้านการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมกับการผลิตเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางแผนการส่งเสริมพื้นที่การผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ และคุ้มครองพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์

(2) เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรได้เข้าใจถึงการเตรียมดินเพื่อเข้าสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์ หลักการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ และแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการรับรองแบบมีส่วนร่วม PGS ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนากลุ่มให้ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ PGS

(3) เพื่อพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้ และให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่จำเป็นสำหรับการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์

(4) เพื่อขับเคลื่อนกลุ่มผลิตเกษตรอินทรีย์ให้สามารถขยายช่องทางการตลาดด้วยการพัฒนาการผลิตเข้าสู่มาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

1.2) เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน ดำเนินการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ 10,000 ไร่

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากการรายงานของกรมพัฒนาที่ดิน

(2) ติดตามเชิงลึกจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ กรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 4 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 27 ราย ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และขอนแก่น

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของกรมพัฒนาที่ดิน

ข้อมูล ณ 30 มิถุนายน 2563 ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินเพื่อขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ 3,689 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.89 ของเป้าหมาย 10,000 ไร่ จัดอบรมเกษตรกรเรื่องระบบเกษตรอินทรีย์ PGS และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 1,011 ราย คิดเป็นร้อยละ 101.10 ของเป้าหมาย 1,000 ราย พื้นที่ 5,106 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 102.12 ของเป้าหมาย 5,000 ไร่

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 50.00 เห็นว่า ได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนินงาน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 เห็นว่าไม่ได้รับงบประมาณทันเวลาดำเนินงาน โดยในบางพื้นที่ได้รับงบประมาณหลังจากฤดูการผลิต ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าหน่วยงานได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ เนื่องจากเกษตรกรมีความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์จำนวนมาก และต้องการปัจจัยการผลิตเพื่อนำไปปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการทำเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด	-	100.00	50.00	50.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 8 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับปานกลาง ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.75 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 75.00 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เนื่องจากมีเกษตรกรสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์จำนวนมาก ทำให้บุคลากรไม่สามารถดูแลเกษตรกรได้อย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 25.00 เห็นว่าจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเพียงพอที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) และในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร และเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.50 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 75.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 2 วัน ส่วนที่เหลือร้อยละ 25.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากระยะเวลาในการอบรมสั้นเกินไป ส่งผลให้ได้รับความรู้ยังไม่ครบถ้วน (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	2.75	ระดับปานกลาง
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	4.00	ระดับมาก
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	3.50	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการพัฒนากลุ่มเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และหลักสูตรเทคนิคการประเมินฟาร์ม

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก โดโลไมท์ และน้ำหมักชีวภาพ

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายในจังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.50 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 75.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยในพื้นที่ บริษัทเอกชน และกลุ่มผู้ปลูกข้าวเอกชน โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 25.00 ไม่มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.50 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	4.50	ระดับมากที่สุด
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	75.00	25.00	3.67	ระดับมาก
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	3.50	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป โดยเจ้าหน้าที่หน่วยงานในพื้นที่ ผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ และวิทยุ

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 2 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก โดโลไมท์ และน้ำหมักชีวภาพ

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร คือ มาตรฐานอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 50.00 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยประสานงานร่วมกับโรงพยาบาลและตลาดเกษตรกรในพื้นที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 ไม่มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร แต่เป็นลักษณะการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการจัดหาตลาด ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีแหล่งจำหน่ายเฉลี่ย 2 แห่ง อาทิ ตลาดสินค้าภายในจังหวัด เช่น ตลาดธงฟ้า ตลาดธงเขียว ตลาดจริงใจ เป็นต้น และโรงพยาบาลในพื้นที่ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	50.00	50.00	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	100.00	-	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 2 ครั้ง

4.3) ผลได้ (Outputs)

การดำเนินงานโครงการปี 2562 ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร 3 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรรอบรู้เกษตรอินทรีย์ หลักสูตรการขับเคลื่อนเกษตรด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม และหลักสูตรเทคนิคการตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อนในกระบวนการรับรองแบบมีส่วนร่วม จำนวนเกษตรกร 4,198 ราย จากเป้าหมาย 1,000 ราย จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ PGS ทั้งการตั้งศูนย์ใหม่ และต่อยอดศูนย์เดิม รวม 11 แห่ง ครบตามเป้าหมาย และพัฒนากลุ่มเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 190 กลุ่ม 1,622 ราย และ 13,114.08 ไร่ ครบตามเป้าหมาย

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100.00 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 92.59 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่วนที่เหลือร้อยละ 7.41 มีความรู้เท่าเดิม และร้อยละ 88.89 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.13 (คะแนนเต็ม 5)

ส่วนที่เหลือ 11.11 นำความรู้ไปใช้เพียงบางส่วน ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกร ร้อยละ 75.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้น ส่วนที่เหลือร้อยละ 25.00 มีความรู้เท่าเดิม เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่อบรมอยู่ก่อนเดิมแล้ว และร้อยละ 75.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.63 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 25.00 นำความรู้ไปใช้เพียงบางส่วน และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกร ร้อยละ 86.67 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่วนที่เหลือร้อยละ 13.33 มีความรู้เท่าเดิม และร้อยละ 80.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.53 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.00 นำความรู้ไปใช้เพียงบางส่วนและบางรายยังไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากเกษตรกรบางรายเพิ่งเริ่มการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 4.5 และ 4.6)

ตารางที่ 4.5 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	27	100.00
ไม่ได้รับการอบรม	-	-
รวม	**27**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.6 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	92.59	7.41	-	88.89	11.11	-	4.13	ระดับมาก
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	75.00	25.00	-	87.50	12.50	-	4.63	ระดับมากที่สุด
3) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	86.67	13.33	-	80.00	6.67	13.33	4.53	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 96.30 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต อาทิ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก โดโลไมท์ และน้ำหมักชีวภาพ ส่วนอีกร้อยละ 3.70 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.45 (คะแนนเต็ม 5) เพียงพอต่อความต้องการในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.30 (คะแนนเต็ม 5) และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.85 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.7 และ 4.8)

ตารางที่ 4.7 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	26	96.30
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	1	3.70
รวม	**27**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.45	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.30	ระดับมากที่สุด
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.85	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 33.33 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน อาทิ GAP และ Organic Thailand โดยเกษตรกรร้อยละ 100.00 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ มีเกษตรกรร้อยละ 77.78 ผ่านการตรวจรับรอง และส่วนที่เหลือร้อยละ 22.22 ไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากพื้นที่ข้างเคียงแปลงเพาะปลูกมีการทำเกษตรแบบเคมี ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 66.67 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**27**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	9	33.33
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	18	66.67
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**9**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	9	100.00
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	-	-
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**9**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	7	77.78
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	2	22.22

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.47 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากการได้การรับรองเกษตรอินทรีย์เป็นการรับรองการทำเกษตรอินทรีย์ที่แท้จริงของเกษตรกร ส่งผลให้สามารถนำผลการตรวจรับรองมาตรฐานไปต่อยอดการจำหน่ายผลผลิต

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 96.30 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้า และตลาดในชุมชน ส่วนที่เหลือร้อยละ 3.70 เกษตรกรเก็บผลผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน และแจกจ่ายให้แก่ญาติพี่น้อง (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	26	96.30
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	1	3.70
รวม	**27**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร และการชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ ในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.37 4.33 4.26 และ 4.22 ตามลำดับ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งหลักเกณฑ์และการรับสมัครเกษตรเพื่อเข้าโครงการ มีการชี้แจงที่ชัดเจน ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าใจการเข้าร่วมโครงการได้ง่าย สำหรับด้านการให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.00 3.96 3.96 3.44 และ 3.41 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ (กรมพัฒนาที่ดิน)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.33	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.22	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.26	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.37	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	3.96	ระดับมาก
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	3.96	ระดับมาก
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	3.41	ระดับมาก
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	3.44	ระดับมาก
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.00	ระดับมาก
เฉลี่ย	**4.00**	**ระดับมากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะ การพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป กรมพัฒนาที่ดิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยเหลือเกษตรกรด้านราคาผลผลิตให้มีราคาที่สูงกว่าผลผลิตพืชทั่วไป เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาราคาผลผลิตเท่ากับราคาผลผลิตทั่วไป แต่การทำเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนที่สูงกว่า และควรหาตลาดเพื่อให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตออกมาจำหน่ายในลักษณะตลาดสินค้าอินทรีย์ เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้แก่เกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานให้เกษตรกร เช่น ระบบน้ำบาดาล เมล็ดพันธุ์ สารปรับปรุงดิน เป็นต้น เพื่อช่วยลดต้นทุนในการทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร พร้อมทั้งควรมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการทำเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปผลผลิต เพื่อทำให้เกษตรกรสามารถสร้างรายได้จากการทำเกษตรอินทรีย์ได้มากขึ้น

4.1.2 โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.2) เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน มีพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิต 1 ล้านไร่ เพื่อให้เกษตรกรได้รับผลผลิตข้าวที่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์และนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าผลผลิต

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากการรายงานของกรมการข้าว

(2) ติดตามเชิงลึกจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ กรมการข้าว จำนวน 6 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 68 ราย ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย ลำปาง ศรีสะเกษ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด และขอนแก่น

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของกรมการข้าว

ข้อมูล ณ 30 มิถุนายน 2563 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรการจัดทำระบบควบคุมภายใน 2 ครั้ง แก่เกษตรกร 1,417 กลุ่ม 32,153 ราย พื้นที่ 235,455.25 ไร่ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ (กลุ่มต่อเนื่อง T2 และ T3) พื้นที่ 286,255 ไร่ ตรวจรับรองเบื้องต้น เกษตรกรที่สมัครปี 2562 กลุ่มเตรียมความพร้อม (T1) จำนวน 54,906 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.98 ของเป้าหมาย 59,694 ราย พื้นที่ 493,021.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.15 ของเป้าหมาย 470,000 ไร่ ตรวจรับรองเกษตรกรที่สมัครปี 2561 กลุ่มระยะปรับเปลี่ยน (T2) จำนวน 17,258 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.93 ของเป้าหมาย 30,856 ราย พื้นที่ 166,088.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.90 ของเป้าหมาย 320,000 ไร่ และตรวจรับรองเกษตรกรที่สมัครปี 2560 กลุ่มรับการตรวจรับรองมาตรฐาน Organic Thailand (T3) จำนวน 9,134 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.36 ของเป้าหมาย 16,804 ราย พื้นที่ 94,143 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 54.55 ของเป้าหมาย 172,570 ไร่

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนิน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.17 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 83.33 เห็นว่า หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยมีเพียงพอของงบประมาณอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.60 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 16.67 หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมารไม่เพียงพอ เนื่องจาก รถยนต์ที่ใช้เดินทางเข้าพื้นที่ดำเนินโครงการไม่เพียงพอ รวมถึงไม่มีงบประมาณในการเดินทาง (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
ศูนย์วิจัยข้าว, ศูนย์เมล็ดพันธ์ข้าว	83.33	16.67	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 3 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.67 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 83.33 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติมีความเพียงพอต่อการปฏิบัติงานที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.20 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 16.67 เห็นว่าจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานมีความไม่เพียงพอ เนื่องจากจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนมาก และไม่มีระบบสารสนเทศในการจัดการข้อมูลที่ดี ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน โดยมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยปรับปรุงและพัฒนาระบบข้อมูลสำหรับใช้งาน รวมถึงวางแผนการจัดการและการบริหารโครงการให้เป็นแบบแผนมากยิ่งขึ้น และในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมเตรียมความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 100.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 4 วัน (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	4.67	ระดับมากที่สุด
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	4.20	ระดับมาก
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	4.00	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ 1. การจัดทำระบบควบคุมภายในแบบกลุ่ม และ 2. มาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 50.00 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 ไม่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร เนื่องจาก ไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณในด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายในจังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และโรงสีในพื้นที่ โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่า

ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	4.00	ระดับมาก
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	66.67	33.33	3.00	ระดับปานกลาง
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	4.33	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป ผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน และผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 2 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ ร้อยละ 100.00 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ มกษ 9000 เล่ม 1-2552 มกษ 9000 เล่ม 4-2553 และ Organic Thailand ซึ่งในการตรวจประเมินแปลงนั้นมีทั้งเจ้าหน้าที่ของกรมการข้าวในแต่ละพื้นที่ตรวจเอง รวมถึงมีการจ้าง Outsource ในการตรวจประเมินด้วย

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเชื่อมโยงโดยมีจัดประชุมผู้ประกอบการ และเกษตรกรภายใต้โครงการเชื่อมโยงการตลาด และเชื่อมโยงกับพื้นที่ขายสินค้าตามสถานที่ราชการต่างๆ ภายในจังหวัด ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีแหล่งจำหน่ายเฉลี่ย 2 แห่ง อาทิ เช่น โรงพยาบาลในจังหวัด

ศาลากลางจังหวัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ เนื่องจาก สินค้าเกษตรยังเป็นระยะปรับเปลี่ยนไม่ได้เป็นอินทรีย์ เกษตรกรจึงขายในตลาดท้องถิ่นทั่วไป (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	66.67	33.33	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	66.67	33.33	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 1 ครั้ง

4.3) ผลได้ (Outputs)

ผลการดำเนินงานในปี 2562 การเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร ในปี 2562 มีเกษตรกรที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 495,204 ไร่ 2,762 กลุ่ม 62,947 ราย จากเป้าหมาย 400,000 ไร่

(1) การได้รับอบรมถ่ายทอดความรู้ระบบเกษตรอินทรีย์ ในการดำเนินงานโครงการมีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2562 ได้รับการอบรม ครั้งที่ 1 จำนวน 57,370 ราย คิดเป็นร้อยละ 143.43 ของเป้าหมาย 40,000 ราย ส่วนครั้งที่ 2 จะจัดอบรมในปีงบประมาณ 2563 จัดอบรมผู้ตรวจประเมินข้าวอินทรีย์ จำนวน 93 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.00 ของเป้าหมาย 100 ราย และจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนโครงการเกษตรอินทรีย์ การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ 65 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.86 ของเป้าหมาย 70 ราย

(2) ตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ รับรองระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ปี 2562 ในการตรวจรับรองเบื้องต้น กลุ่มเตรียมความพร้อม (T1) ดำเนินการตรวจ จำนวน 62,836 ราย คิดเป็นร้อยละ 157.09 ของเป้าหมาย 40,000 ราย พื้นที่ 493,814 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 123.45 ของเป้าหมาย 400,000 ไร่ และดำเนินรับการตรวจรับรองมาตรฐาน Organic Thailand (T3) จำนวน 31 กลุ่ม เกษตรกร 926 ราย พื้นที่ 10,120 ไร่

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 97.06 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 96.15 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 65.39 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.62 (คะแนนเต็ม 5) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 94.74 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 68.42 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.56 (คะแนนเต็ม 5)

และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 96.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมและร้อยละ 60.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.48 (คะแนนเต็ม 5) อย่างไรก็ตามเกษตรกรบางส่วนยังไม่นำความรู้ไปปรับใช้เนื่องจาก ขาดเงินทุน เกิดปัญหาภัยแล้ง ทำให้ขาดแคลนแหล่งน้ำในการผลิต รวมถึงเกษตรกรมีอายุมาก (ตารางที่ 4.16 และ 4.17)

ตารางที่ 4.16 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	66	97.06
ไม่ได้รับการอบรม	2	2.94
รวม	**68**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.17 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	96.15	3.85	-	65.39	32.69	1.92	4.62	ระดับมากที่สุด
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	94.74	3.51	1.75	68.42	31.58	-	4.56	ระดับมากที่สุด
3) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	96.00	4.00	-	60.00	40.00	-	4.48	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 41.18 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต อาทิ เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ถังน้ำหมัก ปอเทือง กากน้ำตาล ส่วนอีกร้อยละ 58.82 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต ส่วนการสนับสนุนเงินอุดหนุนในการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรยังไม่รับเงินอุดหนุน เนื่องจากในบางพื้นที่อยู่ระหว่างทบทวนผลการตรวจเมินแปลงเบื้องต้น และการจัดสรรงบประมาณซึ่งคาดการณ์ว่าจะได้รับเงินอุดหนุนภายในเดือนเมษายน 2563 โดยปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.56 (คะแนนเต็ม 5) เพียงพอต่อความต้องการในระดับปานกลาง ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.75 (คะแนนเต็ม 5) และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.18 และ 4.19)

ตารางที่ 4.18 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	28	41.18
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	40	58.82
รวม	**68**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.19 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุน ของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.56	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	3.75	ระดับปานกลาง
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.33	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 36.67 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน อาทิ เช่น มาตรฐาน GAP Organic Thailand และ PGS โดยเกษตรกรร้อยละ 88.00 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 12.00 ไม่ได้รับการตรวจ เนื่องจากอยู่ระหว่างดำเนินการ และรอการตรวจ ของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ มีเกษตรกรร้อยละ 72.73 ผ่านการตรวจรับรอง อยู่ระหว่างรอผลการตรวจรับรอง ร้อยละ 18.18 และส่วนที่เหลือร้อยละ 9.09 ไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากพื้นที่นาข้าวยังไม่มีแนวกันชน รวมถึงพื้นที่ข้างเคียงทำเกษตรแบบใช้สารเคมี ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 63.24 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเพิ่งเริ่มเข้าสู่การผลิตแบบอินทรีย์ แต่ได้มีการตรวจประเมินแปลงเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ของกรมการข้าว (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**68**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	25	36.67
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	43	63.24
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**25**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	22	88.00
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	3	12.00
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**22**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	16	72.73
- อยู่ระหว่างรอผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4	18.18
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	2	9.09

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.46 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์มีหลายขั้นตอน ทำให้สามารถเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงคุณภาพ และความเป็นอินทรีย์ที่แท้จริงของผลผลิต ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค และสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 63.24 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ เช่น ตลาดท้องถิ่นในชุมชน โรงสีทั่วไป โรงพยาบาลในจังหวัด ศาลากลางจังหวัด และพ่อค้าคนกลาง ซึ่งส่วนใหญ่แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ของเกษตรกรไม่ได้มีการรับรองมาตรฐาน ส่วนที่เหลือร้อยละ 36.76 ไม่จำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรเก็บผลผลิตทำพันธุ์ในฤดูกาลผลิตถัดไป รวมถึงเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือน (ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.21 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	43	63.24
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	25	36.76
รวม	**68**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

จากการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 4.05 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร การอบรมถ่ายทอดความรู้ การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน และการให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ ในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.65 4.62 4.61 4.56 และ 4.38 ตามลำดับ และในด้านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.80 และ 3.55 ตามลำดับ ส่วนในด้านราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด และการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.26 และ 3.00 ตามลำดับ เนื่องจากในพื้นที่ยังไม่มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ ขาดการเชื่อมโยงตลาดสินค้า ทำให้เกษตรกรขายสินค้าอินทรีย์ในราคาที่เท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป ซึ่งทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง และขาดแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.56	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.61	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.65	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.62	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	3.55	ระดับมาก
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	3.80	ระดับมาก
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	3.00	ระดับปานกลาง
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	3.26	ระดับปานกลาง
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.38	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.05**	**ระดับมาก**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะต่อโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (กรมการข้าว) การพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป กรมการข้าว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน ขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์ รวมถึงการตรวจรับรองมาตรฐาน สนับสนุนปัจจัยการผลิตหรือเงินอุดหนุนให้ตรงฤดูกาลผลิตของเกษตรกร เพื่อที่เกษตรกรจะสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ควรมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยให้ราคาที่สูง

กว่าข้าวทั่วไป หรือมีแหล่งรับซื้อผลผลิตข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกรโดยเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรจำหน่ายข้าวอินทรีย์ให้กับโรงสีทั่วไป ซึ่งทำให้ราคาข้าวไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ควรมีการพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพและความพร้อมในการแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิต รวมถึงควรมีการประชาสัมพันธ์แก่กลุ่มผู้บริโภค เพื่อขยายตลาดของเกษตรกรให้เพิ่มยิ่งขึ้น

4.1.3 โครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความเข้าใจในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในเชิงลึก

(2) พัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ด้านการผลิตและกระบวนการจัดการสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ

(3) เกษตรกรได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืน

1.2) เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน เกษตรกรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านเกษตรอินทรีย์ 5,000 ราย และเจ้าหน้าที่ 100 ราย

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากการรายงานของกรมส่งเสริมการเกษตร

(2) สอบถามเจ้าหน้าที่ กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 2 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 23 ราย ในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และนครราชสีมา

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของกรมส่งเสริมการเกษตร

ข้อมูล ณ 30 มิถุนายน 2563 ได้ดำเนินการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ 100 ราย ครบตามเป้าหมาย อบรมเกษตรกรเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรรายใหม่ จำนวน 1,756 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.80 ของเป้าหมาย 2,000 ราย เกษตรกรรายเดิม (ปี 2562) จำนวน 2,450 ราย คิดเป็นร้อยละ 81.67 ของเป้าหมาย 3,000 ราย และติดตาม/ประเมินแปลงเบื้องต้น 490 แปลง คิดเป็นร้อยละ 9.80 ของเป้าหมาย 5,000 แปลง

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนิน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.50 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่า หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยมีเพียงพอของงบประมาณอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.50 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
สำนักงานเกษตรจังหวัด	100.00	-	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 2 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับปานกลาง ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติมีความเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.50 (คะแนนเต็ม 5) และในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 50.00 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร และส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 ไม่ได้รับการอบรม เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการจัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ รวมถึงระยะเวลาที่กระชั้นชิดในการดำเนินงานโครงการ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมเตรียมความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 100.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 2 วัน (ตารางที่ 4.24)

ตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	3.00	ระดับปานกลาง
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	3.50	ระดับมาก
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	3.00	ระดับปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ การปรับแนวคิดการผลิตเกษตรอินทรีย์ และการพัฒนาเกษตรกรสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ของกรมส่งเสริมการเกษตร

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร) สถานีพัฒนาที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน) ในพื้นที่จังหวัด โดยหน่วยงานเกิดความร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ บริษัทเอกชน และสถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการ.ของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	5.00	ระดับมากที่สุด
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	5.00	ระดับมากที่สุด
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	5.00	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรกรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป ผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน ผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร และทางวิทยุ

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 1 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ปุ๋ยพืชสด และสารชีวภัณฑ์

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 50.00 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ การตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) ส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 ไม่มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร เนื่องจากดำเนินการเฉพาะในส่วนการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ และส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เท่านั้น

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเชื่อมโยงกับตลาดภายชุมในพื้นที่จังหวัด และตลาดไท ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ ร้อยละ 100.00 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ เฉลี่ย 3 แห่ง อาทิ เช่น ตลาดจริงใจ ตลาดสีเขียว และห้างสรรพสินค้าในพื้นที่จังหวัด (ตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	100.00	-	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	100.00	-	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 50.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 2 ครั้ง ส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 ไม่มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

4.3) ผลได้ (Outputs)

ผลการดำเนินงานโครงการ ปี 2562 ดำเนินการจัดอบรมเกษตรกรเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และศึกษาดูงาน จำนวน 3,051 ราย คิดเป็นร้อยละ 101.70 ของเป้าหมาย 3,000 ราย รวมถึงพัฒนาเจ้าหน้าที่ด้านเกษตรอินทรีย์ จำนวน 200 ราย ครบตามเป้าหมาย ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในแปลงใหญ่ 23 แปลง ศพก. 32 ศูนย์ และขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ใน 3 จังหวัดนำร่อง รวมทั้งติดตามและประเมินแปลงเบื้องต้น 3,000 แปลง ครบตามเป้าหมาย

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 95.65 เคยได้รับ การอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 85.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.80 (คะแนนเต็ม 5) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์

หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 94.44 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 72.22 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.72 (คะแนนเต็ม 5) และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 90.91 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 45.45 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.36 (คะแนนเต็ม 5) อย่างไรก็ตามเกษตรกรบางส่วนยังไม่นำความรู้ไปปรับใช้ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ เนื่องจาก เกษตรกรอยู่ในระยะปรับเปลี่ยน เพิ่งเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ได้ไม่นาน จึงค่อยๆ ปรับเปลี่ยนแปลงให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานอินทรีย์ ซึ่งยังไม่สามารถตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ได้ รวมถึงเกิดปัญหาภัยแล้ง ทำให้ขาดแคลนแหล่งน้ำในการผลิต (ตารางที่ 4.27 และ 4.28)

ตารางที่ 4.27 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	22	95.65
ไม่ได้รับการอบรม	1	4.35
รวม	**23**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.28 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	100.00	-	-	85.00	15.00	-	4.80	ระดับมากที่สุด
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	94.44	5.56	-	72.22	16.67	11.11	4.72	ระดับมากที่สุด
3) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	90.91	9.09	-	45.45	54.54	-	4.36	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 73.91 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ผัก ถังน้ำหมัก ปอเทือง กากน้ำตาล และสาร พด. ส่วนอีกร้อยละ 26.09 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เนื่องจาก เกษตรกรบางรายพึ่งเข้าร่วมโครงการในปีแรก ทำให้ไม่ได้รับแจกปัจจัยการผลิต ซึ่งปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.69 (คะแนนเต็ม 5) เพียงพอต่อความต้องการในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.29

(คะแนนเต็ม 5) และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.73 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.29 และ 4.30)

ตารางที่ 4.29 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	17	41.18
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	6	58.82
รวม	**23**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.30 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.69	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.29	ระดับมากที่สุด
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.73	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 60.87 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน อาทิ เช่น มาตรฐาน มกท. GAP และ Organic Thailand โดยเกษตรกรร้อยละ 100.00 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ มีเกษตรกรร้อยละ 78.57 ผ่านการตรวจรับรอง และส่วนที่เหลือร้อยละ 21.43 ไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ยังไม่มีแนวกันชน รวมถึงพื้นที่ข้างเคียงทำเกษตรแบบใช้สารเคมี ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 39.13 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเพิ่งเริ่มเข้าสู่การผลิตแบบอินทรีย์ โดยอยู่ในระยะปรับเปลี่ยนแปลงให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานของการผลิตแบบอินทรีย์ และยังไม่พร้อมขอตรวจรับรองมาตรฐาน (ตารางที่ 4.31)

ตารางที่ 4.31 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**23**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	14	60.87
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	9	39.13
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**14**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	**14**	100.00
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	**-**	-
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**14**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**11**	78.57
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**3**	21.43

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.17 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงคุณภาพของผลผลิต ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค และสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 95.65 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ เช่น ตลาดท้องถิ่นในชุมชน สหกรณ์ในพื้นที่ และพ่อค้าคนกลาง ซึ่งส่วนใหญ่แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ของเกษตรกรไม่ได้มีการรับรองมาตรฐาน ส่วนที่เหลือร้อยละ 4.35 ไม่จำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรเก็บผลผลิตไว้บริโภคภายในครัวเรือน (ตารางที่ 4.32)

ตารางที่ 4.32 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	22	95.65
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	1	4.35
รวม	**23**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ที่คะแนนเฉลี่ย 4.47 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.87 4.78 4.70 4.70 4.61 4.57 และ 4.43 ตามลำดับ ส่วนในด้านการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.00 และ 3.55 ตามลำดับ เนื่องจากในพื้นที่ยังไม่มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ ขาดการเชื่อมโยงตลาดสินค้า ทำให้เกษตรกรขายสินค้าอินทรีย์ในราคาที่เท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป ทำให้ขาดแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 4.33)

ตารางที่ 4.33 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.70	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.78	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.70	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.87	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.43	ระดับมากที่สุด
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4.57	ระดับมากที่สุด
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	3.55	ระดับมาก
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	4.00	ระดับมาก
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.61	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.47**	**ระดับมากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) การพัฒนาการทำเกษตรกรอินทรีย์ในระยะต่อไป กรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจแก่เกษตรกร ในเรื่องการปรับปรุงบำรุงดินควบคู่กับการจัดการศัตรูพืชโดยใช้สารชีวภาพ ขั้นตอนการผลิตพืชผักอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการเข้าสู่ระบบอินทรีย์อย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำอินทรีย์ได้อย่างถูกต้อง และมีผลผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงสนับสนุนการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค บริษัทเอกชน และพ่อค้าคนกลาง

ที่ต้องการซื้อผลผลิต นอกจากนี้ ควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้ตรงฤดูกาลผลิตของเกษตรกร เพื่อที่เกษตรกรจะสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ควรมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยให้ราคาพืชผักอินทรีย์ที่สูงกว่าพืชผักทั่วไป ควรมีการส่งเสริมในการหาสถานที่จำหน่ายและตลาดที่มีผู้บริโภคสินค้าอินทรีย์แก่เกษตรกร เช่น ร้านค้าที่โรงพยาบาล ตลาดนัดสีเขียว บริษัทเอกชน ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และควรมีการประชาสัมพันธ์แก่กลุ่มผู้บริโภค เพื่อขยายตลาดของเกษตรกรให้เพิ่มยิ่งขึ้น

4.1.4 โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ในการดำเนินการผลิตทางการเกษตรตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้แก่สมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

(2) เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรทำการผลิตมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้อย่างต่อเนื่อง

(3) เพื่อให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความเข้มแข็ง เชื่อมโยงกระบวนการผลิตของสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรสู่ตลาดผู้บริโภคได้

1.2) เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน สมาชิกสหกรณ์นิคมได้รับการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ 115 ราย และสหกรณ์นิคม จำนวน 17 แห่ง (ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ 15 แห่ง จำนวน 11 จังหวัด)

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากการรายงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์

(2) ติดตามเชิงลึกจากการสอบถามเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ จำนวน 3 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรเกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 24 ราย ในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง ขอนแก่น และนครราชสีมา

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของกรมส่งเสริมสหกรณ์

ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่สมาชิกสหกรณ์นิคม 98 ราย และสนับสนุนเงินอุดหนุนให้แก่สหกรณ์ในการจัดหาโรงเรือนพร้อมระบบน้ำ 15 สหกรณ์ 95 โรงเรือน ครบตามเป้าหมาย

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนิน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยที่ 3.67 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 66.67 เห็นว่า หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยมีเพียงพอของงบประมาณอยู่ที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ โดยงบอุดหนุนในการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ (ตารางที่ 4.34)

ตารางที่ 4.34 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
สำนักงานสหกรณ์จังหวัด	100.00	-	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 3 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติมีความเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 66.67 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร และส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่ได้รับการอบรม เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการจัดอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมเตรียมความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับปานกลาง ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 100.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 3 วัน (ตารางที่ 4.35)

ตารางที่ 4.35 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	3.67	ระดับมาก
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	3.67	ระดับมาก
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	3.00	ระดับปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ เกษตรอินทรีย์เบื้องต้นและเกษตรอินทรีย์เฉพาะชนิด และการเตรียมรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนรวม นอกจากนี้ มีกิจกรรมพาเกษตรกรไปศึกษาดูงานเฉพาะด้านการตลาดเกษตรอินทรีย์

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและเงินอุดหนุนแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ของกรมส่งเสริมสหกรณ์

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร) สถานีพัฒนาที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน) ในพื้นที่จังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ (กรมส่งเสริมการเกษตร) โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ สถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.36)

ตารางที่ 4.36 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	4.00	ระดับมาก
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	66.67	33.33	4.00	ระดับมาก
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	3.67	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรกรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป ผ่านช่องทางเจ้าหน้าที่หน่วยงาน และผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 2 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนเงินอุดหนุน 3,000 บาท ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้ในการปรับปรุงพื้นที่เพื่อเข้าสู่การผลิตระบบอินทรีย์

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ มาตรฐาน GAP ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 33.33 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเชื่อมโยงกับตลาดสินค้าเกษตรในพื้นที่จังหวัด ส่วนที่เหลือร้อยละ 66.67 ไม่การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเป็นปีแรก ผลผลิตที่ได้เป็นผลผลิตในระยะปรับเปลี่ยน ไม่ได้เป็นผลผลิตอินทรีย์ เกษตรกรจึงนำผลผลิตจำหน่ายเอง ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ร้อยละ 33.33 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 4 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลในจังหวัด ศาลากลางจังหวัด ตลาดท้องถิ่นชุมชน และโรงเรียน/สถาบันการศึกษา (ตารางที่ 4.37)

ตารางที่ 4.37 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	33.33	66.67	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	33.33	66.67	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 2 ครั้ง

4.3) ผลได้ (Outputs)

ผลการดำเนินงานโครงการ ปี 2562 ขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในสถาบันเกษตรกรในพื้นที่นิคมสหกรณ์ ในกลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ขั้นที่ 1 (ปี 2562) ดำเนินอบรมแก่เกษตรกร 1,000 ราย ครบตามเป้าหมาย และสนับสนุนเงินอุดหนุนแก่เกษตรกร 999 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.90 ของเป้าหมาย 1,000 ราย กลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ขั้นที่ 2 (ปี 2560 - 2561) ดำเนินการอบรมแก่เกษตรกร 1,885 ราย คิดเป็นร้อยละ 1047.72 ของเป้าหมาย 1,800 ราย และสนับสนุนเงินอุดหนุนแก่เกษตรกร 62 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.67 ของเป้าหมาย 300 ราย เนื่องจากเกษตรกรขาดคุณสมบัติในด้านความเหมาะสมของพื้นที่ และความพร้อมในการยื่นขอใบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และกลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ขั้นที่ 3 ยโสธรโมเดล ดำเนินการอบรมแก่เกษตรกร 125 ราย ครบตามเป้าหมาย

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100.00 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 100.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 81.82 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ด้านปศุสัตว์อินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 44.44 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5) และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 50.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านปศุสัตว์อินทรีย์ และการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ เกษตรกรบางส่วนยังไม่นำความรู้ไปปรับใช้ เนื่องจากเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมทำปศุสัตว์อินทรีย์ ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน และเพิ่งเริ่มทำเป็นปีแรก จึงค่อย ๆ ดำเนินการ และปรับเปลี่ยนการผลิตให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานอินทรีย์ ซึ่งยังไม่สามารถตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ได้ในปีแรก (ตารางที่ 4.38 และ 4.39)

ตารางที่ 4.38 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	24	100.00
ไม่ได้รับการอบรม	-	-
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.39 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	100.00	-	-	100.00	-	-	5.00	ระดับมากที่สุด
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	100.00	-	-	81.82	18.18	-	5.00	ระดับมากที่สุด
3) ด้านปศุสัตว์อินทรีย์	100.00	-	-	44.44	55.56	-	4.33	ระดับมากที่สุด
4) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	100.00	-	-	50.00	50.00	-	4.33	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 87.50 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เงินสนับสนุน จำนวน 3,000 บาท เมล็ดพันธุ์ผัก หัวเชื้อทำปุ๋ยหมัก ถังน้ำหมักปอเทือง กากน้ำตาล และสาร พด. ส่วนอีกร้อยละ 12.5 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เนื่องจากเกษตรกรบางรายพึ่งเข้าร่วมโครงการในปีแรก ทำให้ไม่ได้รับแจกปัจจัยการผลิต ซึ่งปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.93 (คะแนนเต็ม 5) เพียงพอต่อความต้องการในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.38 (คะแนนเต็ม 5) และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.67 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.40 และ 4.41)

ตารางที่ 4.40 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	21	87.50
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	3	12.5
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.41 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.93	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.38	ระดับมากที่สุด
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.67	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 58.33 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐาน GAP ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 100.00 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 100.00 ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐาน GAP และได้รับใบรับรอง (Certificate) ส่วนเกษตรกรที่เหลือร้อยละ 41.67 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเพิ่งเริ่มเข้าสู่การผลิตแบบอินทรีย์ โดยอยู่ในระยะปรับเปลี่ยนแปลงให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานของการผลิตแบบอินทรีย์ และยังไม่พร้อมในการขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 4.42)

ตารางที่ 4.42 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**24**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	14	58.33
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	10	41.67
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**14**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	14	100.00
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	**-**	-
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**14**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	14	100.00
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	-	-

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.79 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์มีหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ตรวจ ซึ่งทำให้เกิดความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค และสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้ รวมทั้งเป็นสิ่งยืนยันถึงคุณภาพของผลผลิตได้

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100.00 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ที่ตลาดภายในชุมชน บริษัทเอกชน รวมถึงมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงที่ (ตารางที่ 4.43)

ตารางที่ 4.43 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	24	100.00
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	-	-
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ที่คะแนนเฉลี่ย 4.44 (คะแนนเต็ม 5) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ และการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.96 4.92 4.92 4.83 4.79 และ 4.33 ตามลำดับ ส่วนในด้านการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เกษตรกรพึงพอใจในระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 3.86 3.78 และ 3.58 ตามลำดับ เนื่องจากหน่วยงานขาดการเชื่อมโยงตลาดสินค้า ไม่มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ ทำให้เกษตรกรขายสินค้าอินทรีย์ในราคาที่เท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป รวมถึงการสนับสนุนปัจจัยการผลิตยังไม่ทั่วถึง (ตารางที่ 4.44)

ตารางที่ 4.44 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.92	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.92	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.83	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.96	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	3.58	ระดับมาก
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4.33	ระดับมากที่สุด
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	3.78	ระดับมาก
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	3.86	ระดับมาก
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.79	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.44**	**ระดับมากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) การพัฒนาการทำเกษตรกรอินทรีย์ในระยะต่อไป กรมส่งเสริมสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน ขั้นตอนการผลิตพืชผักอินทรีย์ ปศุสัตว์อินทรีย์ รวมถึงการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำอินทรีย์ได้อย่างถูกต้อง และมีผลผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงได้มาตรฐานรับรองอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค บริษัทเอกชน และพ่อค้าคนกลาง ที่ต้องการซื้อผลผลิต พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิตและเงินอุดหนุนให้ตรงฤดูกาลผลิตของเกษตรกร และเพียงพอต่อการผลิตในช่วงระยะเริ่มต้นเข้าสู่อินทรีย์ เพื่อที่เกษตรกรจะสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ควรมีการบูรการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยให้ราคาผลผลิตอินทรีย์ที่สูงกว่าผลผลิตทั่วไป หรือมีแหล่งรับซื้อผลผลิตอินทรีย์แก่เกษตรกรโดยเฉพาะ เช่น บริษัทเอกชน ห้างสรรพสินค้า ตลาดนัดสีเขียว เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์แก่กลุ่มผู้บริโภค เพื่อขยายตลาดของเกษตรกรให้เพิ่มยิ่งขึ้น

4.1.5 โครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีความเข้าใจในแนวทางวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามมาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์สามารถพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำตามมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งสร้างเครือข่ายให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ทางด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์

1.2) เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน พัฒนาเกษตรกร ให้มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 500 ราย

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากการรายงานของกรมประมง

(2) ติดตามเชิงลึกจากการสอบถามเจ้าหน้าที่กรมประมง จำนวน 3 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 28 ราย ในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย อุบลราชธานี และขอนแก่น

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของกรมประมง

ข้อมูล ณ 30 มิถุนายน 2563 ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีพัฒนาเกษตรกรตามมาตรฐานและพัฒนาการส่งเสริมพัฒนาด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร 500 ราย ครบตามเป้าหมาย สร้างเสริมองค์ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ 1,750 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.04 ของเป้าหมาย 2650 ราย สนับสนุนปัจจัยการผลิต

แก่เกษตรกร 96 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.20 ของเป้าหมาย 500 ราย และพัฒนาเกษตรกรตามมาตรฐานอินทรีย์ 150 ราย คิดเป็นร้อยละ 159 ของร้อยเป้าหมาย 100 ราย

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100 เห็นว่า ได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนินงาน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 66.67 เห็นว่า หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ต้องปรับพฤติกรรมและทัศนคติเกษตรกรจึงต้องสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตร รวมทั้งสนับสนุนโครงสารพื้นฐานให้เกษตรกร เช่น การจัดหาน้ำ การขุดเจาะบาดาล การขุดร่องในนาข้าว เป็นต้น ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 หน่วยงานได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงพอ โดยความเพียงพอของงบประมาณอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 5.00 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.45)

ตารางที่ 4.45 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
สำนักงานประมงจังหวัด	33.33	66.67	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 3 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 66.67 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติมีความเพียงพอต่อการปฏิบัติงานที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.50 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 เห็นว่าจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานไม่เพียงพอ เนื่องจากโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ถือเป็นวาระหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติ จึงมีลักษณะการดำเนินงานต่อเนื่องที่จำเป็นต้องมีบุคลากรปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะ และในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร และเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 100 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 2 วัน (ตารางที่ 4.46)

ตารางที่ 4.46 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	4.33	ระดับมากที่สุด
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	4.50	ระดับมากที่สุด
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	3.00	ระดับปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ การเพราะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ และการแปรรูปสัตว์น้ำ

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์ปลานิล และบางพื้นที่มีการสนับสนุนรำอาหาร และจุลินทรีย์ ปม. 1 เพิ่มเติมให้แก่เกษตรกร

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายในจังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.50 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 33.33 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่น โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 66.67 ไม่มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับปานกลาง ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.33 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.47)

ตารางที่ 4.47 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	66.67	33.33	4.50	ระดับมากที่สุด
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	33.33	66.67	5.00	ระดับมากที่สุด
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	3.33	ระดับปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป ผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน และผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป เนื่องจากมีกลุ่มเป้าหมายจะเข้าร่วมโครงการที่ชัดเจนอยู่แล้ว คือเกษตรกรที่ทำนาข้าวอินทรีย์

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 2 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์ปลา รำอาหาร และจุลินทรีย์ ปม. 1

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด)

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 33.33 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเชื่อมโยงผ่านการขายออนไลน์ ส่วนที่เหลือร้อยละ 66.67 ไม่มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร เนื่องจากเป็นปีแรกที่ยังไม่มีผลผลิตที่ชัดเจน ทั้งนี้ ในแต่ละพื้นที่ร้อยละ 66.67 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีแหล่งจำหน่ายเฉลี่ย 3 แห่ง อาทิ เช่น โรงพยาบาลในจังหวัด ห้างสรรพสินค้า และตลาดในพื้นที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.33 ไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเป็นปีแรกที่เริ่มการทำประมงอินทรีย์ (ตารางที่ 4.48)

ตารางที่ 4.48 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด ของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	33.33	66.67	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	66.67	33.33	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 6 ครั้ง

4.3) ผลได้ (Outputs)

ดำเนินการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 1,000 รายครบตามเป้าหมาย สนับสนุนปัจจัยการผลิต 994 ราย จากเป้าหมาย 1,000 ราย เนื่องจากบางพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง ทำให้ไม่สามารถแจกปัจจัยการผลิตได้ การสร้างเสริมองค์ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดอินทรีย์แก่เกษตรกร 1,592 ราย จากเป้าหมาย 1,580 ราย และสร้างแหล่งผลิตพันธุ์สัตว์น้ำน้ำจืดอินทรีย์ 2 แหล่ง ครบตามเป้าหมาย

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100.00 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 100.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 100.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.67 (คะแนนเต็ม 5) ด้านปศุสัตว์อินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 100.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) ด้านประมงอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 77.78 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด ส่วนที่เหลือเกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์แค่บางส่วน และบางรายไม่ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.59 (คะแนนเต็ม 5) และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 90.91 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 63.64 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.18 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.49 และ 4.50)

ตารางที่ 4.49 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	28	100.00
ไม่ได้รับการอบรม	0	0
รวม	**28**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.50 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	100.00			100.00			4.00	ระดับมาก
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	100.00			100.00			4.67	ระดับมากที่สุด
3) ด้านการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์	100.00			100.00			4.00	ระดับมาก
4) ด้านการผลิตประมงอินทรีย์	100.00			77.78	18.52	3.70	4.59	ระดับมากที่สุด
5) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	90.91		9.09	63.64	9.09	27.27	4.18	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 92.86 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต อาทิ เช่น พันธุ์ปลานิล พันธุ์ปลาตะเพียน และกุ้งก้ามกราม ส่วนอีกร้อยละ 7.14 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.73 (คะแนนเต็ม 5) เพียงพอต่อความต้องการในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.38 (คะแนนเต็ม 5) และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.69 (คะแนนเต็ม 5) ทั้งนี้ จากการติดตามในพื้นที่ พบว่า พันธุ์ปลาที่เกษตรกรบางรายได้รับมีปัญหาพันธุ์ปลาไม่แข็งแรง และมีอัตราการรอดชีวิตต่ำ เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง ทำให้มีน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยง สภาพอากาศที่ร้อน และพื้นที่ไม่เหมาะสม (ตารางที่ 4.51 และ 4.52)

ตารางที่ 4.51 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	26	92.86
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	2	7.14
รวม	**28**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.52 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.73	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.38	ระดับมากที่สุด
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.69	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 25.00 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน อาทิ เช่น มาตรฐาน GAP มาตรฐานสินค้าประมงอินทรีย์ และมาตรฐาน มกท. โดยเกษตรกรร้อยละ 57.14 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 42.86 ไม่ได้รับการตรวจ เนื่องจาก อยู่ระหว่างดำเนินการและรอการมาตรวจของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ มีเกษตรกรร้อยละ 50.00 ผ่านการตรวจรับรอง และส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 ไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากบริเวณพื้นที่รอบข้างบ่อเลี้ยงปลามีการใช้สารเคมี ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 75.00 ยังได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเพิ่งเริ่มทำประมงแบบอินทรีย์ในปีแรก (ตารางที่ 4.53)

ตารางที่ 4.53 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**28**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	7	25.00
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	21	75.00
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**7**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	4	57.14
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	3	42.86
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**4**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	2	50.00
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	2	50.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.77 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์เป็นการการันตีคุณภาพของผลผลิตและรับรองการทำเกษตรแบบอินทรีย์ที่แท้จริง รวมทั้งสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 50.00 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ การขายสินค้าให้กลุ่มเพื่อนำไปแปรรูป ตลาดท้องถิ่นในชุมชน ตลาดออนไลน์ ส่วนที่เหลือร้อยละ 50.00 ไม่จำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือน (ตารางที่ 4.54)

ตารางที่ 4.54 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	14	50.00
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	14	50.00
รวม	**28**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ที่คะแนนเฉลี่ย 4.32 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.64 4.54 4.50 4.50 และ 4.36 ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมถ่ายทอดความรู้ไปปรับใช้ในการทำประมงอินทรีย์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และการรับสมัครเกษตรกรมีความชัดเจน ทำให้การสมัครเข้าร่วมโครงการไม่ยุ่งยาก ด้านการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาดเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.05 3.91 และ 3.82 ตามลำดับ และด้านการให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.61 เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่มาติดตามและคอยให้คำแนะนำในการทำประมงอินทรีย์แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.55)

ตารางที่ 4.55 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.50	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.54	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.50	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.64	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.36	ระดับมากที่สุด
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	3.91	ระดับมาก
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	3.82	ระดับมาก
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	4.05	ระดับมาก
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.61	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.32**	**ระดับมากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะโครงการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (กรมประมง) การพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป กรมประมง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องขั้นตอนการทำประมงอินทรีย์ และการแปรรูปสินค้าประมง ในการสนับสนุนปัจจัยการผลิตควรแจกพันธุ์สัตว์น้ำให้มีความหลากหลาย เช่น พันธุ์ปลาพันธุ์กุ้ง เป็นต้น และสนับสนุนอาหารสัตว์น้ำสำหรับการเลี้ยงเพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิตของเกษตรกร นอกจากในการแปรรูปสินค้าประมง ควรมีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการขอเครื่องหมาย อย. เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค และสนับสนุนช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าประมงอินทรีย์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

4.1.6 โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อขยายผล และเพิ่มจำนวนฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์และความเชื่อมั่นสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์ให้แก่ผู้บริโภค และเพื่อส่งเสริมให้กับเกษตรกรทำปศุสัตว์อินทรีย์ และลดต้นทุนการผลิต

1.2) เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงานฟาร์มปศุสัตว์ที่ได้รับการตรวจรับรอง 80 ฟาร์ม เป็นพื้นที่ปศุสัตว์อินทรีย์ที่ตรวจรับรองปศุสัตว์อินทรีย์ 480 ไร่ และเกษตรกรได้รับการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ จำนวน 60 ราย

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากการรายงานของกรมปศุสัตว์

(2) ติดตามเชิงลึกจากการสอบถามเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ จำนวน 5 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 24 ราย ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย สุรินทร์ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของกรมปศุสัตว์

ข้อมูล ณ 30 มิถุนายน 2563 ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์แก่เกษตรกร 301 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.10 ของเป้าหมาย 310 ราย สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้เกษตรกร 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 78.75 ของเป้าหมาย 80 ราย ตรวจรับรองมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ 71 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 88.75 ของเป้าหมาย 80 ฟาร์ม ตรวจติดตาม 58 ฟาร์ม ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 55.24 ของเป้าหมาย 105 ฟาร์ม และตรวจต่ออายุฟาร์ม 10 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 71.43 ของเป้าหมาย 14 ฟาร์ม โดยมีพื้นที่ปศุสัตว์อินทรีย์ที่ตรวจรับรองปศุสัตว์อินทรีย์ 388.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80.89 ของเป้าหมาย 480 ไร่ และส่งเสริมพัฒนาตลาดปศุสัตว์สีเขียว ดำเนินการแล้ว 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 52.94 ของเป้าหมาย 17 แห่ง

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนินงาน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 60.00 เห็นว่า หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยความเพียงพอของงบประมาณอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.33 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 40.00 หน่วยงานได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ เนื่องจากเกษตรกรมีความสนใจในการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์จำนวนมาก และส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังไม่มีการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ (ตารางที่ 4.56)

ตารางที่ 4.56 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด	60.00	40.00	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 2 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.20 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 60.00 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เนื่องจากกิจกรรมภายใต้โครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของกรมปศุสัตว์มีหลากหลายกิจกรรม รวมทั้งมีโครงการอื่นๆ ที่สำนักงานปศุสัตว์ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก ส่วนที่เหลือร้อยละ 40.00 เห็นว่าจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเพียงพอที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.50 (คะแนนเต็ม 5) และในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร และเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.80 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 80.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 2 วัน ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากระยะเวลาในการอบรมสั้นเกินไป ซึ่งในบางครั้งมีความจำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่เดินทางไปศึกษาดูงานข้ามจังหวัด ทำให้ต้องมีระยะเวลาสำหรับการเดินทางเพิ่มเข้ามา (ตารางที่ 4.57)

ตารางที่ 4.57 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	4.20	ระดับมากที่
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	4.50	ระดับมากที่สุด
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	2.80	ระดับปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 จำนวน 1 หลักสูตร คือ หลักสูตรการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ได้แก่ พันธุ์ไก่ไข่ อาหารสัตว์ อุปกรณ์ทำฟาร์ม และวัตถุดิบสำหรับทำอาหารสัตว์

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายในจังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.40 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 60.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ มูลนิธิโครงการหลวง สหกรณ์การเกษตร และมหาวิทยาลัย โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 40.00 ไม่มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.40 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.58)

ตารางที่ 4.58 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	4.40	ระดับมากที่สุด
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	60.00	40.00	4.33	ระดับมากที่สุด
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	4.40	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป โดยเจ้าหน้าที่หน่วยงานในพื้นที่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ และผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 1 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์ไก่ไข่ อาหารสัตว์ อุปกรณ์ทำฟาร์ม และวัตถุดิบอาหารสัตว์

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 80.00 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ และ Organic Thailand (ระบบการผลิตไก่ไข่และไข่ไก่อินทรีย์) ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.00 ไม่มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร เนื่องจากไม่มีเกษตรกรมายื่นขอรับการตรวจ เพราะเกษตรกรเริ่มทำปศุสัตว์อินทรีย์เป็นปีแรก ซึ่งอยู่ในระยะปรับเปลี่ยน ทำให้ไม่สามารถขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ได้

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 60.00 ไม่มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากเกษตรกรจัดหาแหล่งจำหน่ายด้วยตนเอง รวมทั้งเกษตรกรบางรายยังไม่มีผลผลิตที่สามารถจำหน่ายได้ ส่วนที่เหลือร้อยละ 40.00 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร โดยประสานงานร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัด ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ ร้อยละ 80.00 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีแหล่งจำหน่ายเฉลี่ย 2 แห่ง อาทิ โรงพยาบาลในจังหวัด และตลาดสินค้าภายในจังหวัด เช่น ตลาดสีเขียว ตลาดสินค้าปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.00 ไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเพิ่งเริ่มต้นในการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ และเก็บผลผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน (ตารางที่ 4.59)

ตารางที่ 4.59 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	40.00	60.00	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	80.00	20.00	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 2 ครั้ง

4.3) ผลได้ (Outputs)

การดำเนินงานโครงการปี 2562 ดำเนินการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีด้านการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์โดยอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับเกษตรกรผู้มีความพร้อมยื่นขอรับรองฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ 240 ราย ครบตามเป้าหมาย และเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบการผลิตปศุสัตว์ สำหรับเกษตรกรรายใหม่ โดยการสนับสนุนปัจจัยการผลิต 80 ราย ครบตามเป้าหมาย สนับสนุนกล้าพันธุ์ถั่วลิสงเถา ฟลอริเกรซ ให้เกษตรกรปลูกเพื่อเลี้ยงสัตว์ปีก 50 ฟาร์ม ครบตามเป้าหมาย สนับสนุนท่อนพันธุ์หญ้าให้เกษตรกรเลี้ยงโคนมอินทรีย์ 12 ฟาร์ม ครบตามเป้าหมาย ทั้งนี้ยังมีการผลักดันมาตรฐานและตรวจรับรองเกษตรกรอินทรีย์ โดยตรวจรับรองฟาร์ม 118 ฟาร์ม จากเป้าหมาย 80 ฟาร์ม ตรวจติดตามฟาร์มที่ผ่านการรับรอง 99 ฟาร์ม จากเป้าหมาย 98 ฟาร์ม และตรวจต่ออายุ 49 ฟาร์ม จากเป้าหมาย 55 ฟาร์ม

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 95.83 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 33.33 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่วนที่เหลือร้อยละ 66.67 มีความรู้เท่าเดิม และร้อยละ 33.33 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.67 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือ 66.67 นำความรู้ไปใช้เพียงบางส่วนและบางรายไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นเท่าเดิม เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่อบรมอยู่ก่อนเดิมแล้ว และร้อยละ 50.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้เพียงบางส่วน โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ด้านปศุสัตว์อินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 95.45 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 90.91 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด ส่วนที่เหลือ 9.09 สามารถนำความรู้ได้รับจากการอบรมไปใช้เพียงบางส่วนเท่านั้น โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.55 (คะแนนเต็ม 5) และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 83.33 มีความรู้เพิ่มขึ้น และร้อยละ 66.67 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.50 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.60 และ 4.61)

ตารางที่ 4.60 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	23	95.83
ไม่ได้รับการอบรม	1	4.17
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.61 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	33.33	66.67	-	33.34	33.33	33.33	4.67	ระดับมากที่สุด
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	-	100.00	-	-	50.00	50.00	5.00	ระดับมากที่สุด
3) ด้านการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์	95.45	4.55	-	90.91	9.09	-	4.55	ระดับมากที่สุด
4) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	83.33	16.67	-	66.67	16.67	16.67	4.50	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 91.67 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต อาทิ พันธุ์ไก่ไข่ อาหารสัตว์ อุปกรณ์ทำฟาร์ม และวัตถุดิบอาหารสัตว์ ส่วนอีกร้อยละ 8.33 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.63 เพียงพอต่อความต้องการในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.29 และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.55 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.62 และ 4.63)

ตารางที่ 4.62 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	22	91.67
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	2	8.33
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.63 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.63	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.29	ระดับมากที่สุด
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.55	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 75.00 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน อาทิ เช่นมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ GAP และมาตรฐาน มกท. โดยเกษตรกรร้อยละ 83.33 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 16.67 ยังไม่ได้รับการตรวจจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ มีเกษตรกรร้อยละ 93.33 ผ่านการตรวจรับรอง และส่วนที่เหลือร้อยละ 6.67 ไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากต้องมีการปรับปรุงโรงเรือนเลี้ยงปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐาน ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 25.00 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากอยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุงโรงเรือนและพื้นที่เลี้ยงสัตว์ให้ตรงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ (ตารางที่ 4.64)

ตารางที่ 4.64 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**24**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	18	75.00
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	6	25.00
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**18**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	15	83.33
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	3	16.67
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**15**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	14	93.33
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	1	6.67

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.63 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากกระบวนการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์มีขั้นตอนที่ชัดเจน และเป็นมาตรฐาน ดังนั้นจึงเป็นการรับรองว่าเป็นการทำเกษตรแบบอินทรีย์ที่แท้จริง

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100.00 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ โครงการหลวง ร้านค้าในพื้นที่ โรงพยาบาล และตลาดในชุมชน (ตารางที่ 4.65)

ตารางที่ 4.65 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	24	100.00
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	-	-
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ที่คะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.63 4.42 4.38 4.38 4.29 และ 4.29 ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมถ่ายทอดความรู้ไปปรับใช้ในการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์ มีการประชาสัมพันธ์ โครงการที่ทั่วถึงและมีหลักเกณฑ์ที่เข้าใจง่าย รวมทั้งการตรวจรับรองมาตรฐานมีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจน ส่งผลให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในมาตรฐานที่ได้รับการตรวจ ด้านการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาดเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.08 และ 4.04 ตามลำดับ และด้านการให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรพึงพอใจระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.46 เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่มาติดตามและคอยให้คำแนะนำในการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์ต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.66)

ตารางที่ 4.66 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.38	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.42	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.29	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.63	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.29	ระดับมากที่สุด
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4.38	ระดับมากที่สุด
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	4.04	ระดับมาก
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	4.08	ระดับมาก
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.46	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.33**	**ระดับมากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมปศุสัตว์อินทรีย์ (กรมปศุสัตว์) การพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป กรมปศุสัตว์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ครั้งต่อ 1 ปี และส่งเสริมความรู้ในการแปรรูปผลผลิตจากการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์ เพื่อเป็นการต่อยอดให้แก่เกษตรกรในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ในการสนับสนุนปัจจัยการผลิตควรสนับสนุนอาหารสัตว์อย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยลดต้นทุนในการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์ และสนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทำฟาร์มปศุสัตว์ รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการให้หลากหลายช่องทางมากยิ่งขึ้น และประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เกี่ยวกับการทำปศุสัตว์อินทรีย์ให้แกเกษตรกรเช่น การระบาดของโรคในสัตว์ การรักษาโรคสำหรับสัตว์ เป็นต้น

4.1.7 โครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เพิ่มพื้นที่และปริมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์ พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

(2) สินค้าเกษตรอินทรีย์ด้านพืชที่ผลิตได้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและมีมาตรฐานตามระบบเกษตรอินทรีย์ รวมถึงได้รับการรับรองตามมาตรฐานที่ยอมรับของผู้บริโภค ทั้งในและต่างประเทศ

(3) โรงงาน และสถานประกอบการประเภทต่าง ๆ มีมาตรฐานการผลิตพืชตามระบบเกษตรอินทรีย์เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเพิ่มขึ้น แหล่งผลิตผลผลิต ผลิตภัณฑ์ โรงงาน และสถานประกอบการเกษตรด้านพืช มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคตามมาตรฐานพืชอินทรีย์

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากการรายงานของกรมวิชาการเกษตร

(2) ติดตามเชิงลึกจากการสอบถามเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร จำนวน 2 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 17 ราย ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 2 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา และนครสวรรค์

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของกรมวิชาการเกษตร

ข้อมูล ณ 30 มิถุนายน 2563 ดำเนินการตรวจรับรองแปลงพืชอินทรีย์ 3,034 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 202.27 ของเป้าหมาย 1,500 ฟาร์ม แหล่งผลิตพืชอินทรีย์ที่ได้รับการรับรอง 2,015 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 223.89 ของเป้าหมาย 900 ฟาร์ม พื้นที่ 11,884.32 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 264.10 ของเป้าหมาย 4,500 ไร่

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนิน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่า หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยมีเพียงพอของงบประมาณอยู่ที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.50 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.67)

ตารางที่ 4.67 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
สำนักงานเกษตรจังหวัด	100.00	-	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 3 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับปานกลาง ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติมีความเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ที่ระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.50 (คะแนนเต็ม 5) และในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมเตรียมความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 100.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 1 วัน (ตารางที่ 4.68)

ตารางที่ 4.68 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	5.00	ระดับมากที่สุด
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	4.50	ระดับมาก
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	4.00	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ และการตรวจรับรองการผลผลิตพืชอินทรีย์

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 ไม่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ เนื่องจากไม่มีงบประมาณในด้านนี้ แต่จะเน้นการให้ความรู้ และข้อมูลเพื่อการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด (กรมส่งเสริมการเกษตร) และสถานีพัฒนาที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน) ในพื้นที่จังหวัด โดยหน่วยงานเกิดความร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 50.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00 (คะแนนเต็ม 5) ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.50 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.69)

ตารางที่ 4.69 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	4.00	ระดับมากที่สุด
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	50.00	50.00	3.00	ระดับปานกลาง
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	3.50	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรกรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป ผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน และผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 2 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ไม่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร แต่เน้นเรื่องอบรมถ่ายทอดความรู้ ให้ข้อมูล ติดตาม และให้คำแนะนำในการตรวจประเมินมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ตาม มกษ. 9000 เล่ม 1-2552

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 50.00 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเชื่อมโยงกับตลาดภายชุมในพื้นที่จังหวัด ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ ร้อยละ 100.00 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ เฉลี่ย 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลในจังหวัด และตลาดท้องถิ่นชุมชน (ตารางที่ 4.70)

ตารางที่ 4.70 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด โครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	50.00	50.00	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	100.00	-	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 2 ครั้ง

4.3) ผลได้ (Outputs)

ผลการดำเนินงานโครงการ ปี 2562 ดำเนินการฝึกอบรมการผลิตพืชอินทรีย์แก่เกษตรกร 4,180 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.89 ของเป้าหมาย 4,270 ราย ผลิตปุ๋ยเติมอากาศ 1,555.50 แปลง ผลิตแปลงต้นแบบผลิตพืชอินทรีย์ 781 แปลง ผลิตพ่อแม่พันธุ์แมลงศัตรูธรรมชาติ 589,604 ตัว จัดตั้งและต่อยอดศูนย์ผลิตชีวินทรีย์ 38 ศูนย์ ผลิตชีวินทรีย์ในการควบคุมศัตรูพืช และปรับปรุงบำรุงดิน 11 ชนิด

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100.00 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 70.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.80 (คะแนนเต็ม 5) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 69.23 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.54 (คะแนนเต็ม 5) และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 87.50 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.71 (คะแนนเต็ม 5) อย่างไรก็ตามเกษตรกรบางส่วนยังไม่นำความรู้ไปปรับใช้ เนื่องจาก เกษตรกรเพิ่งเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน และศึกษาข้อมูลในการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง (ตารางที่ 4.71 และ 4.72)

ตารางที่ 4.71 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	17	100.00
ไม่ได้รับการอบรม	-	-
รวม	**17**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.72 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตร โครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	100.00	-	-	70.00	30.00	-	4.80	ระดับมากที่สุด
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	100.00	-	-	69.23	30.77	-	4.54	ระดับมากที่สุด
3) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	100.00	-	-	87.50	12.50	-	4.71	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 58.82 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ผัก ถังน้ำหมัก ปอเทือง กากน้ำตาล ส้เดือน แมลงหางหนีบ และสาร พด. ส่วนอีกร้อยละ 41.18 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เนื่องจาก เกษตรกรบางรายพึ่งเข้าร่วมโครงการปีแรก ทำให้ไม่ได้รับแจกปัจจัยการผลิต ซึ่งปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.65 (คะแนนเต็ม 5) เพียงพอต่อความต้องการในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.27 (คะแนนเต็ม 5) และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.75 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.73 และ 4.74)

ตารางที่ 4.73 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	10	58.82
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	7	41.18
รวม	**17**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.74 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.65	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.27	ระดับมากที่สุด
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.75	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 76.47 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน อาทิ เช่น มาตรฐาน GAP และ Organic Thailand โดยเกษตรกรร้อยละ 100.00 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ มีเกษตรกรร้อยละ 69.23 ผ่านการตรวจรับรอง และส่วนที่เหลือร้อยละ 30.77 ไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ยังไม่มีแนวกันชน ปัญหาแหล่งน้ำในการทำเกษตรอินทรีย์ และขั้นตอนการจัดการผักหลังเก็บเกี่ยวไม่ตรงตามมาตรฐาน ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 23.53 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเพิ่งเริ่มดำเนินการปรับเปลี่ยนแปลงให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานของการผลิตแบบอินทรีย์ และยังไม่พร้อมการขอตรวจรับรองมาตรฐาน โดยจะยื่นขอตรวจในปีถัดไป (ตารางที่ 4.75)

ตารางที่ 4.75 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**17**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	13	76.47
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	4	23.53
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**13**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	**13**	100.00
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	**-**	-
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**13**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**9**	69.23
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**4**	30.77

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.67 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากการได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค สามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตอินทรีย์ได้มากกว่าการไม่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ รวมถึงเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงคุณภาพของผลผลิตได้

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 82.35 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ เช่น ตลาดท้องถิ่นในชุมชน และสหกรณ์ในพื้นที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 17.65 ไม่จำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรเก็บผลผลิตไว้บริโภคภายในครัวเรือน (ตารางที่ 4.76)

ตารางที่ 4.76 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	14	82.35
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	3	17.65
รวม	**17**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ที่คะแนนเฉลี่ย 4.62 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 5.00 4.80 4.80 4.87 4.76 4.53 4.47และ 4.33 ตามลำดับ ส่วนในด้านราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.06 เนื่องจากเกษตรกรขายสินค้าอินทรีย์ในราคาที่เท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 4.77)

ตารางที่ 4.77 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.80	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.87	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.80	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	5.00	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.33	ระดับมากที่สุด
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4.47	ระดับมากที่สุด
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	4.06	ระดับมาก
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	4.53	ระดับมากที่สุด
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.76	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.62**	**ระดับมากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะโครงการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) การพัฒนาการทำเกษตรกรอินทรีย์ในระยะต่อไป กรมวิชาการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ข้อมูลเรื่องมาตรฐานอินทรีย์ และแนวทางการเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์อย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำเกษตรอินทรีย์ตามหลักเกณฑ์มาตรฐานได้อย่างถูกต้อง และสนับสนุนการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค บริษัทเอกชน และพ่อค้าคนกลาง ที่ต้องการซื้อผลผลิต รวมถึงควรมีการส่งเสริม และขยายตลาดผลผลิตที่ได้มาตรฐานอินทรีย์ทั้งใน และนอกประเทศ

4.1.8 โครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

1) สาระสำคัญของโครงการ

1.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากลในเขตปฏิรูปที่ดิน

1.2) เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน พื้นที่เขตปฏิรูปดินจำนวน 6,000 ไร่ (แผนงานยุทธศาสตร์ จำนวน 5,000 ไร่ และแผนบูรณาการพัฒนาพื้นที่ระดับภาค จำนวน 1,000 ไร่)

2) วิธีการติดตามโครงการ

2.1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ในปีงบประมาณ 2563 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563 จากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

(2) ติดตามเชิงลึกจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จำนวน 2 ราย และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 24 ราย ในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และศรีสะเกษ

3) ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ดำเนินการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดินภาคเหนือตอนบน 450 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 45 ของเป้าหมาย 1,000 ไร่ และจัดบรมเกษตรกรให้มีความรู้ความเข้าใจระบบเกษตรอินทรีย์ 93 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.50 ของเป้าหมาย 200 ราย

4) ผลการติดตามเชิงลึก

4.1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

(1) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนินงาน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่าหน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เนื่องจากการดำเนินโครงการไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และงบประมาณในการติดตามเพื่อลงพื้นที่ (ตารางที่ 4.78)

ตารางที่ 4.78 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด	-	100.00	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 1 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการต้องรับผิดชอบเกษตรกรในหลายตำบล ส่งผลให้ดูแลเกษตรกรไม่ทั่วถึง และในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร และเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 100.00 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 5 วัน (ตารางที่ 4.79)

ตารางที่ 4.79 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	5.00	ระดับมากที่สุด
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	-	-
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	5.00	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักการทำเกษตรอินทรีย์เบื้องต้น และการผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์

(4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ และเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์

4.2) กิจกรรม (Activities)

(1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายในจังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น คือ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน

โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.80)

ตารางที่ 4.80 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	5.00	ระดับมากที่สุด
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	100.00	-	5.00	ระดับมากที่สุด
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	5.00	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการประชาสัมพันธ์ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ผู้บริโภค/ประชาชนทั่วไป ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร

(3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 3 วัน

(4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ และเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์

(5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ ร้อยละ 100.00 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร คือ ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS)

(6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยประสานงานร่วมกับตลาดในชุมชน ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีแหล่งจำหน่ายเฉลี่ย 1 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลในจังหวัด (ตารางที่ 4.81)

ตารางที่ 4.81 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	100.00	-	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	100.00	-	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

(7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 2 ครั้ง

4.3) ผลได้ (Outputs)

การดำเนินงานโครงการปี 2562 ดำเนินการฝึกอบรมความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์และสร้างความรู้ความเข้าใจเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินรายใหม่ 2,538 รายครบตามเป้าหมาย และรายเดิมที่มาอบรมต่อเนื่อง 1,973 ราย และสนับสนุนปัจจัยการผลิต 22,474 ไร่ ครบตามเป้าหมาย

4.4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

(1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100.00 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 66.67 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.89 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือ 33.33 นำความรู้ไปใช้เพียงบางส่วนและบางรายไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 95.45 มีความรู้เพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้น และร้อยละ 59.09 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด ส่วนที่เหลือร้อยละ 40.91 สามารถความรู้ไปใช้เพียงบางส่วนและบางรายไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.77 (คะแนนเต็ม 5) และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 66.67 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.82 และ 4.83)

ตารางที่ 4.82 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	24	100.00
ไม่ได้รับการอบรม	-	-
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.83 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	100.00	-	-	66.67	27.78	5.56	4.89	ระดับมากที่สุด
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	95.45	4.55	-	59.09	36.36	4.55	4.77	ระดับมากที่สุด
3) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	100.00	-	-	66.67	33.33	-	4.33	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 87.50 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต อาทิ ปุ๋ยอินทรีย์ และเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ ส่วนอีกร้อยละ 12.50 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.00 เพียงพอต่อความต้องการในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00 (คะแนนเต็ม 5) และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.88 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.84 และ 4.85)

ตารางที่ 4.84 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	21	87.50
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	3	12.50
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.85 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	5.00	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.00	ระดับมาก
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.88	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

(3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 16.67 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน คือ มาตรฐาน GAP โดยเกษตรกรร้อยละ 100.00 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์จากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 100.00 ผ่านการตรวจรับรอง ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 83.33 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจาก เกษตรกรเพิ่งเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในการทำเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 4.86)

ตารางที่ 4.86 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**24**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	4	16.67
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	20	83.33
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**4**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	4	100.00
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	-	-
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**4**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4	100.00
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	-	-

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.75 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลผลิตอินทรีย์จากเกษตรกร

(4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 54.17 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ พ่อค้าคนกลางในพื้นที่ และตลาดในชุมชน (ตารางที่ 4.87)

ตารางที่ 4.87 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	13	54.17
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	11	45.83
รวม	**24**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

(5) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ที่คะแนนเฉลี่ย 4.22 (คะแนนเต็ม 5) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการที่ชัดเจน การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร และการให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.67 4.50 4.46 4.46 4.46 และ 4.46 ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรได้รับความรู้ในประเด็นที่จำเป็นต่อการทำเกษตรอินทรีย์ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาปรับใช้ต่อการทำเกษตรอินทรีย์ได้ อีกทั้งการได้รับปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานตรงตามความต้องการของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และด้านการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.00 และ 3.59 ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรมีความเชื่อมั่นในระบบการตรวจรับรองมาตรฐาน เพื่อเป็นการรับรองการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร และด้านราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.38 เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าราคาผลผลิตที่เกษตรกรจำหน่ายยังมีราคาเท่ากับผลผลิตทั่วไป ในขณะที่ต้นทุนในการทำเกษตรอินทรีย์สูง (ตารางที่ 4.88)

ตารางที่ 4.88 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.46	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.46	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.46	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.67	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.50	ระดับมากที่สุด
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4.00	ระดับมาก
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	3.38	ระดับปานกลาง
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	3.59	ระดับมาก
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.46	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.22**	**ระดับมากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

(6) ข้อเสนอแนะโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) การพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการทำเกษตรกรอินทรีย์ของเกษตรกร เช่น แหล่งน้ำ ปุ๋ยอินทรีย์ และเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ เป็นต้น พร้อมทั้งช่วยเหลือเกษตรกรในการหาตลาดที่มีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพื่อให้เกษตรกรนำผลผลิตมาจำหน่าย ซึ่งจะสามารถช่วยเหลือเกษตรกรในด้านของราคาผลผลิตที่สูงกว่าผลผลิตทั่วไป และมีการถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์

4.2. ผลการติดตามโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ภาพรวม

4.2.1 ผลการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 เป็นการรวบรวมผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปีงบประมาณ 2563 (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2563)

1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์

เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกษตรอินทรีย์ เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ การเตรียมการปรับเปลี่ยนการผลิตเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน เกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม 45,625 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.28 ของเป้าหมาย 65,858 ราย มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการและปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ 256,644 ไร่ ร้อยละ 58.79 ของเป้าหมาย 436,528 ไร่

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์

พัฒนาศักยภาพการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและนาข้าวอินทรีย์ และความรู้ด้านบัญชีแก่เกษตรกร รวม 2,961 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.46 เป้าหมาย 3,310 ราย และสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ดำเนินการแล้ว 159 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.41 ของเป้าหมาย 580 ราย

3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

ผลักดันมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ ตรวจรับรองการผลิตข้าวอินทรีย์ ฟาร์มเพาะเลี้ยงประมงอินทรีย์ แปลงพืชอินทรีย์ และตรวจรับรอง ตรวจติดตาม และตรวจต่ออายุมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ดำเนินการ 3,804 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 77.19 ของเป้าหมาย 4,928 กลุ่ม เกษตรกร 81,932 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.55 ของเป้าหมาย 108,454 ราย พื้นที่ 691,525.07 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 71.47 ของเป้าหมาย 967,550 ไร่ และ 5,188 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 199.62 ของเป้าหมาย 2,599 ฟาร์ม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมพัฒนาตลาดปศุสัตว์สีเขียว ดำเนินการแล้ว 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 52.94 ของเป้าหมาย 17 แห่ง

4.2.2 ผลการติดตามเชิงลึกในภาพรวมของโครงการฯ

1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

1.1) งบประมาณการดำเนินงานในภาพรวม

(1) การจัดสรรงบประมาณ ในปี 2562 ได้รับจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงาน 8 กรม รวม 826.24 ล้านบาท เพื่อใช้ในการดำเนินงานโครงการฯ มีผลการเบิกจ่าย 813.80 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 98.49 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (ตารางที่ 4.89)

ตารางที่ 4.89 ผลการเบิกจ่ายงบประมาณในการดำเนินโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม ปี 2562

หน่วยงาน	งบประมาณ (ล้านบาท)		
	จัดสรร	เบิกจ่าย	ร้อยละ
1) กรมพัฒนาที่ดิน	24.80	19.93	80.36
2) กรมการข้าว	675.55	674.07	99.78
3) กรมส่งเสริมการเกษตร	10.05	9.91	98.61
4) กรมส่งเสริมสหกรณ์	15.98	13.18	82.48
5) กรมประมง	12.98	12.20	93.99
6) กรมปศุสัตว์	7.13	7.02	98.46
7) กรมวิชาการเกษตร	44.82	44.76	98.87
8) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	34.93	32.73	93.70
รวม	**826.24**	**813.80**	**98.49**

หมายเหตุ : ข้อมูลผลการเบิกง่ายงบประมาณ ปี 2562 ณ วันที่ 30 กันยายน 2562

(2) ความเพียงพอและทันเวลาของงบประมาณ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 92.31 เห็นว่า ได้รับงบประมาณทันเวลาต่อการดำเนินงาน โดยมีความทันเวลาอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.21 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 57.69 เห็นว่า หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงาน ส่วนที่เหลือร้อยละ 42.31 เห็นว่าหน่วยงานได้รับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เนื่องจากไม่มีงบประมาณในด้านการเดินทางเข้าพื้นที่ เพื่อติดตาม และให้คำแนะนำแก่เกษตรกร (ตารางที่ 4.90)

ตารางที่ 4.90 ความเพียงพอ และความทันเวลาของงบประมาณโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

หน่วย : ร้อยละ

หน่วยงาน	ความเพียงพอ		ความทันเวลา	
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
1) กรมพัฒนาที่ดิน	-	100.00	50.00	50.00
2) กรมการข้าว	83.33	16.67	100.00	-
3) กรมส่งเสริมการเกษตร	100.00	-	100.00	-
4) กรมส่งเสริมสหกรณ์	100.00	-	100.00	-
5) กรมประมง	33.33	66.67	100.00	-
6) กรมปศุสัตว์	60.00	40.00	100.00	-
7) กรมวิชาการเกษตร	100.00	-	100.00	-
8) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	-	100.00	100.00	-
เฉลี่ย	57.69	42.31	92.31	7.69

ที่มา : จากการสำรวจ

1.2) บุคลากร/หน่วยงาน หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการเฉลี่ย 3 ราย โดยระดับความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.04 (คะแนนเต็ม 5) ในด้านความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ เจ้าหน้าที่ร้อยละ 65.38 เห็นว่า จำนวนเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน โดยมีระดับความเพียงพอของเจ้าหน้าที่อยู่ที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.12 (คะแนนเต็ม 5) ส่วนที่เหลือร้อยละ 34.62 เห็นว่าเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการต้องรับผิดชอบเกษตรกรในหลายพื้นที่ ส่งผลให้ดูแลเกษตรกรไม่ทั่วถึง พร้อมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรได้ไม่ครบถ้วน ส่วนในด้านความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 92.31 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 7.69 ไม่ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร เนื่องจาก ในบางพื้นที่ดำเนินการจัดอบรมในระยะเวลาที่กระชั้นชิด ทำให้เจ้าหน้าต้องรีบดำเนินการ ทำให้มีเวลาเตรียมความพร้อมน้อยลง ในส่วนเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมถ่ายความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่ระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.35 (คะแนนเต็ม 5) โดยร้อยละ 87.50 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความเหมาะสม ซึ่งมีระยะเวลาในการอบรมเฉลี่ย 2 วัน ส่วนที่เหลือร้อยละ 12.50 เห็นว่าหลักสูตรสำหรับการอบรมมีความไม่เหมาะสม เนื่องจาก หลักสูตรการอบรมที่เร่งรัด ทำให้ได้รับความรู้ได้ไม่เต็มที่ (ตารางที่ 4.91)

ตารางที่ 4.91 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการ	4.04	ระดับมาก
2) ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ	4.12	ระดับมาก
3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่	3.35	ระดับปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

1.3) องค์ความรู้ หน่วยงานมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในปี 2562 โดยเนื้อหาของหลักสูตรที่จัดอบรมขึ้นอยู่กับแต่ละหน่วยงาน ดังนี้ กรมพัฒนาที่ดิน เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการพัฒนากลุ่มเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และเทคนิคการประเมินฟาร์ม กรมการข้าว เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ การจัดทำระบบควบคุมภายในแบบกลุ่ม และมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ กรมส่งเสริมการเกษตร เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ เรื่องการปรับแนวคิดการผลิตเกษตรอินทรีย์ และการพัฒนาเกษตรกรสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ เกษตรอินทรีย์เบื้องต้นและเกษตรอินทรีย์เฉพาะชนิด และการเตรียมรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนรวม กรมประมง 2 เฉลี่ย หลักสูตร ได้แก่ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ และการแปรรูปสัตว์น้ำ กรมปศุสัตว์ เฉลี่ย 1 หลักสูตร คือ หลักสูตรการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ และการตรวจรับรองการผลผลิตพืชอินทรีย์ และ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เฉลี่ย 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักการทำเกษตรอินทรีย์เบื้องต้น และการผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์

1.4) ปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 73.08 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 26.92 ไม่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร เนื่องจาก ไม่มีแผนดำเนินงาน และไม่มีงบประมาณในส่วนการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

2) กิจกรรม (Activities)

2.1) การบูรณาการการดำเนินโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 96.15 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายในจังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.96 (คะแนนเต็ม 5) สำหรับการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 65.38 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.73 (คะแนนเต็ม 5) ทั้งนี้หน่วยงานในพื้นที่เห็นว่าความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันมีความเหมาะสมที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.04 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.92)

ตารางที่ 4.92 การบูรณาการการดำเนินโครงการของหน่วยงานในจังหวัด และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อความร่วมมือกันของหน่วยงานของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	การบูรณาการรวมกับหน่วยงานอื่น		ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่	
	มี	ไม่มี	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ใน กษ. ภายในจังหวัด	96.15	3.85	3.96	ระดับมาก
2) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ นอก กษ. ภายในจังหวัด	65.38	34.62	3.73	ระดับมาก
3) ความเหมาะสมในการบูรณาการของหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน	-	-	4.04	ระดับมาก

ที่มา : จากการสำรวจ

2.2) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 96.15 มีการประชาสัมพันธ์ด้านโครงการเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร ผ่านทางเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์

2.3) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานในพื้นที่มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 2 วัน โดยจะจัดอบรมในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน 2562

2.4) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกันออกไป อาทิ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก น้ำหมักชีวภาพ ถังน้ำหมัก โดนาไมท์ สาร พด. เมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ปลา/สัตว์ อาหารสัตว์ จุลินทรีย์ ปม. 1 วัตถุดิบทำอาหารสัตว์ และอุปกรณ์ทำฟาร์ม นอกจากนี้ กรมการข้าว และกรมส่งเสริมสหกรณ์ยังมีการสนับสนุนเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร เพื่อนำไปใช้ในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากเคมีเป็นอินทรีย์

2.5) การตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 84.62 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร อาทิ เช่น การตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) Organic Thailand GAP เป็นต้น ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 15.38 ไม่มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร เนื่องจาก หน่วยงานให้การสนับสนุนในด้านองค์ความรู้ และปัจจัยการผลิตเพื่อใช้ในการดำเนินการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต รวมถึงประสานงานให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่หลักในการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มาดำเนินการในพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

2.6) การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 69.23 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยประสานงานร่วมกับตลาดท้องถิ่นในชุมชน โรงพยาบาลในจังหวัด

และศาลากลางจังหวัด ทั้งนี้ในแต่ละพื้นที่ร้อยละ 65.38 มีแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีแหล่งจำหน่ายเฉลี่ย 2 แห่ง อาทิ เช่น ตลาดท้องถิ่นในชุมชน โรงพยาบาลในจังหวัด พ่อค้าคนกลาง เป็นต้น (ตารางที่ 4.93)

ตารางที่ 4.93 การเชื่อมโยงด้านตลาดให้แก่เกษตรกร และแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดของโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	มี	ไม่มี	รวม
1) การเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	69.23	30.77	100.00
2) แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัด	65.38	34.62	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

2.7) การติดตามและประเมินผลโครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 3 ครั้ง

3) ผลได้ (Outputs)

การดำเนินงานโครงการปี 2562 ดำเนินการจัดการอบรมถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 76,179 ราย คิดเป็นร้อยละ 137.13 ของเป้าหมาย 55,553 ราย จัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ 293 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.67 ของเป้าหมาย 300 ราย สนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร 1,074 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.44 ของเป้าหมาย 1,080 ราย พื้นที่ 22,474 ไร่ ครบตามเป้าหมาย สนับสนุนเงินอุดหนุนในการทำเกษตรอินทรีย์ 1,061 ราย คิดเป็นร้อยละ 81.62 ของเป้าหมาย 1,300 ราย และพัฒนาเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 221 กลุ่ม 65,384 ราย พื้นที่ 517,048.08 ไร่ รวมถึงตรวจรับรองฟาร์ม 118 ฟาร์ม ตรวจติดตามฟาร์มที่ผ่านการรับรอง 99 ฟาร์ม จากเป้าหมาย 98 ฟาร์ม และตรวจต่ออายุ 49 ฟาร์ม

4) ผลลัพธ์ (Outcomes)

4.1) การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 98.30 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 95.92 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่วนที่เหลือร้อยละ 4.08 มีความรู้เท่าเดิม และร้อยละ 76.19 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.67 (คะแนนเต็ม 5) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 92.41 มีความรู้เพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้น ร้อยละ 6.90 มีความรู้เท่าเดิม และที่เหลืออีกร้อยละ 0.69 มีความรู้ลดลง เนื่องจากเกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว และร้อยละ 71.03 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้ทั้งหมด โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.66 (คะแนนเต็ม 5) ด้านปศุสัตว์อินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 90.48 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่วนที่เหลือร้อยละ 9.52 มีความรู้เท่าเดิม และร้อยละ 69.05 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด ร้อยละ 26.14 นำไปปฏิบัติได้บางส่วน และร้อยละ 4.76 ไม่ได้นำความรู้ไปปรับใช้ เนื่องจาก เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ด้านปศุสัตว์เป็นปีแรก ทำให้ต้อง

ศึกษาความรู้เพิ่มเติม จัดเตรียมพื้นที่ในการทำฟาร์ม และปรับเปลี่ยนระบบการผลิต โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.44 (คะแนนเต็ม 5) ด้านประมงอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 100.00 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด และด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 92.94 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม และร้อยละ 64.71 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้หมด ร้อยละ 28.24 นำไปปฏิบัติได้บางส่วน และร้อยละ 7.06 ไม่ได้นำความรู้ไปปรับใช้ เนื่องจาก เกษตรกรบางรายเพิ่งเริ่มการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และพื้นที่การผลิต ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานมาปรับใช้ได้ โดยหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.44 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.94 และ 4.95)

ตารางที่ 4.94 การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

การได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับการอบรม	231	98.30
ไม่ได้รับการอบรม	4	1.70
รวม	**235**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.95 ระดับความรู้หลังการอบรม การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ และความเหมาะสมของหลักสูตรของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็น	ระดับความรู้หลังการอบรม			การนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้			ความเหมาะสมของหลักสูตร	
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน	95.92	4.08	-	76.19	21.77	2.04	4.67	ระดับมากที่สุด
2) ด้านการผลิตพืชอินทรีย์	92.41	6.90	0.69	71.03	26.21	2.76	4.66	ระดับมากที่สุด
3) ด้านปศุสัตว์อินทรีย์	90.48	9.52	-	69.05	26.14	4.76	4.44	ระดับมากที่สุด
4) ด้านประมงอินทรีย์	100.00	-	-	100.00	-	-	4.59	ระดับมากที่สุด
5) ด้านการตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	92.94	5.88	1.18	64.71	28.24	7.06	4.44	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	94.00	5.56	0.44	71.78	24.67	3.56	4.59	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2) การนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 72.77 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก น้ำหมักชีวภาพ ถังน้ำหมัก โดนาไมท์ สาร พด. เมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ปลา/สัตว์ อาหารสัตว์ จุลินทรีย์ ปม. 1 วัตถุดิบทำอาหารสัตว์ อุปกรณ์ทำฟาร์ม และเงินอุดหนุน ส่วนอีกร้อยละ 27.23 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงความต้องการของเกษตรกรในระดับ

มากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.66 เพียงพอต่อความต้องการในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.24 และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.63 (คะแนนเต็ม 5) (ตารางที่ 4.96 และ 4.97)

ตารางที่ 4.96 การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ได้รับปัจจัยการผลิต	171	72.77
ไม่ได้รับปัจจัยการผลิต	64	27.23
รวม	**235**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.97 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) ปัจจัยการผลิตตรงความต้องการของเกษตรกร	4.66	ระดับมากที่สุด
2) ปัจจัยการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	4.24	ระดับมากที่สุด
3) ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพ	4.63	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

4.3) การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 46.86 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐาน GAP Organic Thailand และการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) โดยเกษตรกรร้อยละ 93.81 ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 6.19 ยังไม่ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจาก ดำเนินการขอยื่นขอตรวจไปแล้ว และรอการมาตรวจรับรองมาตรฐานของเจ้าหน้าที่ทั้งนี้มีเกษตรกรร้อยละ 82.42 ผ่านการตรวจรับรอง ร้อยละ 4.40 อยู่ระหว่างรอผลการตรวจรับรอง และร้อยละ 13.19 ไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากพื้นที่ข้างเคียงทำเกษตรแบบเคมี ทำให้ต้องดำเนินการปรับปรุงแนวกันชน รวมถึงพื้นที่แหล่งน้ำในการผลิตไม่ต้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ส่วนเกษตรกรที่เหลืออีกร้อยละ 53.14 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเกษตรกรบางรายทำเกษตรอินทรีย์เป็นปีแรก ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ปรับปรุงพื้นที่ และศึกษาข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับพื้นที่เพิ่มเติม ทำให้เกษตรกรยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน (ตารางที่ 4.98)

ตารางที่ 4.98 การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอินทรีย์ในภาพรวม

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**207**	**100.00**
- ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	97	46.86
- ไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์	110	53.14
การได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**97**	**100.00**
- ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	91	93.81
- ไม่ได้รับจากตรวจรับรองมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่	6	6.19
ผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	**91**	**100.00**
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	75	82.42
- อยู่ระหว่างรอผลการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4	4.40
- ไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	12	13.19

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ยอมรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.54 (คะแนนเต็ม 5) เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าการได้การรับรองเกษตรอินทรีย์เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่พ่อค้าคนกลาง และผู้บริโภค เป็นการรับรองการทำเกษตรอินทรีย์ และผลผลิตอินทรีย์ที่แท้จริง ส่งผลให้สามารถนำผลการตรวจรับรองมาตรฐานไปต่อยอดการจำหน่ายผลผลิต รวมถึงสามารถเพิ่มมูลค่าของผลผลิตให้มากขึ้นได้ รวมถึงสามารถขยายตลาดสินค้าทั้งในและต่างประเทศ

4.4) การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 76.60 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ เช่น ตลาดท้องถิ่นในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ โรงพยาบาลในจังหวัด ห้างสรรพสินค้า และมีพ่อค้าคนกลางมารับผลผลิต ส่วนที่เหลือร้อยละ 23.40 เกษตรกรเก็บผลผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน และแจกจ่ายให้แก่ญาติพี่น้อง (ตารางที่ 4.99)

ตารางที่ 4.99 การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ของโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวม

การจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	180	76.60
ไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์	55	23.40
รวม	**235**	**100.00**

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2.3 ต้นทุนและผลตอบแทนเบื้องต้นของการผลิตระบบอินทรีย์

1) ด้านพืช

1.1) ข้าวอินทรีย์

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2562 จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล จำนวน 235 ราย มีเกษตรกรทำการผลิตข้าวอินทรีย์ จำนวน 68 ราย เกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์หลากหลายพันธุ์ อาทิ พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 พันธุ์ กข 6 พันสันป่าตอง 1 เป็นต้น โดยการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนเบื้องต้นจะพิจารณาเฉพาะพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งมีเกษตรกรทำผลิตทั้งหมด 51 ราย โดยจะดูต้นทุนและผลตอบแทน ปีการผลิต 2562 ของแปลงที่ไม่เข้าร่วมโครงการ (ผลิตทั่วไป) และแปลงแปลงที่เข้าร่วมโครงการ (ผลิตแบบอินทรีย์) ดังนี้ (ตารางที่ 4.100 และ 4.101)

(1) ต้นทุนการผลิต

(1.1) เมล็ดพันธุ์ข้าว แปลงที่ไม่ร่วมโครงการ ใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 17.45 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 26.93 บาทต่อกิโลกรัม รวม 469.93 บาทต่อไร่ แปลงที่เข้าร่วมโครงการ ใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 18.59 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 27.63 บาทต่อกิโลกรัม รวม 513.64 บาทต่อไร่

(1.2) ปุ๋ย แปลงที่ไม่ร่วมโครงการ เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 30.86 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 20.97 บาทต่อกิโลกรัม รวม 647.13 บาทต่อไร่ นอกจากนี้เกษตรกรยังใช้ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์ผสมด้วย โดยใช้เฉลี่ย 69.50 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 4.98 บาทต่อกิโลกรัม รวม 346.11 บาทต่อไร่ รวมค่าปุ๋ยทั้งหมด 993.24 บาทต่อไร่ แปลงที่เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรใช้ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย 110.15 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 5.30 บาทต่อกิโลกรัม รวมค่าปุ๋ยทั้งหมด 583.80 บาทต่อไร่

(1.3) แรงงาน เกษตรกรส่วนใหญ่จะดำเนินการด้วยตนเอง ยกเว้นในการเก็บเกี่ยวจะจ้างรถในการเก็บเกี่ยว โดยแปลงที่ไม่เข้าร่วมโครงการมีต้นทุนแรงงานในการผลิตจนกระทั่งเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 1,394.87 บาทต่อไร่ ส่วนแปลงที่เข้าร่วมโครงการมีต้นทุนเฉลี่ย 1,543.34 บาทต่อไร่

(1.4) น้ำมัน/ไฟฟ้า แปลงที่ไม่เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีต้นทุนค่าน้ำมันและค่าไฟฟ้าเฉลี่ย 314.44 บาทต่อไร่ ส่วนแปลงที่เข้าร่วมโครงการ มีต้นทุนเฉลี่ย 281.54 บาทต่อไร่

เมื่อพิจารณาต้นทุนการผลิตทั้งหมด จะเห็นได้ว่า แปลงที่เข้าร่วมโครงการ (ผลิตแบบอินทรีย์) มีต้นทุนการผลิตทั้งหมด 2,922.32 บาทต่อไร่ ซึ่งน้อยกว่าแปลงที่ไม่ที่เข้าร่วมโครงการ (ผลิตทั่วไป) ที่มีต้นทุนการผลิตทั้งหมด 3,172.48 บาทต่อไร่ โดยน้อยกว่า 250.16 บาทต่อไร่ เนื่องจากการผลิตแบบอินทรีย์ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้ต้นทุนน้อยลงกว่าการผลิตทั่วไป

(2) ผลตอบแทน แปลงที่ไม่เข้าร่วมโครงการมีผลผลิตเฉลี่ย 422 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาผลผลิตข้าวเปลือกพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 เฉลี่ย 12.70 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนแปลงที่เข้าร่วมโครงการมีผลผลิตเฉลี่ย 374.73 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาผลผลิตเฉลี่ย 13.69 บาทต่อกิโลกรัม

เมื่อพิจารณาผลตอบแทน จะเห็นได้ว่า แปลงที่เข้าร่วมโครงการ (ผลิตแบบอินทรีย์) มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ น้อยกว่าแปลงที่ไม่ที่เข้าร่วมโครงการ (ผลิตทั่วไป) เนื่องจาก การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตหยุดใช้สารเคมีต่าง ๆ ทั้งปุ๋ยเคมี และสารกำจัดศัตรูพืช แต่อย่างไรก็ตามในการผลิตข้าวอินทรีย์ในปีถัดไป

เกษตรกรจะมีประสบการณ์ และดินได้รับการฟื้นฟู จะทำให้ผลผลิตทยอยปรับเพิ่มขึ้น ส่วนด้านราคาข้าวเปลือกผลผลิตข้าวเปลือกการผลิตแบบอินทรีย์มีราคาเฉลี่ยสูงกว่าการผลิตทั่วไป อยู่ 0.99 บาทต่อกิโลกรัม หรือ 990 บาทต่อตัน

ตารางที่ 4.100 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของแปลงที่ไม่เข้าร่วมโครงการของข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105

หน่วย : ไร่

รายการ	ปริมาณ	หน่วย	ราคา (บาท/หน่วย)	รวม (บาท/หน่วย)
ต้นทุนการผลิต				
- พันธุ์ข้าว	17.45	กิโลกรัม	26.93	469.93
- ปุ๋ยเคมี	30.86	กิโลกรัม	20.97	647.13
- ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์	69.50	กิโลกรัม	4.98	346.11
- แรงงาน	1	ไร่	1,394.87	1,394.87
- น้ำมัน/ไฟฟ้า	1	ไร่	314.44	314.44
	รวมต้นทุนการผลิต			**3,172.48**
ผลตอบแทน				
- ข้าวขาวดอกมะลิ 105	422	กิโลกรัม	12.70	**5,359.40**
	ผลตอบแทนสุทธิ			**2,186.92**

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.101 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของแปลงที่เข้าร่วมโครงการของข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105

หน่วย : ไร่

รายการ	ปริมาณ	หน่วย	ราคา (บาท/หน่วย)	รวม (บาท/หน่วย)
ต้นทุนการผลิต				
- พันธุ์ข้าว	18.59	กิโลกรัม	27.63	513.64
- ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์	110.15	กิโลกรัม	5.30	583.80
- แรงงาน	1	ไร่	1,543.34	1,543.34
- น้ำมัน/ไฟฟ้า	1	ไร่	281.54	281.54
	รวมต้นทุนการผลิต			**2,922.32**
ผลตอบแทน				
- ข้าวขาวดอกมะลิ 105	374.73	กิโลกรัม	13.69	**5,130.05**
	ผลตอบแทนสุทธิ			**2,207.73**

ที่มา : จากการสำรวจ

1.2) ผักอินทรีย์

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2562 จากการลงพื้นที่สำรวจ มีเกษตรกรที่ทำการผลิตในด้านผักอินทรีย์ จำนวน 97 ราย ซึ่งเกษตรกรจะปลูกผักหลากหลายชนิดแตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งผักที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปลูกมากที่สุด ได้แก่ ผักกาดหอม โดยมีต้นทุนการผลิตและผลตอบแทน ดังนี้ (ตารางที่ 4.102)

(1) ต้นทุนการผลิต

(1.1) พันธุ์ผัก เกษตรกรที่ปลูกผักกาดหอมอินทรีย์ ใช้เมล็ดพันธุ์ 1 ถุง ราคา 120 บาท

(1.2) ปุ๋ย เกษตรกรใช้ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์ในการปลูกผักอินทรีย์ โดยใช้ปุ๋ยเฉลี่ย 295.84 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 3.97 บาทต่อกิโลกรัม รวมค่าปุ๋ย 1,174.48 บาทต่อไร่

(1.3) แรงงาน การปลูกผักอินทรีย์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งมีระยะเวลาในการทำงานเฉลี่ยอยู่ที่วันละ 2 ชั่วโมง โดยเป็นการหว่าน ใส่ปุ๋ย รดน้ำ และเก็บเกี่ยว โดยคิดอัตราค่าแรงที่ 300 บาทต่อวันต่อ 8 ชั่วโมง ซึ่งเป็นอัตราค่าแรงขั้นต่ำ เมื่อเฉลี่ยเป็นรายชั่วโมง จะเท่ากับ 37.50 บาทต่อชั่วโมง ซึ่งเกษตรกรทำงานเฉลี่ยอยู่ที่วันละ 2 ชั่วโมง ค่าแรงจึงเท่ากับ 75 บาทต่อวัน โดยการปลูกผักกาดหอม 1 รอบการผลิตใช้ระยะเวลาประมาณ 50 วัน ซึ่งคิดต้นทุนการผลิตผักอินทรีย์ที่ 50 วัน จะมีต้นทุนค่าแรงงานอยู่ที่ 3,750 บาท

(1.4) น้ำมัน/ไฟฟ้า ในปลูกผักอินทรีย์มีต้นทุนค่าน้ำมันและค่าไฟฟ้า เฉลี่ย 507.41 บาทต่อ 1 รอบการผลิต

(2) ผลตอบแทนสุทธิ ในการปลูกผักกาดหอม 1 ไร่ 1 รอบการผลิตมีผลผลิตเฉลี่ย 338.57 กิโลกรัมต่อไร่ โดยราคาผักกาดหอมเฉลี่ย 19.53 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้เกษตรกรมีผลตอบแทน 6,612.27 บาทต่อไร่ เมื่อหักลบกับต้นทุนการผลิตเกษตรกรจะมีผลตอบแทนสุทธิ 1,060.38 บาทต่อไร่

ตารางที่ 4.102 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผักกาดหอมอินทรีย์ ปี 2562

หน่วย : ไร่

รายการ	ปริมาณ	หน่วย	ราคา (บาท/หน่วย)	รวม (บาท)
ต้นทุนการผลิต				
- พันธุ์ผัก	1	ถุง	120	120
- ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์	295.84	กิโลกรัม	3.97	1,174.48
- แรงงาน	1	ไร่	3,750	3,750
- น้ำมัน/ไฟฟ้า	1	ไร่	507.41	507.41
	รวมต้นทุนการผลิต			**5,551.89**
ผลตอบแทน				
- ผักกาดหอมอินทรีย์	338.57	กิโลกรัม	19.53	**6,612.27**
	ผลตอบแทนสุทธิ			**1,060.38**

ที่มา : จากการสำรวจ

2) ด้านปศุสัตว์

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2562 จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล มีเกษตรกรที่ทำการผลิตในด้านปศุสัตว์อินทรีย์ เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จำนวน 20 ราย โดยเกษตรกรที่ทำไก่ไข่อินทรีย์ส่วนใหญ่ เพิ่งเริ่มทำในปีแรก เนื่องจากมีความสนใจและได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไก่ไข่และอาหารสัตว์อินทรีย์จากกรมปศุสัตว์ และทำการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์เสริมจากการทำนา โดยในการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ เกษตรกรจะเลี้ยงในขนาดฟาร์มเฉลี่ย 1.4 ไร่ และมีปริมาณในการเลี้ยงไก่ไข่เฉลี่ย 248 ตัวต่อฟาร์ม โดยมีต้นทุนการผลิต และผลตอบแทน ดังนี้ (ตารางที่ 4.103)

2.1) ต้นทุนการผลิต

(1) พันธุ์ไก่ไข่ เกษตรกรที่ดำเนินการเลี้ยงไก่ไข่มีค่าพันธุ์ไก่ไข่เฉลี่ย 162 บาทต่อตัว ในขนาด 1 ฟาร์ม มีจำนวนไก่ไข่ 248 ตัว จะมีต้นทุนค่าพันธุ์ไก่ไข่รวม 40,176 บาท

(2) อาหารสัตว์ ในการเลี้ยงไก่ไข่ 1 ตัว ไก่ไข่จะกินอาหารเฉลี่ยวันละ 120 กรัมต่อตัว ในการเลี้ยง 248 ตัวต่อฟาร์ม จะต้องใช้อาหารสัตว์อินทรีย์ 29.76 กิโลกรัมต่อวัน ในการคิดต้นทุนการผลิตจะคิดต้นทุนการผลิตไข่ไก่อินทรีย์ที่ 180 วัน เนื่องจากเป็นระยะเวลาที่แม่พันธุ์ไก่ไข่เจริญเติบโตเต็มที่ และเริ่มที่จะออกไข่ ซึ่งในระยะเวลา 180 วัน จะใช้อาหารสัตว์อินทรีย์ทั้งหมด 5,356.80 กิโลกรัม โดยอาหารสัตว์อินทรีย์มีราคาเฉลี่ย 15 บาทต่อกิโลกรัม รวมต้นทุนอาหารสัตว์ทั้งหมด 80,352 บาท

(3) แรงงาน การเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะเป็นผู้เลี้ยงด้วยตนเอง ซึ่งมีระยะเวลาในการทำงานเฉลี่ยอยู่ที่วันละ 4 ชั่วโมง โดยเป็นการให้อาหารสัตว์อินทรีย์ และการเก็บไข่ไก่อินทรีย์เพื่อจำหน่ายหรือบริโภคในครัวเรือน โดยคิดอัตราค่าแรงที่ 300 บาทต่อวันต่อ 8 ชั่วโมง ซึ่งเป็นอัตราค่าแรงขั้นต่ำ เมื่อเฉลี่ยเป็นรายชั่วโมง จะเท่ากับ 37.50 บาทต่อชั่วโมง ซึ่งเกษตรกรทำงานเฉลี่ยอยู่ที่วันละ 4 ชั่วโมง ค่าแรงจึงเท่ากับ 150 บาทต่อวัน โดยคิดต้นทุนการผลิตไก่ไข่อินทรีย์ที่ 180 วัน จะมีต้นทุนค่าแรงงานอยู่ที่ 27,000 บาท

2.2) ผลตอบแทนสุทธิ ไก่ไข่จะมีอัตราการออกไข่อยู่ที่ประมาณร้อยละ 85 ของจำนวนไก่ไข่ที่เลี้ยงไว้ในฟาร์มต่อวัน ซึ่งสามารถเก็บไข่อินทรีย์ได้ประมาณ 211 ฟองต่อวัน ซึ่งในการคำนวณผลตอบแทนใน 180 วัน จะมีไก่ไข่อินทรีย์ที่สามารถขายได้ 37,980 ฟอง โดยมีราคาขายไข่ไก่อินทรีย์เฉลี่ยราคาฟองละ 5 บาท ซึ่งสูงกว่าไก่ไข่ที่เลี้ยงแบบทั่วไปประมาณฟองละ 2.40 บาท โดยกำหนดให้เกษตรกรขายไข่ไก่อินทรีย์ทั้งหมด ทำให้เกษตรกรมีผลตอบแทน 189,900 บาทต่อฟาร์ม เมื่อหักลบกับต้นทุนการผลิตเกษตรกรจะมีผลตอบแทนสุทธิ 42,372 บาทต่อฟาร์ม

ตารางที่ 4.103 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนด้านปศุสัตว์อินทรีย์ปี 2562

หน่วย : ฟาร์ม

รายการ	ปริมาณ	หน่วย	ราคา (บาท/หน่วย)	รวม (บาท)
ต้นทุนการผลิต				
- พันธุ์ไก่ไข่	248	ตัว	162	40,176
- อาหารไก่ไข่	5,356.80	กิโลกรัม	15	80,352
- แรงงาน	180	วัน	150	27,000
	รวมต้นทุนการผลิต			**147,528**
ผลตอบแทน				
- ไข่ไก่อินทรีย์	37,980	ฟอง	5	189,900
	ผลตอบแทนสุทธิ			**42,372**

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : [1/] ระยะเวลาในการการคำนวณต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนเท่ากับ 180 วัน

3) ด้านประมง

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2562 จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลมีเกษตรกรทำการผลิตในด้านประมงอินทรีย์ จำนวน 24 ราย โดยเกษตรกรที่ประมงอินทรีย์ส่วนใหญ่เริ่มทำในปีแรก เนื่องจากมีความสนใจและได้รับการสนับสนุนพันธุ์ปลาจากกรมประมง โดยทำประมงอินทรีย์ควบคู่กับทำข้าวอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรสามารถนำปลายข้าว ลำข้าวและฟางข้าวอินทรีย์มาใช้เป็นอาหารในการเลี้ยงปลาแบบอินทรีย์ได้ พันธุ์ปลาที่เกษตรกรเลี้ยง ได้แก่ ปลานิล และปลาตะเพียน ซึ่งเกษตรกรมีขนาดบ่อ/พื้นที่ในการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 1 - 3 ไร่ และมีปริมาณปลาในการเลี้ยงเฉลี่ยบ่อละ 4,912 ตัวต่อบ่อ โดยมีต้นทุนการผลิต และผลตอบแทน ดังนี้ (ตารางที่ 4.104)

3.1) ต้นทุนการผลิต

(1) พันธุ์ปลา เกษตรกรที่เลี้ยงปลาจะมีค่าพันธุ์ปลาเฉลี่ย 1 บาทต่อตัว ในขนาด 1 บ่อ มีจำนวนแม่พันธุ์ปลา 4,912 ตัว โดยจะมีต้นทุนค่าพันธุ์ปลารวม 4,912 บาท

(2) อาหารปลา ในการเลี้ยงปลาอินทรีย์จะมีทั้งการให้อาหารแบบสำเร็จรูป เศษอาหารจากครัวเรือน และพืชผักอยู่บริเวณรอบบ่อ โดยปลาในหนึ่งบ่อจะมีการกินอาหารปลาอยู่ที่ประมาณ 14.95 กิโลกรัมต่อ 1 วัน ในการคิดต้นทุนการผลิตจะคิดต้นทุนการเลี้ยงปลาอินทรีย์ที่ 240 วัน หรือประมาณ 8 เดือน ซึ่งเป็นระยะเวลาเฉลี่ยที่ปลาเจริญเติบโตจนสามารถจำหน่ายได้ โดยจะใช้อาหารปลา 3,588 กิโลกรัม ซึ่งมีค่าอาหารปลาเฉลี่ยอยู่ที่กิโลกรัมละ 14.97 บาท รวมต้นทุนอาหารปลาทั้งหมด 53,712.36 บาท

(3) แรงงาน การเลี้ยงปลาอินทรีย์ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะเป็นผู้เลี้ยงด้วยตนเอง ซึ่งมีระยะเวลาในการทำงานอยู่ที่วันละประมาณ 2 ชั่วโมง โดยเป็นการให้อาหารปลา และการจับปลาเพื่อจำหน่ายหรือบริโภคในครัวเรือน โดยคิดอัตราค่าแรงที่ 300 บาทต่อวันต่อ 8 ชั่วโมง ซึ่งเป็นอัตราค่าแรงขั้นต่ำ เมื่อเฉลี่ย

เป็นรายชั่วโมง จะเท่ากับ 37.50 บาทต่อชั่วโมง ซึ่งเกษตรกรทำงานเฉลี่ยอยู่ที่วันละ 2 ชั่วโมง ค่าแรงจึงเท่ากับ 75 บาทต่อวัน โดยคิดต้นทุนการปลาอินทรีย์ที่ 240 วัน จะมีต้นทุนค่าแรงงานอยู่ที่ 18,000 บาท

(4) น้ำมัน/ไฟฟ้า ในการเลี้ยงปลาอินทรีย์ บางครั้งจำเป็นต้องมีการใช้น้ำมันหรือไฟฟ้าในการสูบน้ำเข้าบ่อเลี้ยงปลา เพื่อให้ในบ่อมีปริมาณน้ำที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปลา มีต้นทุนค่าน้ำมันและค่าไฟฟ้าเฉลี่ย 458.75 บาทต่อเดือน โดยการเลี้ยงปลาอินทรีย์ที่ 240 วัน หรือประมาณ 8 เดือน มีต้นทุนค่าน้ำมันและค่าไฟฟ้าทั้งหมด 3,670 บาท

3.2) ผลตอบแทนสุทธิ ปลานิลและปลาตะเพียนที่เกษตรกรเลี้ยงจะมีระยะเวลาในการเลี้ยงและการจับมาเพื่อจำหน่ายแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเกษตรกร ในการจับปลาเพื่อจำหน่าย มีจำนวนปลาที่สามารถจับขายได้เฉลี่ย 4,833 ตัวต่อบ่อ โดยน้ำหนักปลาที่เกษตรกรจะนำมาจำหน่ายเฉลี่ย 1 กิโลกรัมต่อตัว มีราคาขายเฉลี่ย 49.14 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งสูงกว่าราคาปลานิลที่เลี้ยงแบบทั่วไปกิโลกรัมละ 5.60 บาท ทำให้เกษตรกรมีผลตอบแทน 237,493.62 บาทต่อบ่อ เมื่อหักลบกับต้นทุนการผลิตเกษตรกรจะมีผลตอบแทนสุทธิ 157,199.26 บาทต่อบ่อ

ตารางที่ 4.104 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนด้านประมงอินทรีย์ปี 2562

หน่วย : บ่อ

รายการ	ปริมาณ	หน่วย	ราคา (บาท/หน่วย)	รวม
ต้นทุนการผลิต				
- พันธุ์ปลา	4,912	ตัว	1	4,912
- อาหารปลา	3,588	กิโลกรัม	14.97	53,712.36
- แรงงาน	240	วัน	75	18,000
- น้ำมัน/ไฟฟ้า	8	เดือน	458.75	3,670
รวมต้นทุนการผลิต				**80,294.36**
ผลตอบแทน				
- ปลาสด	4,833	ตัว	49.14	237,493.62
ผลตอบแทนสุทธิ				**157,199.26**

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : [1/] ระยะเวลาในการการคำนวณต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนเท่ากับ 240 วัน

4.2.4 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในภาพรวมที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

1) ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นและความพึงพอใจในการดำเนินงานภาพรวมที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.95 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (การอบรม การสนับสนุน การตรวจรับรองมาตรฐาน) มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และหลักเกณฑ์ข้อกำหนด/เงื่อนไขการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมเจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นและความพึงพอใจ ที่ระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.28 และ 4.25 ตามลำดับ ส่วนในด้านดำเนินงานโครงการฯ ในภาพรวมของหน่วยงาน การบูรณาการของหน่วยงานของทุกภาคส่วน (เอกชน/หน่วยงานรัฐ/สถาบันเกษตรกร/เกษตรกร) ในจังหวัด ระยะเวลาดำเนินโครงการ การประชาสัมพันธ์โครงการ แนวทางการดำเนินงาน/ติดตาม/ประสานงานของหน่วยงานส่วนกลาง การบูรณาการของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัด และการเตรียมการดำเนินงานส่วนกลาง/เขต (ความชัดเจนของคู่มือ และการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ส่วนกลางที่รับผิดชอบโครงการ) เจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นและความพึงพอใจที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.04 3.92 3.88 3.84 3.84 3.80 และ 3.72 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.105)

ตารางที่ 4.105 ความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การเตรียมการดำเนินงานส่วนกลาง/เขต (ความชัดเจนของคู่มือ และการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ส่วนกลางที่รับผิดชอบโครงการ)	3.80	ระดับมาก
2) ความเหมาะสมของหลักเกณฑ์ข้อกำหนด/เงื่อนไขการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ	4.25	ระดับมากที่สุด
3) แนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (การอบรม การสนับสนุน การตรวจรับรองมาตรฐาน) มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่	4.28	ระดับมากที่สุด
4) ความเหมาะสมของระยะเวลาดำเนินโครงการ	3.88	ระดับมาก
5) ความเหมาะสมแนวทางการดำเนินงาน/ติดตาม/ประสานงานของหน่วยงานส่วนกลาง	3.84	ระดับมาก
6) ความเหมาะสมการดำเนินโครงการฯ ในภาพรวมของหน่วยงาน	4.04	ระดับมาก
7) ความพึงพอใจต่อการบูรณาการของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัด	3.72	ระดับมาก
8) ความพึงพอใจต่อการบูรณาการของหน่วยงานของทุกภาคส่วน (เอกชน/หน่วยงานรัฐ/สถาบันเกษตรกร/เกษตรกร) ในจังหวัด	3.92	ระดับมาก
9) ความพึงพอใจต่อการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในจังหวัด	3.84	ระดับมาก
เฉลี่ย	**3.95**	**ระดับมาก**

ที่มา : จากการสำรวจ

2) ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมที่มีต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นต่อการดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในภาพรวมที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.11 (คะแนนเต็ม 5) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความต่อเนื่องในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อขอรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของเกษตรกร และแนวพื้นที่ของเกษตรกรในโครงการมีความเหมาะสมกับการทำเกษตรอินทรีย์ เจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับดีมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.27 และ 4.23 ตามลำดับ ส่วนในด้านการให้ความร่วมมือของเกษตรกรในการทำกิจกรรมต่างๆ ความพร้อมเพรียง/ความตั้งใจของสมาชิกกลุ่ม/เกษตรกร และราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรได้รับ มีความเหมาะสมในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.19 4.12 และ 3.73 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.106)

ตารางที่ 4.106 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมมีต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) การให้ความร่วมมือของเกษตรกรในการทำกิจกรรมต่างๆ	4.19	ระดับมาก
2) ความพร้อมเพรียง/ความตั้งใจของสมาชิกกลุ่ม/เกษตรกร	4.12	ระดับมาก
3) แนวพื้นที่ของเกษตรกรในโครงการมีความเหมาะสมกับการทำเกษตรอินทรีย์	4.23	ระดับมากที่สุด
4) ความต่อเนื่องในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อขอรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของเกษตรกร	4.27	ระดับมากที่สุด
5) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรได้รับ	3.73	ระดับมาก
เฉลี่ย	**4.11**	**ระดับมาก**

ที่มา : จากการสำรวจ

3) ความพึงพอใจภาพรวมของเกษตรกรในภาพรวมที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 4.05 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร และการให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ ในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.72 4.60 4.58 4.56 และ 4.51 ตามลำดับ ส่วนในด้านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.18 4.13 3.85 และ 3.63 ตามลำดับ ทั้งนี้ จากการดำเนินของแต่ละหน่วยงานในโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในแต่ละพื้นที่ เกษตรกรส่วนมากจะประสบกับปัญหาเรื่องราคาสินค้า และการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในแต่ละพื้นที่ยังไม่มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ เกษตรกรขาดการเชื่อมโยงตลาดสินค้า ทำให้ขายสินค้าอินทรีย์ในตลาดทั่วไป ในราคาที่เท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป ซึ่งทำให้รายได้ของเกษตรกรลดลง เนื่องจากการผลิตโดยวิธีเกษตรกรอินทรีย์จะทำให้ได้ผลผลิตน้อยกว่าการผลิตแบบทั่วไป ซึ่งทำให้ขาดแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ และมีโอกาสเปลี่ยนกลับมาการผลิตแบบทั่วไปได้ (ตารางที่ 4.107)

ตารางที่ 4.107 ความคิดเห็นและความพึงพอใจภาพรวมของเกษตรกรในภาพรวมที่มีต่อโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1) หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ	4.58	ระดับมากที่สุด
2) การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ	4.60	ระดับมากที่สุด
3) การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร	4.56	ระดับมากที่สุด
4) การอบรมถ่ายทอดความรู้	4.72	ระดับมากที่สุด
5) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.13	ระดับมาก
6) การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4.18	ระดับมาก
7) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด	3.63	ระดับมาก
8) การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์	3.85	ระดับมาก
9) การให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่	4.51	ระดับมากที่สุด
เฉลี่ย	**4.31**	ระดับมากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจ

บทที่ 5
สรุป และข้อเสนอแนะ

การติดตามผลโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปี 2563 มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการดำเนินงานและประสิทธิผลของการดำเนินงานโครงการฯ รวมทั้ง เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานระยะต่อไป โดยรวบรวมข้อมูลจากผลการดำเนินงานของหน่วยงานและการสุ่มตัวอย่างของกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต่างๆ สรุปผลการติดตามผล ได้ดังนี้

5.1 สรุป

5.1.1 ผลการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563

ผลการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2563 เป็นการรวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำแนกตามประเด็นยุทธศาสตร์ฯ ได้ดังนี้ (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2563)

1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์

เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกษตรอินทรีย์ เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ การเตรียมการปรับเปลี่ยนการผลิตเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน เกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ฯลฯ ดำเนินการแล้ว 45,625 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.28 ของเป้าหมาย 65,858 ราย มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการและปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ 256,644 ไร่ ร้อยละ 58.79 ของเป้าหมาย 436,528 ไร่

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์

พัฒนาศักยภาพการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและนาข้าวอินทรีย์ และความรู้ด้านบัญชีแก่เกษตรกร รวม 2,961 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.46 เป้าหมาย 3,310 ราย และสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ดำเนินการแล้ว 159 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.41 ของเป้าหมาย 580 ราย

3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

3.1) ผลักดันมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ ตรวจรับรองการผลิตข้าวอินทรีย์ ฟาร์มเพาะเลี้ยงประมงอินทรีย์ แปลงพืชอินทรีย์ และตรวจรับรอง ตรวจติดตาม และตรวจต่ออายุมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ดำเนินการ 3,804 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 77.19 ของเป้าหมาย 4,928 กลุ่ม เกษตรกร 81,932 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.55 ของเป้าหมาย 108,454 ราย พื้นที่ 691,525.07 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 71.47 ของเป้าหมาย 967,550 ไร่ และ 5,188 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 199.62 ของเป้าหมาย 2,599 ฟาร์ม

3.2) ส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมพัฒนาตลาดปศุสัตว์สีเขียว ดำเนินการแล้ว 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 52.94 ของเป้าหมาย 17 แห่ง

5.1.2 ผลการติดตามเชิงลึก เป็นข้อมูลการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการที่ผ่านการอบรมจากโครงการภายใต้แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2562

ด้านปัจจัยนำเข้า เจ้าหน้าที่มีความเห็นว่างบประมาณมีความทันเวลาในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 (คะแนนเต็ม 5) และร้อยละ 57.69 เห็นว่างบประมาณเพียงพอ ส่วนที่เหลือร้อยละ 42.31 เห็นว่าหน่วยงานได้รับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการเดินทางเข้าในพื้นที่เพื่อติดตามและให้คำแนะนำแก่เกษตรกร สำหรับความพร้อมและความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอยู่ที่ระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.04 และ 4.12 ตามลำดับ ส่วนความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ร้อยละ 92.31 ได้รับการอบรมความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร ในส่วนของการสนับสนุนปัจจัยการผลิต หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 73.08 มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร ส่วนที่เหลือร้อยละ 26.92 ไม่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร เนื่องจากไม่มีแผนดำเนินงาน และไม่มีงบประมาณในส่วนการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

ด้านกิจกรรม หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 96.15 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายในจังหวัด โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.96 และร้อยละ 65.38 มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีระดับความร่วมมืออยู่ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.73 (คะแนนเต็ม 5) การประชาสัมพันธ์โครงการ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 96.15 มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ผู้นำท่องถิ่น/ผู้นำเกษตรกร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ ในส่วนของการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในปี 2562 เฉลี่ย 2 วัน หน่วยงานในพื้นที่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกันออกไป เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก น้ำหมักชีวภาพ ถังน้ำหมัก โดนาไมท์ สาร พด. เมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ปลา/สัตว์ อาหารสัตว์ จุลินทรีย์ ปม. 1 วัตถุดิบทำอาหารสัตว์ และอุปกรณ์ทำฟาร์ม นอกจากนี้ กรมการข้าว และกรมส่งเสริมสหกรณ์ยังมีการสนับสนุนเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร เพื่อนำไปใช้ในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากเคมีเป็นอินทรีย์

สำหรับการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 84.62 มีการตรวจติดตาม/รับรองแปลงเบื้องต้น/มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกร เช่น การตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) Organic Thailand GAP เป็นต้น โดยในการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 69.23 มีการเชื่อมโยงในด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร โดยประสานร่วมกับตลาดท้องถิ่นในชุมชน โรงพยาบาลในจังหวัด และศาลากลางจังหวัด ทั้งนี้ การติดตามและประเมินผลโครงการฯ หน่วยงานในพื้นที่ร้อยละ 100.00 มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร เฉลี่ย 3 ครั้ง

ด้านผลได้ การดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปี 2562 มีผลดำเนินงานในภาพรวม โดยดำเนินการอบรมแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 76,179 ราย คิดเป็นร้อยละ 137.13 ของเป้าหมาย มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ดำเนินการแจกจ่ายให้เกษตรกร 1,074 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.44 ของเป้าหมาย ในพื้นที่ 22,474 ไร่ ครบตามเป้าหมาย และสนับสนุนเงินอุดหนุน 1,061 ราย คิดเป็นร้อยละ 81.62 ของเป้าหมาย และมีการพัฒนาเพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ดำเนินการแก่เกษตรกร

221 กลุ่ม 65,384 ราย พื้นที่ 517,048 ไร่ รวมถึงตรวจรับรองฟาร์ม 118 ฟาร์ม ตรวจติดตามฟาร์มที่ผ่านการรับรอง 99 ฟาร์ม และตรวจต่ออายุ 49 ฟาร์ม

ด้านผลลัพธ์ การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 98.30 เคยได้รับการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ซึ่งหลังการอบรมเกษตรกรร้อยละ 94.00 มีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 5.56 มีความรู้เท่าเดิม และร้อยละ 0.44 มีความรู้ลดลง โดยร้อยละ 71.78 สามารถนำความรู้ที่อบรมมาปฏิบัติใช้ได้ทั้งหมด ร้อยละ 24.67 นำไปปฏิบัติได้บางส่วน และร้อยละ 4.59 ไม่ได้นำความรู้ไปปรับใช้ เนื่องจากเกษตรกรบางรายเพิ่งเริ่มการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยน อยู่ในขั้นตอนระหว่างการเตรียมพื้นที่ในการผลิต และแนวกันชน

สำหรับการนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 72.77 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต และร้อยละ 27.23 ยังไม่ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับตรงกับความต้องการ เพียงพอ และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.66 4.24 และ 4.23 ตามลำดับ (คะแนนเต็ม 5) ในส่วนของการรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ 46.86 ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐาน GAP Organic Thailand และการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) ส่วนเกษตรกรที่เหลือร้อยละ 53.14 ยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเกษตรกรบางรายทำเกษตรอินทรีย์เป็นปีแรก ทำให้ต้องรอระยะเวลาในปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ปรับปรุงพื้นที่ และศึกษาข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับพื้นที่เพิ่มเติม ทำให้เกษตรกรยังไม่ได้ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน ในส่วนของการจำหน่ายผลผลิตและตลาดสินค้าอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 76.60 มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ อาทิ เช่น ตลาดท้องถิ่นในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ โรงพยาบาลในจังหวัด ห้างสรรพสินค้า และมีพ่อค้าคนกลางมารับผลผลิต ส่วนที่เหลือร้อยละ 23.40 เก็บผลผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน และแจกจ่ายให้แก่ญาติพี่น้อง

5.1.3 ผลตอบแทนจากการผลิตระบบอินทรีย์

1) ข้าวอินทรีย์ (พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105) เกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แล้ว เช่น การทำปุ๋ยหมัก การปรับปรุงดิน การใช้สารชีวภัณฑ์จัดการศัตรูพืช การจัดการแหล่งน้ำ โดยมีต้นทุนการผลิต 2,922.32 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 374.73 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นผลตอบแทนสุทธิที่ได้รับเฉลี่ย 2,207.73 บาทต่อไร่โดยจำหน่ายในราคาเฉลี่ย 13,690 บาทต่อตัน ขึ้นอยู่กับคุณภาพข้าว ซึ่งสูงกว่าข้าวที่ผลิตแบบทั่วไปตันละ 1,500 – 2,000 บาท

2) ผักอินทรีย์ เกษตรกรจะปลูกผักหลากหลายชนิดแตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งชนิดพืชผักที่เกษตรกรตัวอย่างเลือกปลูกมากที่สุด ได้แก่ ผักกาดหอม โดยใน 1 รอบการผลิตมีต้นทุนการผลิต 5,551.89 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 338.57 กิโลกรัมต่อไร่ ได้ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 1,060.38 บาทต่อไร่ โดยจำหน่ายในตลาดทั่วไปได้ราคาเฉลี่ย 19.53 บาทต่อกิโลกรัม จึงไม่แตกต่างจากราคาพืชผักที่ปลูกแบบใช้สารเคมี

3) ด้านปศุสัตว์ (ไก่ไข่อินทรีย์) ส่วนใหญ่เพิ่งจะเริ่มทำการเลี้ยงในปี 2562 เป็นปีแรก โดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไก่ไข่ และอาหารสัตว์อินทรีย์จากกรมปศุสัตว์ เฉลี่ยฟาร์มละ 248 ตัว ระยะเวลาการผลิต 180 วัน สามารถผลิตไข่ไก่ได้ 37,980 ฟองต่อฟาร์ม จำหน่ายไข่ไก่ได้ฟองละ 5.00 บาท ซึ่งราคาสูงกว่าไก่ไข่ที่

เลี้ยงแบบทั่วไปเฉลี่ยฟองละ 2.60 บาท มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยปีละ 42,372 บาทต่อฟาร์ม และเกิดมูลค่าเพิ่มจากการจำหน่ายปีละ 91,152 บาทต่อฟาร์ม

4) ด้านประมง (ปลานิลอินทรีย์) เป็นการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลควบคู่ไปกับการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยนำปลายข้าว รำข้าว และฟางข้าวอินทรีย์มาใช้เป็นอาหารเลี้ยงปลา เฉลี่ย 4,912 ตัวต่อบ่อ ระยะเวลาการผลิต 240 วัน จำหน่ายขนาดเฉลี่ย 0.8 - 1 กิโลกรัมต่อตัว รวม 4,833 ตัวต่อบ่อ จำหน่ายได้ในราคากิโลกรัมละ 49.14 บาท สูงกว่าราคาปลานิลที่เลี้ยงแบบทั่วไป 5.60 บาทต่อกิโลกรัม มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยปีละ 157,199.26 บาทต่อบ่อ คิดเป็นมูลค่าเพิ่มจากการจำหน่ายปีละ 27,064 บาทต่อบ่อ

5.1.4 ความพึงพอใจ

เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อโครงการในระดับมากที่คะแนนเฉลี่ย 4.05 (คะแนนเต็ม 5) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การชี้แจง/ประชาสัมพันธ์โครงการ หลักเกณฑ์ข้อกำหนดของโครงการ การรับสมัคร/คัดเลือกเกษตรกร และการให้คำแนะนำ/ติดตาม/ช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ ในระดับมากที่สุด ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.72 4.60 4.58 4.56 และ 4.51 ตามลำดับ ส่วนในด้านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาด เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ที่ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.18 4.13 3.85 และ 3.63 ตามลำดับ

5.1.5 ข้อค้นพบจากการติดตามผล

5.1 เกษตรกรประสบกับปัญหาภัยแล้ง ทำให้ขาดแคลนแหล่งน้ำในการผลิต ซึ่งส่งผลกระทบในกิจกรรมหลัก ได้แก่ การเลี้ยงปลา และการปลูกผัก ซึ่งต้องใช้น้ำเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเมื่อขาดแคลนน้ำ ทำให้ไม่สามารถผลิตได้ และไม่ตรงตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

5.2 เกษตรกรร้อยละ 26.67 ยังไม่นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปปรับใช้ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจรับรองมาตรฐาน โดยเกษตรกรอยู่ในระยะปรับเปลี่ยนเพิ่งเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ได้ไม่นาน และยังขาดเงินทุนในการปรับปรุงพื้น ทำให้ไม่สามารถตรวจรับรองมาตรฐานอินทรีย์ได้

5.3 เกษตรกรส่วนมากจะประสบกับปัญหาเรื่องราคาสินค้า และการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในแต่ละพื้นที่ยังไม่มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ เกษตรกรขาดการเชื่อมโยงตลาดสินค้า ทำให้ขายสินค้าอินทรีย์ในตลาดทั่วไปในราคาที่เท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป ซึ่งทำให้รายได้ของเกษตรกรลดลง ประกอบกับการผลิตด้วยวิธีแบบเกษตรอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยน ผลผลิตที่ได้น้อยกว่าการผลิตแบบทั่วไป ทำให้ขาดแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ และมีโอกาสเปลี่ยนกลับมาผลิตแบบทั่วไปได้

5.4 เกษตรกรที่เลี้ยงปลาบางรายประสบปัญหาจากสภาพอากาศที่ร้อนจัด ส่งผลให้อัตราการรอดของพันธุ์ปลาที่ได้รับ นอกจากนี้ เกษตรกรบางรายยังไม่สามารถผลิตอาหารสัตว์อินทรีย์ได้เพียงพอต่อการเลี้ยง และใช้วิธีการซื้ออาหารสำเร็จรูปทั่วไปมาเลี้ยง ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต เนื่องจากมีราคาค่อนข้างสูง และทำให้ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ และกรมประมง ซึ่งเป็นเจ้าภาพหลักในการบูรณาการ ควรบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนองค์ความรู้การผลิตอินทรีย์แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปปรับใช้ในการผลิตได้อย่างเต็มที่ และตรงตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ได้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพ และได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ ในการผลิตอาหารสัตว์ หรืออาหารสำหรับเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ ควรส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มผลิตอาหารอินทรีย์ สำหรับใช้เลี้ยงปศุสัตว์ และสัตว์น้ำอินทรีย์ เพื่อลดปัญหาการผลิตอาหารสัตว์ที่ไม่เพียงพอ และช่วยลดรายจ่ายค่าอาหารดังกล่าวด้วย

5.2.2 กรมการข้าว กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมส่งเสริมการเกษตร ควรมีการเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งขยายตลาดรองรับผลผลิตอินทรีย์ โดยสร้างความเชื่อมั่น และประชาสัมพันธ์แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้าและผลิตภัณฑ์อินทรีย์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มต่อไป โดยพิจารณาจากกลุ่มที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการแปรรูป และพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ให้มีความหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบ หรือรสนิยมของผู้บริโภค ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

5.2.3 การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ทุกหน่วยงาน ควรให้ความสำคัญเรื่องของแหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิต การสร้างการรับรู้และความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้องให้แก่เกษตรกร เน้นการตลาดนำการผลิต และการเพิ่มพื้นที่ในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

บรรณานุกรม

เจษฎา มิ่งฉาย. (2552). *เกษตรอินทรีย์ไทย: การวิเคราะห์บริบทและสาระเชิงนโยบาย.* ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ณัฐวจี เขียวลือ. (2560). *นโยบายการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.* วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรเทิง มาแสง. (2530). *การติดตามและประเมินผลโครงการ*. กรุงเทพฯ : กองประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

ปรารถนา ยศสุข, พงศกร กาวิชัย, และเจษฎา มิ่งฉาย. (2557). *เกษตรอินทรีย์ไทย: การประเมินผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกร*. ใน การประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4. (หน้า364-372). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รุ่งเกียรติ แก้วเพชร. (2559). *แนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตฝรั่งอินทรีย์ : กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกฝรั่งตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.* วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยงยุทธ ศรีเกี่ยวฝั้น และคณะ. (2555). *การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์และการบริหารจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.* รายงานผลวิจัย, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วงศ์พัฒนา ศรีประเสริฐ. (2559). *การพัฒนาการจัดการความรู้ทางการตลาดเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรในตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.* วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 11(36), 104-114

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). *คู่มือการประเมินผล.* ศูนย์ประเมินผล, สำนักเศรษฐกิจการเกษตร.

อภิชาติ ใจอารีย์. (2561). *แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารปลอดภัยสำหรับชุมชน : บทสะท้อนจากภาคปฏิบัติการ.* วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร 38(5), 1-17

Rensis Likert. (1932). *A technique for the measurement of attitudes*. Archives of Psychology. New York University.

W.K.Kellogg Foundation. (2004). *Logic model development guide*. Michigan : W.K.Kellogg Foundation.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1
ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล
เขตจังหวัดภาคเหนือ

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

ภาพที่ 3

ภาพที่ 4

ภาพที่ 5

ภาพที่ 6

ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล
เขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 7

ภาพที่ 8

ภาพที่ 9

ภาพที่ 10

ภาพที่ 11

ภาพที่ 12

ภาคผนวกที่ 2

บันทึกสรุปผลการติดตามเสนอปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง
รับผิดชอบร่วมกัน

รป. สำราญ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
รับที่ ๓๐๖๗๐
๑๐ ก.ย. ๖๓
๑๓.๐๖ น.

ด่วนที่สุด

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ศูนย์ประเมินผล โทร. ๐ ๒๕๗๙ ๐๕๐๗ prog-eva@oae.go.th

ที่ กษ ๑๓๐๒/ ๓๒๗๘ (3278) **วันที่** ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓

รองปลัดฯ (นายสำราญ)
รับที่ ๓๐๖๗๐
วันที่ ๑๐ ก.ย. ๖๓ เวลา ๑๔.๕๐

เรื่อง รายงานผลการติดตามโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

เรียน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ด้วยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ได้ติดตามโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงตามตัวชี้วัดในคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปี ๒๕๖๓ ระดับหน่วยงาน สรุปผลได้ดังนี้ (รายละเอียดตามเอกสารแนบ)

๑. สาระสำคัญของโครงการ กรมพัฒนาที่ดิน เป็นหน่วยงานหลัก บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเพิ่มพื้นที่ ปริมาณผลผลิต มูลค่าการค้า และการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศ รวมทั้งมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

๒. ผลการติดตามการดำเนินงาน ปี ๒๕๖๓ ดำเนินการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกษตรอินทรีย์เกี่ยวกับการผลิตพืช ปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ เป้าหมาย ๖๕,๘๕๘ ราย ดำเนินการได้ ๔๕,๖๒๕ ราย ร้อยละ ๖๙.๒๘ ของเป้าหมาย พื้นที่เข้าร่วมโครงการและปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ เป้าหมาย ๔๓๖,๕๒๘ ไร่ ดำเนินการได้ ๒๕๖,๖๔๔ ไร่ ร้อยละ ๕๘.๗๙ ของเป้าหมาย

๓. ผลลัพธ์ จากการดำเนินงานโครงการ ปี ๒๕๖๒ เกษตรกรที่ผ่านการอบรมได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรร้อยละ ๔๖.๘๖ ยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน GAP Organic Thailand และการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม ในจำนวนนี้ ร้อยละ ๘๒.๔๒ ผ่านการตรวจรับรอง ส่วนที่เหลืออยู่ระหว่างรอผลการตรวจรับรอง และบางส่วนไม่ผ่านการตรวจรับรอง เนื่องจากพื้นที่แปลงข้างเคียงทำการเกษตรแบบเคมี ส่งผลทำให้แหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิตไม่ตรงตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

๓.๒ ผลตอบแทนจากการผลิตระบบอินทรีย์

๓.๒.๑ ข้าวอินทรีย์ (พันธุ์ขาวดอกมะลิ ๑๐๕) เกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แล้ว เช่น การทำปุ๋ยหมัก การปรับปรุงดิน การใช้สารชีวภัณฑ์จัดการศัตรูพืช การจัดการแหล่งน้ำ โดยมีต้นทุนการผลิต ๒,๙๒๒.๓๒ บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๓๗๔.๗๓ กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นผลตอบแทนสุทธิที่ได้รับเฉลี่ย ๒,๒๐๗.๗๓ บาทต่อไร่ โดยจำหน่ายในราคาเฉลี่ย ๑๓,๖๙๐ บาทต่อตัน ขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้าว ซึ่งสูงกว่าข้าวที่ผลิตแบบทั่วไปตันละ ๑,๕๐๐ – ๒,๐๐๐ บาท

๓.๒.๒ ผักอินทรีย์ เกษตรกรจะปลูกผักหลากหลายชนิดแตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งชนิดพืชผักที่เกษตรกรตัวอย่างเลือกปลูกมากที่สุด ได้แก่ ผักกาดหอม โดยใน ๑ รอบการผลิต มีต้นทุนการผลิต ๕,๕๕๑.๘๙ บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๓๓๘.๕๗ กิโลกรัมต่อไร่ ได้ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย ๑,๐๖๐.๓๘ บาทต่อไร่ โดยจำหน่ายในตลาดทั่วไปได้ราคาเฉลี่ย ๑๙.๕๓ บาทต่อกิโลกรัม จึงไม่แตกต่างจากราคาพืชผักที่ปลูกแบบใช้สารเคมี

๓.๒.๓ ด้านปศุสัตว์ (ไก่ไข่อินทรีย์) ส่วนใหญ่เพิ่งจะเริ่มทำการเลี้ยงในปี ๒๕๖๒ เป็นปีแรก โดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไก่ไข่ และอาหารสัตว์อินทรีย์จากกรมปศุสัตว์ เฉลี่ยฟาร์มละ ๒๔๘ ตัว ระยะเวลาการผลิต ๑๘๐ วัน สามารถผลิตไข่ไก่ได้ ๓๗,๙๘๐ ฟองต่อฟาร์ม จำหน่ายไข่ไก่ได้ฟองละ ๕.๐๐ บาท ซึ่งราคาสูงกว่าไก่ไข่ที่เลี้ยงแบบทั่วไปเฉลี่ยฟองละ ๒.๖๐ บาท มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยปีละ ๔๒,๓๗๒ บาทต่อฟาร์ม และเกิดมูลค่าเพิ่มจากการจำหน่ายปีละ ๙๑,๑๕๒ บาทต่อฟาร์ม

๓.๒.๔ ด้าน...

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
เลขที่ ๓๐๖๗๐
วันที่ ๒๑ ก.ย. ๖๓ เวลา ๐๘.๐๙ น.

๓.๒.๔ ด้านประมง (ปลานิลอินทรีย์) เป็นการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลควบคู่ไปกับการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยนำปลายข้าว รำข้าว และฟางข้าวอินทรีย์มาใช้เป็นอาหารเลี้ยงปลา เฉลี่ย ๔,๙๑๒ ตัวต่อบ่อ ระยะเวลาการผลิต ๒๔๐ วัน จำหน่ายขนาดเฉลี่ย ๐.๘ - ๑ กิโลกรัมต่อตัว รวม ๔,๘๓๓ ตัวต่อบ่อ จำหน่ายได้ในราคากิโลกรัมละ ๔๙.๑๔ บาท สูงกว่าราคาปลานิลที่เลี้ยงแบบทั่วไป ๕.๖๐ บาทต่อกิโลกรัม มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยปีละ ๑๕๗,๑๙๙.๒๖ บาทต่อบ่อ คิดเป็นมูลค่าเพิ่มจากการจำหน่ายปีละ ๒๗,๐๖๔ บาทต่อบ่อ

๓.๓ ประเด็นที่พบและข้อเสนอแนะ

๓.๓.๑ ในปี ๒๕๖๓ ช่วงต้นปีเกษตรกรประสบกับปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนแหล่งน้ำในการผลิต กระทบต่อกิจกรรมการเลี้ยงปลา และการปลูกผัก เกษตรกรร้อยละ ๒๖.๖๗ อยู่ในระยะปรับเปลี่ยนและขาดเงินทุน ยังไม่ได้นำความรู้ไปปรับใช้ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจรับรองมาตรฐาน นอกจากนี้ ยังประสบกับปัญหาเรื่องขาดการเชื่อมโยงตลาดสินค้า ต้องขายสินค้าอินทรีย์ในตลาดทั่วไป ทำให้ราคาเท่ากับสินค้าเกษตรทั่วไป ประกอบกับการผลิตตามระบบเกษตรอินทรีย์ ในช่วงการปรับเปลี่ยน ผลผลิตที่ได้จะน้อยกว่าการผลิตแบบทั่วไป ทำให้ขาดแรงจูงใจ และมีโอกาสเปลี่ยนกลับมาผลิตแบบทั่วไปได้อีก

ดังนั้น กรมพัฒนาที่ดิน ในฐานะหน่วยงานหลักควรประสานกับกรมชลประทาน ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำ และกรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ ในการเชื่อมโยงตลาดสินค้าอินทรีย์ในแต่ละพื้นที่ แปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

๓.๓.๒ ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประสบปัญหาสภาพอากาศที่ร้อนจัด ทำให้พันธุ์ปลาที่ได้รับตายบางส่วน นอกจากนี้ ยังไม่สามารถผลิตอาหารสัตว์อินทรีย์ได้เพียงพอต่อการเลี้ยง และใช้วิธีการซื้ออาหารสำเร็จรูปทั่วไปมาเลี้ยง ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต และส่งผลให้ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เห็นควรให้กรมประมง ให้ความรู้และสนับสนุนการรวมกลุ่มผลิตอาหารสัตว์อินทรีย์ เพื่อลดปัญหาการผลิตอาหารสัตว์ที่ไม่เพียงพอ และช่วยลดรายจ่ายค่าอาหารดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากเห็นชอบขอได้โปรดมอบหมาย

๑. กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นำเรียนรองปลัดกระทรวงฯ หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านการพัฒนาการผลิต กลุ่มภารกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิต และกลุ่มภารกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรและระบบสหกรณ์ เพื่อทราบ และสำเนาหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม นำผลการติดตามและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง และวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป

(นางอัญชนา ตราโช)
รองเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
วันที่ 18 ก.ย. 63
เวลา 9.00

ผ่าน

(นายสำราญ สาราบรรณ์)
รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๑๐ ก.ย. ๒๕๖๓

ที่ กษ ๐๒๐๑.๐๖/ ๗๗๐๐
เสนอ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
เพื่อทราบ หัวหน้าได้ดำเนินการ
ตามระบบแล้ว
๑๕ ก.ย. ๖๓
(นางสาวบุรัญเรือน มงคลสวัสดิ์)
รู้อำนวยการกองกลาง

ดำเนินการตามเสนอ
๑๑ ก.ย. ๖๓
(นายอนันต์ สุวรรณรัตน์)
ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์